

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**AB' DEKİ ÇOCUK HAKLARI İHLALLERİ KONUSU IŞIĞINDA
TÜRKİYE'DE SON YILLARDA ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN
ARTIŞININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA KUBİLAY ÖZARSLAN

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SİBEL ELİF ÖZDİLEK

ANKARA

2025

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**AB' DEKİ ÇOCUK HAKLARI İHLALLERİ KONUSU IŞIĞINDA
TÜRKİYE'DE SON YILLARDA ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN
ARTIŞININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA KUBİLAY ÖZARSLAN

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SİBEL ELİF ÖZDİLEK

ANKARA

2025

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

18.06.2025

Mustafa Kubilay ÖZARSLAN

ADAMA

Tez yazımı süresi boyunca desteklerini benden esirgemeyen ve her zaman motivasyonlarını eksik etmeyen, babam Mahmut Fatih ÖZARSLAN, annem Ayşegül ÖZARSLAN, babaannem Suriye ÖZARSLAN ve kardeşim Dolunay ÖZARSLAN'a...

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma sűresince yardımını, desteęini, anlayıŐını esirgemeyen ve tezimin her bűlűműnde geribildirimleriyle daha iyi araŐtırmamı saęlayan, kendi bilgilerini ve tecrűbelerini benimle paylaŐan, her zaman beni çalıŐmamda cesaretlendiren Sayın Dr. Őęr. Őyesi Sibel Elif Őzdilek'e desteklerinden dolayı teŐekkűr eder ve saygılarımı sunarım.

ÇalıŐma sűresince beni cesaretlendiren ve motive eden ablam olan kıymetli Dolunay ŐZARSLAN'a ve aynı Őekilde benden desteęini esirgemeyen ve çoęu zaman yanımda olan kıymetli babam Mahmut Fatih ŐZARSLAN'a, beni sabırla dinleyip yanımda her daim duran deęerli annem AyŐegűl ŐZARSLAN'a, bana her zaman inanan kıymetli babaannem Suriye ŐZARSLAN'a teŐekkűrlerimi sunarım.

ÖZET

ÖZARSLAN, Mustafa Kubilay. AB'deki Çocuk Hakları İhlalleri Konusu Işığında Türkiye'de Son Yıllarda Çocuk Suçluluğunun Artışının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Dünden bugüne çocuk hakları ihlalleri, en önemli problemlerden birisi olarak ortaya çıkmıştır. Dünyada çocuk suçluluğunun artışını azaltmak için bütün devletler çözümler bulmaya çalışmıştır. Bu sebeple, hem ulusal hem de uluslararası alanda çocuk hakları konusunda sözleşmeler yapılmıştır. İnsan hakları içerisine giren çocuk hakları, çocuk suçluluğunun artışı nedeniyle daha da önem kazanmıştır. Bugünlerde kent yaşamı, eğitim sorunları, ekonomik zorluklar, ailevi sorunlar ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri artmıştır. Bu sorunlardan da en çok etkilenen çocuklar olmaktadır. Dolayısıyla, bireysel ve çevresel problemlerle karşı karşıya kalan çocukların suça sürüklenmesi kolaylaşmıştır. AB, insan hakları konusunda en iddialı görünümü yansıttığı için Türkiye'deki çocuk hakları uygulamalarının tam anlamıyla anlaşılması ancak AB uygulamaları ışığında olacaktır. Bunun yanında uluslararası alanda yapılan çocuk hakları ile uygulamaların incelenmesi çocuk hakları ihlallerine neyin sebep olduğunu kavrayabilmemize yine yardımcı olacaktır. Son yıllarda Türkiye'de çocuk suçluluğunun artışının nedenlerini kavramak ve çocuk suçluluğuna olan farkındalığın artırılması bu tezde varılmak istenen asıl nokta olacaktır. Bu çalışmada, Türkiye'deki uygulamaların AB ile ne kadar uyumlu olduğunun yanı sıra çocuk hakları veya çocuk suçluluğu bazında mevcut alınan tedbirlerin ne kadar başarılı olduğu yazılan araştırmalar doğrultusunda saptanmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin çocuk politikalarında varması gereken noktalar belli okumalar ile incelenerek en son bölümde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu konuda olan çalışmaların az olması tezin sınırlılığıdır.

Anahtar Sözcükler: Avrupa Birliği, Türkiye, Çocuk Hakları İhlalleri, Çocuk Suçluluğu, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, AB Temel Haklar Şartı, İnsan Hakları

ABSTRACT

ÖZARSLAN, Mustafa Kubilay. Analyzing the Increasing in Juvenile Delinquency in Turkey in Recent Years in the Context of Violations of Children's Rights in the EU, Master's Thesis, Ankara, 2025.

From past to present, violations of children's rights have emerged as one of the most important problems. In order to reduce the increase in juvenile delinquency around the world, all states have tried to find solutions. For this reason, both at the national and international level, conventions have been made regarding children's rights. Children's rights, which fall within the scope of human rights, have gained even more importance due to the rise in juvenile delinquency. Nowadays, urban life, educational problems, economic difficulties, family issues, and the negative effects of mass media have increased. Children are the ones most affected by these problems. Therefore, it has become easier for children, who are confronted with individual and environmental problems, to be dragged into crime. Since the EU reflects the most assertive stance on human rights, a full understanding of the implementation of children's rights in Turkey will only be possible in light of EU practices. In addition, examining international conventions and practices regarding children's rights will also help us understand what causes violations of children's rights. In recent years, understanding the reasons behind the increase in juvenile delinquency in Turkey and raising awareness about juvenile delinquency will be the main point to be achieved in this article. In this study, it has been tried to determine, based on the existing research, to what extent the practices in Turkey are compatible with those of the EU, as well as how successful the current measures taken in terms of children's rights or juvenile delinquency are. The points that Turkey needs to reach in its child policies have been examined through certain readings and evaluated in the final section. The limited number of studies on this subject is a limitation of the article.

Keywords: European Union, Turkey, Violations of Children's Rights, Juvenile Delinquency, Convention on the Rights of the Child, EU Charter of Fundamental Rights,

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

BİLDİRİM	i
ADAMA	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	6
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. Kavramlar	6
1.1.1. İnsan Hakları Kavramı	6
1.1.2. Avrupa ve Avrupalılaşıma Kavramı	8
1.1.3. AB Kavramı.....	9
1.1.4. Suç Kavramı	10
1.1.5. Suç Türleri	11
1.1.6. Şiddet Kavramı	11
1.1.7. Çocukluk Kavramı.....	11
1.2. Çocuk Suçluluğu Kavramı	12
1.3. Türk Medeni Kanunu'nda Çocuk Kavramı	13
1.4. 1982 Anayasasında Çocuk Kavramı	13
1.5. Çocuk Suçluluğunda Mükerrer Suçluluk Kavramı	14
1.6. Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı	14
1.7. Uluslararası Sözleşme ve Belgelerde Çocuk Kavramı	15

2. BÖLÜM.....	16
ÇOCUKLARA KARŞI BAKIŞ AÇISININ DEĞİŞİMİ, AB'DE ÇOCUK HAKLARI VE ULUSLARARASI ALANDA ÇOCUK HAKLARININ İNCELENMESİ	16
2.1. Çocuklara Karşı Bakış Açısının Değişimi.....	16
2.2. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme	17
2.3. Uluslararası Alandaki Yasal Çocuk Hakları Faaliyetleri.....	20
2.4. Başlıca Uluslararası Hukuk Metinleri	20
2.5. Çocuk Haklarının Uluslararası Hukukla Güvence Altına Alınması.....	20
2.6. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	21
2.6.1. Pekin Kuralları	25
2.6.2. Riyad İlkeleri.....	26
2.6.3. Havana Kuralları	26
2.7. AB ve İnsan Hakları	27
2.7.1. Maastricht Antlaşması.....	28
2.7.2. Amsterdam Antlaşması	29
2.7.3. Nice Antlaşması	29
2.8. AB'de Çocuk Hakları ve Ulusal Anayasalar	30
2.9. AB Temel Haklar Şartı.....	36
2.10. AB'nde Hukuka Genel Bir Bakış ve AB Hukuku'nun Doğrudan Uygulanabilirliği.....	40
2.11. Avrupa Konseyi Sözleşmeleri ve Tavsiyeleri	41
2.11.1. İnsan Hakları ve Sözleşmesi	41
2.11.2. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	42
2.12. AB'de Çocuk Suçluluğuna Yönelik Uygulamalar	43
3. BÖLÜM.....	48
ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN ARTIŞINDAKİ NEDENLER	48
3.1. Çocuk Hakları ve Çocuk Suçluluğu	48
3.1.1. Çocukların Suça Sürüklenmesinde Teoriler	49

3.1.2. Bağlanma Kuramına Göre ocuk.....	49
3.2. ocuk Suçluluğunun Nedenleri	49
3.2.1. Suça Sürüklenmenin Artmasına Sebep Olan Faktörler	49
3.2.1.1. Bireysel, Fiziksel ve Biyolojik Etkiler	49
3.2.1.2. Ailesel Etkiler	50
3.2.1.3. Akran Gruplarının ve Okulların Etkisi	51
3.2.1.4. İş evresinin Etkisi.....	51
3.2.1.5. Kitle İletişim Araçlarının Etkisi	52
3.3. Suça Sürüklenen ocuklarda Suçluluğun Artışı.....	52
3.4. Çocuklara Uygulanacak Güvenlik Tedbirleri	53
3.5. ocuk Suçluluğunun Durumu.....	55
3.6. ocuk Hakları İhlalini Etkileyen ocuk Suçluluğunun nlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler	57
4. BÖLÜM.....	64
TARTIşMA VE YORUM.....	64
4.1. Değerlendirme.....	64
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA	73
ZGEMİş.....	106

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇHDS	: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
EURONET	: Avrupa Çocuk Ağı
EUROPOL	: Avrupa Polis Teşkilatı
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuklar
STK	: Sivil Toplum Örgütleri
THŞ	: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Günümüzde yaşanan olumsuz olayları önlemek amacıyla yapılan sosyal politikalar her ülkenin politika uygulamaları için kaçınılmaz olmuştur. Bu sosyal politikalar içerisinde en önde gelen hususlardan birisi de çocuklar için yapılan hizmetlerdir. Burada çocukların iyi eğitim alması, çocukların haklarının güvence altına alınması ve çocuk suçluluğundaki ilerlemenin durdurulması gibi konularda ele alınması gereken sosyal politikaları içeren konular son yıllarda ayyuka çıkmıştır (Tunç, İ. 2013, s. 1). Suç, hukuk tarafından suç kabul edilen veya belirtilen hareketlerdir (Şentürk Dızman, 2023). Her yüzyıl içinde suç kavramı çözülmesi gereken bir sorun teşkil etmiştir (Bingöl, 2022). Dolayısıyla, insanın şeref sahibi bir varlık olduğunu kabul eden hukuk, insanın varlığına zarar gelmesini engellemeyi amaçlar (Onar, 2016, s. 1). Suç konusu içerisinde çocukların yer alması ile çocuk suçluların ortaya çıkması çocuk suçluluğunun doğuşunu kaçınılmaz kılmıştır. Türkiye'de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre 18 yaşını tamamlayamayan her bir birey çocuk olarak kabul edilmiştir (Pelit ve Alkan, 2022, s. 53). Uluslararası çapta bakıldığında ilk önce, ülkemizde olduğu gibi Birleşmiş Milletler'in hazırladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre 18 yaşın altında olan herkes çocuk olarak atfedilmiştir (Erten ve Ertay, 2023, s. 92). Her ülke, çocukların cezai sorumluluk yaş sınırını farklı olarak belirlemektedir. Bu açıdan bakıldığında yaş sınırı belirlemek için kesin bir ölçüt yoktur. Örneğin, Belçika 18, İspanya 16, İsveç 15, Almanya 14, Fransa 13, Türkiye 12, İngiltere 10, İskoçya 8 ve İrlanda 7 olarak ceza yükümlülüğü olmayan çocuk alt yaş sınırını çizer. Bu yaş sınırlarını tamamlamayan çocukların ceza alması muhtemel değildir (Pelit ve Alkan, 2022, s. 53). Çocuk hakları için öneme haiz olmuş ve çocukların haklarını güvence altına alan diğer belgelere örnek vermek gerekirse bunlar; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Uygulanacak Hukuk ve Yetkiye Dair Sözleşme, Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme ve Küçüklerin Korunmasında Makamların Yetkisine Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme'dir (Şahin, 2019, s. 10).

1924 yılında Milletler Cemiyeti, Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi'ni benimsese bile İki numaralı savaşın meydana gelmesi ile bu bildirgenin önemi azalmıştır. 20 Kasım 1959'da BM Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edildikten sonra 20 Kasım 1989'da BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi kabul edilmiştir. (Karcı ve Köksal, 2016, s. 1170) Bu sözleşme 193 ülke tarafından onaylanmıştır (Dağ, Doğan, Sazak, Kaçar, Yılmaz, Doğan ve Arıca, 2015, s. 1). Türkiye tarafından 2 Eylül 1990'da kabul edilen ve 14 Eylül 1990'da imzalanan

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların eşit haklara sahip olduğunu, cinsiyet, din, ırk ve etnik köken bakımından ayırım yapılamayacağını vurgular (United Nations Committee on the Rights of the Child, 2002). Bu Sözleşme, çocukların haklarını net bir şekilde ortaya koymuştur. Burada kötü muamele, istismar ve şiddet gibi olumsuz ihlallerin durdurulması vurgulanmıştır. Devletin görevi, çocukların haklarını korumak olarak nitelendirilmiştir (Ocaktan ve Akdur, 2019, s. 615).

Çocuklar yetişkinlerden farklı olduğu için onlara özel ceza hukuku vardır. Yetişkinlerin ve çocukların farklı değerlendirilmesi, çocukların korunması ve eğitilmesi açısından kıymetlidir. Burada çocuk suçluluğunun ayrı değerlendirildiğini söylemek yanlış olmaz. Çocuk suçluluğu, basit adam yaralama, hırsızlık ve mala zarar verme gibi suçları genelde kapsar. Çocukların suç işlemesi, suçlu bir bireye dönüşmenin başlangıcı olarak düşünülebilir. Çocukların cezai yaptırımını yetişkinlere göre daha hoşgörülü sonuçlarla biter. Dolayısıyla, yetişkin suçları ile çocuk suçluluğu birbirinden farklıdır. Çocukların suça sürüklenmesine spor, oyun ve macera arayışı gibi etkenler sebep olabilir. Çocukların suç işlemesi, garip bir durum olarak nitelendirilmemektedir. Yani çocukların suça sürüklenmesi anormal bir durum olarak görülmemektedir (Toprak, 2011, ss. 313-316). Çocuk suçluluğu, tıpkı yetişkin suçluluğu gibi dünya genelinde artış göstermektedir. Hal böyle olunca ülkemizde de çocuk suçluluğu artış göstermektedir. Özellikle, son yıllarda çocuk suçluların göz altına fazlasıyla alınması, çocuk suçluluğunun artmaya devam ettiğini kanıtlar niteliktedir. Dolayısıyla, çocuk haklarında adalet sistemi güven sorgulanır hale gelmektedir (Saruç ve Kayma Güneş, 2014, s. 110). Çocuk adalet sisteminin durumu gelişmiş ülkelerde ise Türkiye'ye nazaran daha iyi konumda durmaktadır. O gelişmiş ülkelerde bile çocuk sorunları son bulamamıştır (Moore, 2014). Avrupa Birliği'nin yaptığı hukuki düzenlemeler ve kamu yönetimi çalışmaları çocuk sorunlarını aza indirmiş gözükmemektedir (Tuncer, 2018b, s. 3547). Avrupa Birliği'nin çok yönlü ve planlı çalışarak çocuklar için mücadele verdiğini vurgulamak yanlış olmaz. Avrupa Birliği'ne göre çocuk haklarının ihlali bir insan hakları ihlali olduğu için bu konuda tedbirler alınırken çeşitli standartların uygulanması tercih edilmiştir. Avrupa Birliği bu konuya hassasiyetle yaklaştığı için sorunu bir bütün olarak değerlendirmektedir (European Commission, 2021). Dolayısıyla, Avrupa Birliği, kamu yönetimine önemli vazifenin düştüğünü belirtmektedir (Tuncer, 2018b, s. 3547).

Türkiye'de çocuk suçluluğu konusuna 1960'lı yıllarda ilgi başlamıştır. Çocuk hakları, 90'lı yıllarda çeşitli alanlardaki araştırmacıların çalışmalarını daha fazla çekmeye

başlamıştır (Şentürk Dızman, 2023). Türkiye'de çocuk haklarını anlamak tarihsel olarak ise zor görünmektedir. En fazla Tanzimat döneminde çocukluğa dair izler bulabilmekteyiz. Çocuklar hakkında bilgiye erişim Osmanlı dönemlerinde kısıtlı gözükse bile bu çocuklara önem verilmediği anlamına gelmemektedir. Çoğu kaynak içerisinde Türklerin geçmişte çocuklara sevgi ve şefkat ile baktığı rivayet edilmiştir. Osmanlı zamanlarında bilindiği üzere İslam hukuku esas alınmıştır. Osmanlı'da çocuklar için dikkat çeken husus korunmaya muhtaç kimsesiz çocukların korunması Farz-ı Kifaye yani yapılması mutlak suretle önemli işler olarak değerlendirilmeydi. Asıl çocuk haklarına dair adımımız Türkiye'nin ilk resmi Cenevre Bildirgesi'ni 1924'te imzalaması ve 1928'de de onaylaması ile olmuştur. Türkiye çocuk haklarını resmi olarak kendi Medeni Kanunu'na 1926 yılında eklemiştir. 1959'da ise Birleşmiş Milletlerin Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edilmiştir ve Türkiye bu sözleşmeye 1963 yılında dahil olmuştur. 1989 yılının Kasım ayında Türkiye, BM Çocuk Hakları Sözleşmesine taraf olmuştur. Bu sözleşmenin onaylanması 9 Aralık 1994'te olurken yürürlüğe girmesi ise 27 Ocak 1995'te olmuştur. Son olarak, 3 Temmuz 2005'te kabul edilen ve 15 Temmuz 2005' yılında yürürlüğe giren 5395 numaralı kanun mağdur çocukları korumak için yapılan Çocuk Koruma Kanunu olmuştur (Abbaslı, 2024, s. 55). Günümüzde Türkiye, çocuk adalet sistemini tam anlamıyla oturtabilmiş olmamakla birlikte mevcut yaklaşımlar yetişkinle benzer değerlendirmelere sahiptir. Suça itilmiş çocuk için yetişkin gibi masum ya da suçlu kararı vermek yerine çocuğun suça yönelmesini önlemek birincil amaç olmalıdır. Suça yönelmesini önleyecek ortamın sağlanması ve uzman sayısının artırılması gerekmektedir. Türkiye'de çocuk haklarının korunması için yapılan çocuk suçluluğu mücadelesinin genel olarak caydırıcılık üzerine kurulması ve yapılan uygulamaların çözüm sürecinde karşılıksız kalması ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkar. Çocuğu önce korumaktansa çocuk için verilen cezaların nasıl olmasına odaklanan bir sisteme sahibiz (Berber, 2015, s. 157).

Sonuç olarak, çocuklar herkes tarafından geleceği belirleyecek varlıklar olarak kabul görmektedir. Gelişmiş ülkelerde çocuk haklarının gelişimi için çeşitli kurallar çocuk kavramına uygun şekilde ele alınmıştır. Çocukların haklarının korunması esas alınmıştır (Solak, 2023, s. 1). Çocuk, genellikle küçük yaşta erkek ve kız olarak karşımıza çıkan varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Hukuki olarak çocuk, ebeveynlerden türeyen yavrular anlamına gelmektedir. Genel bir ifade ile çocuklar 18 yaşından küçük olan kişiler olarak belirtilmektedir (Makaracı Başak, Öktem Çevik ve Tek, 2021, s. 286). Türk Dil Kurumu Sözlüğünde de çocuk benzer ifadelerle tanımlanarak bebeklik ve ergenlik çağı arasındaki

gelişme döneminde olan süreç olarak tanımlanmıştır. Yaş için genel bir kanı olsada yaş sınırları her ülke için farklı şekilde belirlenebiliyor. Genellikle, ekonomik, siyasi, hukuki, kültürel ve sosyal yapısına göre ülkeler hareket etmektedir. Dolayısıyla, hukuksal olarak yapılan düzenlemeler farklılıklar sebebiyle farklı uygulamalara tabi olabilmektedir (Mamur Işıklı, 2019, s. 17). Ülkemizde çocuk hakları için yapılan sözleşmeler kapsamlı olsa bile çocukların hakları gasp edilmeye devam edilmektedir. Yapılan uluslararası antlaşmalar çocukların haklarını tam anlamıyla koruyamamaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi bile hazırlanırken çocukların görüşünün alınmaması sorun olarak görülmektedir (Dağ, Doğan, Sazak, Kaçar, Yılmaz, Doğan ve Arıca, 2015, s. 5). Çocuk suçluluğu ise sosyal olarak karşımıza çıkan evrensel bir problem olması ile artık zihnimize kazınan bir kavram olmuştur. Hal böyle olunca her alanda ilgi çekici bir husus haline gelmiştir. Çocuklar yetişkinlerle aynı kategoride hukuki anlamda değerlendirilmemektedir çünkü çocuklar bir suçu fiiliyata geçirirken farkında olamadan bilinçsiz şekilde yapmaktadırlar. Çocuklar, çevresindeki hayat koşulları sebebiyle genellikle suça sürüklenmektedir (Dinç, 2020, ss. 62-64). Çocuklar genellikle mala karşı suçlara itilerek karşımıza çıkarlar fakat bu durum ülkemizde son zamanlarda değişmeye başlamıştır. Son yıllarda, adam yaralama ve şahsa karşı suçlarda da suça sürüklenen çocuklarda artış olmaktadır. Erkek çocuklarının yanında kız çocuklarında da benzer suça itilmelerin olması durumun ehemmiyetini açıklar niteliktedir. Eskiden çocuk deyince basit suçlar aklımıza gelirken artık öldürme ve yaralama gibi suçların aklımıza gelmesi çocuklarda şiddete olan yönelimin arttığını göstermektedir. Hal böyle olunca çocuk suçluluğu meselesi çok daha önemli bir sorun olduğundan konuya ilginin artması kaçınılmaz olmuştur. Türkiye’de çocuk suçluların geneli 15 ve 17 yaş arasında seyir etmektedir. Ülkemizde suç işleyen çocuklarda uyuşturucu maddelerin etkisinin büyük olduğu saptanmıştır. Akran gruplarının etkisi ile suça itilen çocuklar ayrıca aile problemleri ile de suça sürüklenirler (Börekçi, 2012, ss. 72-73). Eğitimli çocukların olması gereklidir. Gelecekte iyi birer vatandaş olmalıdırlar. Bedensel, ruhsal ve sosyal olarak sağlıklı bireyler olarak toplumu sağlıklı hale getirecek olan çocuklardır. Dolayısıyla, çocuklara yatırım yapmak bir ülkenin geleceğidir. Gelecekte yaratıcı, üretici ve bilimsel yönden düşünen nitelikli insanlara ihtiyacımız var. Bunlara sahip olurken hak ve sorumluluklarını bilen hümanist insanlara dönüşmeli çocuklar. Başkası ile iyi iletişim kurabilen sağlıklı bireyler olmalıdırlar. Çocuklardaki olumsuzluğun artması toplumun mutsuzluğuna sebep olmaya devam edecektir (Senemoğlu, 2001, s. 1). Dolayısıyla, suça yönelen çocukların ıslah edilmesi çocuğun gelişimi için önemli olup suça tekrar

yönelmelerini durdurmak için gereklidir (Börekçi, 2012, ss. 72-73). Yetişkin suçluluğunun artışı çocuk suçluluğunun artışı ile bağlantılıdır. Çocuk suçluluğunun önü kesilirse yetişkin suçluluğunda da azalma olur. Ayrıca çocuklarda oluşabilecek mükerrer suçluluğa da cevaz verilmez (Loeber ve Farrington, 2012).

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kavramlar

1.1.1. İnsan Hakları Kavramı

Tarihsel olarak Batı'daki gelişmelerle ilerleyen insan hakları, Antik Yunan'da ve Magna Carta gibi belgelerle karşımıza çıksa bile asıl olarak Batı'daki modern devletlerin ortaya çıkışları ile kavramlaşmaya başlamıştır (Asrak Hasdemir, 2018, s. 287). Bireylerin gelişimi ve demokrasinin olmadığı her yerde insan haklarından bahsetmek çok güçtür. İnsan hakları, hukuktan önce gelir. Ayrıca insan hakları, hukukun içerisinde bağımsız olarak yer alabilir. Eşitlik ve evrensellik açısından insan hakları, ahlaki değerlerle bağlantılıdır (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, 1998). İnsanlar arasında ayrımcılık yapılmayarak herkesin onurlu ve özgür yaşama hakkına sahip olması insan haklarının temelini oluşturur. Dolayısıyla, ırk, ten rengi, dil, cinsiyet, din ve etnik köken bakımından insanlar hukuki olarak eşit sayılırlar (Gülmez, 2010).

İnsan hakları kavramını daha detaylı açıklamak gerekirse, evrendeki herkes eşit haklarla doğar ve herkes onurlu ve özgür bir yaşama sahiptir. Bu ifade Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde yer almaktadır. Bu özgürlük, onur ve eşitlik hakları bize insanın tarih boyunca korumaya çalıştığı haklar toplamı olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanı diğer canlılardan ayıran şey düşünen bir varlık olmasıdır (United Nations General Assembly, 1948). Hak kavramı, bir talebi yapabilme yetkisidir ve dolaylı olarak diğer kişilerin haklarına saygı duyması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. İnsan ve Hakların birleşmesiyle ortaya çıkan İnsan Hakları kavramına baktığımızda bu kavram, insanın onurlu, özgür ve tehlikelerden kendini koruma isteği yani hakların güvenceye alınması olarak karşımıza çıkar (Sanioğlu, 2006, s. 6). Günümüzde insanlar, düşüncelerini özgürce dile getirebiliyorsa, özgürce seyahat edebiliyorsa ve insani ilişkilerinde makam gözetmeksizin saygı görüyorsa bu insan hakları kavramının benimsenmesi ile olmuştur (Karadağ, 2024). İnsan hakları yoksa adaletin, özgürlüğün ve barışın olamayacağını söylemek yanlış olmaz. Dolayısıyla, insan hakları görmezden gelinirse şiddet, korku ve zorbalık gibi olumsuz faktörler meydana çıkabilir (Birinci, 2017). Burada hukuk devreye girmektedir. Hukuk, insan haklarının korunması için ve toplumun her anlamda gelişmesi için bir araç olarak kullanılır. Burada devletlerin insan

haklarına olan desteği önemlidir (Saparca, 2023). BM'nin kurucu belgesinde yer alan insan hakları tanımı, insan haklarını özetlemek bakımından önemlidir. İnsan hakları, her bireyin eşit haklara sahip olduğunu ve insan onurunun zedelenemeyeceğini taahhüt eder (Yanık, 2008). Taraf devletlerin BM ile iş birliği yapmasıyla insan hakları kavramı daha evrensel boyutlara ulaşmıştır. Günümüzde insan hakları, bütün ulus devletler için başarı ölçüsü haline gelmiştir (Sağlam, 2019). İnsan hakları, hem iç hukuk yasaları hemde uluslararası hukuk yasalarıyla hukuksallık kazanmış gibi gözükse bile artık uluslararası belgeler, hukuki konularda daha fazla ön plana alınmaktadır. Bu sebeple, Uluslararası İnsan Hakları Kuralları devletlerin iç hukukuna göre üstün gelmektedir. Taraf devletler bu durumu bildiğinden insan hakları bazında iç hukuklarını uluslararası hukuk ile çatışmayacak şekilde dizayn etmeye gayret ederler (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, 1998).

İnsan haklarının ortaya çıkışı 1215'te İngiltere'de kralın bazı haklarından feragat etmesi ile Magna Carta belgesinin ilan edilmesidir. Bu haklar kilise ve feodal beylerin haklarını sadece kapsamı nedeniyle insan haklarının ilk örneği ama sığ bir versiyonunu oluşturmuştur (Kurt, 2016). Bir diğer insan hakları belgesine örnek oluşturan 1776'da Amerika'da ilan edilen Virciniya Haklar Bildirgesidir. Diğer bir bilinen ismiyle Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'dir. Burada insanlardan özgürlük ve yaşama hakkı gibi temel hakların ellerinden alınamayacağı belirtilmiştir (Griswold, 2015). Bir sonraki en bilinen örneklerden biri olan 1789'da ki Fransız İhtilali, insanların haklarının evrensel olduğunun altını çizmiş ve ayrıca yeni bir siyasi düzenin kurulmasını kolaylaştırmıştır (Osmanlı Devleti, 2018). İnsan haklarının öneminin tam anlamıyla anlaşılmasındaki en önemli neden İkinci Dünya Savaşı'nda meydana gelen insanlık dışı olayların ortaya çıkması olmuştur. Savaş sonrası BM'nin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan etmesi ile İnsan Hakları somut olarak önemli hale gelmiştir. Evrensel bir boyuta ulaşan insan hakları tüm devletlerce benimsenmiştir. Özellikle, din, kültür, ırk, dil, statü ve sosyal anlamda insanlık dışı oluşturabilecek davranışlar kabul edilemez olarak kabul edilmiştir. 1948'te imzalanan BM Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde göze çarpan diğer husus erkeklerin ve kadınların eşit olduğudur. İnsan haklarının evrensel olarak tanınması açısından önemli olan bu antlaşma, ilk kez insanların temel haklarını uluslararası hukuka ektebilmiştir. Türkiye, 1949'da antlaşmayı onaylamıştır. Bölgesel bazda baktığımızda insan haklarının korunmasını sağlayan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 1950'de imzalanıp 1953'te kabul gören belgedir. Bu belge insan hakları alanında detaylı maddelerin olduğu ve haklar açısından etkin korumanın olduğu sözleşmedir (Sanioğlu, 2006, ss. 12-15).

İnsan hakları ile çocuk hakları arasında bağlantı vardır. İnsan hakları içerisinde yer alan çocuk hakları, çocuğa karşı olan her türlü istismarı ve çocuğa zarar verecek her şeyi yasaklar (Uğurlu ve Gülsen, 2014). Bunun anlamı çocuğun eğitim, sağlık, barınma ve korunma gibi temel haklarının insan hakları adı altında güvenceye alınmasını ifade eder fakat günümüzde çocuk haklarını korumak insan haklarının ihlal edilmesi gibi zor bir hale gelmiştir. Özellikle, emek sömürsü, cinsel istismar, ve şiddetin olumsuz yönde artışı çocuklarının haklarının ihlal edildiğini göstermektedir. Uluslararası Af Örgütü'ne göre gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde çocuk hakları ihlalleri artmıştır. Dolayısıyla, insan hakları ihlallerinde olduğu gibi çocuk hakları ihlalleri konusunda da olumsuz yönde artış vardır (Dağ, Doğan, Sazak, Kaçar, Yılmaz, Doğan ve Arıca, 2015, s. 2).

1.1.2. Avrupa ve Avrupalılaştırma Kavramı

Araştırmacı akademisyenlere göre Avrupa, Kuzey Arktrik Okyanusu, Güney Akdeniz ve Batı Atlantik Okyanusunda yer alan yarımadadır. Günümüzde ise kıta aşağıya sıralamaya göre ülkeler sınıflandırılır. Avrupa ismi nereden geldiği herkesin merak duyduğu bir konu olmuştur. Avrupa isminin kökeni bilinmese bile bilinen bir hikaye vardır. Minos'un kraliçesi olan ve Zeus'un kaçırdığı Fenikeli prenses olan Europa isminden "Avrupa" kelime kökenini oluşturmuştur. Bu bir efsane olduğundan gerçekliği sorgulanır niteliktedir (Mark, 2023). Avrupa'nın birleşmesi inancının kökeni ise on yıllarca ele alınan merak konusu olmuştur. Dante, Duboise, Penn veya Rousseau gibi felsefecilerin yapıtlarında yer almıştır. Fakat, Avrupa'nın birleşmesi Avrupalı devletlerin güç mücadelesi nedeniyle geç olmuştur (Akgül, 2021, s. 184).

Günümüz dünyasında "Avrupa" kelimesinin geldiği nokta farklı bir yere ulaşmıştır. Demokrasi, hukukun üstünlüğü, düşünce ve din özgürlüğü anlayışı artık Avrupa kelimesi ile özdeşleşmiştir. Aslında Avrupa kelimesi bir anlamda insan hakları kavramını ifade eder (Hasse, 2024). Avrupalılaştırma kavramı ise AB'nin ekonomik, siyasal ve sosyal olarak ulusal kimliklerine ve siyasi yapılarına olan birliklerinin gelişme süreci olarak tanımlanır (Balkır ve Soyaltın, 2018). Avrupa'nın kesin bir tanımı olmamakla birlikte bölgesel alanının dışında Avrupa, uygar olarak kimliğin inşasını hedeflemek olarak tanımlanabilir. Aslında Orta Çağ'da İslamiyetin Hristiyan dünyasına bir tehdit olarak görülmesi Doğu ve Batı ayrımını yaratmış ve böylece Avrupalı ve diğerleri anlayışı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine İstanbul'un Türkler tarafından alınması ile Avrupa ve diğerleri anlayışı değişerek Avrupa ve Türkler olmuştur. Daha sonraki yıllarda dinin Avrupa'da

Rönesans ile belirleyici olmaktan çıkması ve böylece hümanist ve seküler olarak kimliğin yeniden inşa edildiği anlaşılmıştır. Bu durum yeni bir ayrımı yaratarak uygar olan Avrupalı düşüncesini yani Avrupalı olmayanları barbar olarak kabul etme ayrımını ortaya çıkarmıştır. Aydınlanma yaşayan Avrupa düşüncesinde batıl inançlar rafa kaldırılarak açık görüşlülük anlayışı benimsenmiştir fakat biz ve diğerleri anlayışı halen devam ettiği için ırkçı tutumlar yüzünden Avrupa'nın tam anlamıyla aydınlanma yaşadığını kabul etmek doğru olmayacaktır. Rönesans tabii ki özgürlük ve eşitlik açısından ulus-devlet sistemi için önemli olup bireylerin önemini arttırmıştır. Tebaların bu dönemde güçlenmesi Hristiyanlık kimliğinin değişerek rasyonel bir kimlik olarak seçkinlerin yarattığı yapay oluşum olarak inşa edilmeye başlanmıştır. Avrupalılaştırma kavramı, kısaca Avrupa için modernleşme olarak tanımlanabilir. Avrupalılaştırma fikri akılcılık, hümanizm, laiklik ve bilim üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla evrensel olarak bütün bunlar Avrupa kültürü olarak düşünölmeye başlanmıştır. Bunlar hala günümüzde Avrupa değerleri olarak kabul görmeye devam etmektedir (Konuk, 2019, ss. 45-46). Biz ve diğerleri fikri ise bütünleştirici bir kimlik için artık yeterli görülmemektedir. Bütünleşme için daha kapsayıcı kimlik inşa edilmeye devam etmektedir. Özetle, Avrupa'nın Avrupalılaştırması hala devam ederken 90'lara geldiğimizde bu durum Ortak Pazar fikrinden Avrupa Birliğine dönüşümde kültürel değerler önem kazanarak bu değerler ile AB politikaları benimsenmiştir (Aksoy, 2020). 90'ların sonunda Maastricht Antlaşması ile ortak para birimine, marş ve benzerlerine geçilerek ulus üstü kimlik oluşturulması sağlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla Avrupalılık kavramı, farklı kültürlerin olduğu çok kültürlü bir kimlik kazanmıştır (Uşar, 2010). Ancak AB katılım müzakerelerinde normların değişkenlik göstermesi Avrupalılığın inşa sürecinin devam ettiğini göstermektedir. Bugün baktığımızda her yıl yapılan Eurobarometre anketlerine göre Avrupa halkı Avrupalılık kimliği yerine kendi ulusal kimliklerini kullanmayı tercih ederek AB'yi daha çok ekonomik fayda sağlayan bir proje olarak görmektedirler. Bu durum bize Avrupa kimliğini yaratmanın elitist bir şey olduğunu göstermektedir (Konuk, 2019, s. 48).

1.1.3. AB Kavramı

İlk zamanlar birleşmiş Avrupa düşüncesi genellikle eski düşünürlerin fikirlerinde yer almıştır. Bunun sebebi Avrupa'da yüzyıllar boyunca savaşların olmasıdır. Dolayısıyla, genel anlamda Avrupa devletlerinin birleşmesi barışı sağlayacağı inancı vardır. 1870'ten 1945'e kadar süren savaşların getirdiği sorunlar bu fikrin Avrupalı liderlerce zamanla benimsenir hale gelmiştir. Avrupa'da birliği sağlayacak örgütün kurulmasını sağlayacak asıl

neden ise İkinci Dünya Savaşı ve Avrupa'daki totaliter rejimler olmuştur (Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs Ve Directorate for EU Affairs, 2022).

AB, sosyo-ekonomik uluslarüstü bir federal birlik olarak nitelendirilen bir birliktir. Ayrıca siyasal-yasal bir birlik olduğunu uluslarüstü bir birlik olması göstermektedir. Uluslarüstü olan AB'ye ekonomik entegrasyon olarak baktığımızda serbest ticaret bölgesi, gümrük birliği, ortak pazar, ve ekonomik birlik olarak içerisinde birlik türüleri ortaya çıkmaktadır (Bora, 1996). AB'nin ekonomik birliğinden sonra siyasi birliğin tamamlanması son aşama olarak ortaya çıkmaktadır. Esas olarak, ekonomik birliğin tamamlanması siyasi birliğin tamamlanması ve siyasi birliğin tamamlanmasında askeri birliğin tamamlanmasını sağlamaktır. Dolayısıyla, birliğin tam anlamıyla bütünleşmesi bütün bunlara zincirleme bağlıdır. AB Kavramı ise buna göre tanımlanmaktadır (Sanioglu, 2006, ss. 19-20)

1.1.4. Suç Kavramı

Dünyanın her yerinde toplumda düzenin sağlanması önemli olmuştur. Bu düzen kurulurken bireylerin davranışlarında sınırlamalar getirilmiştir. Bu yüzden bireyler yaşadıkları ülkedeki toplumun normlarına adapte olmayı öğrenmek zorundadırlar. Toplumdaki normların çoğu ülkelerin kendi hukuk düzeni tarafından oluşturulmuştur (Duruşan, 2021). Suç toplumdaki düzenin bozulmasıdır (Göger, 2020). Suç kelimesinin kökeni Latince'den gelmektedir (Durmuş, 2021). Latince'deki crimen'den demektir (Göger, 2020). Suç kavramı ekonomiye, zamana ve toplumların yapısına göre değişiklik gösterir. Bu sebeple suç kavramı değişkendir (Özkan, 2021). Suç kavramının tek bir tanımı yoktur. Ayrıca her bilimsel alanda da farklı tanımlara sahiptir (Alpaslan, 2022). Evrensel bir sorun olan suç, hukukta bireylerin yasalara uyulmaması halinde aldıkları cezalar olarak tanımlanmıştır (Afşin, 2017). Ceza hukukunda suç terimi yasanın yasakladığı her şeyin cezalandırılmasıdır. Ayrıca suçluluk ise bireyin hukuki düzeni bozması anlamına gelmektedir (Öğüt, 2017). Toplumlar genellikle özgürlüklerinin korunması için hukuka ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden yasaların onları kısıtlamasına izin verirler. Yani bunun anlamı suç işlediklerinde ceza almayı kabul ettikleridir (Duruşan, 2021).

Tarihsel olarak bilim insanları veya filozoflarında suç kavramı hakkında birçok tanımı vardır. Örneğin, Aristoteles suç kavramını toplum düşmanı olarak tanımlar. Bu sebeple suç işleyen herkes ceza almalıdır (Alpaslan, 2022). Dolayısıyla Toplumun korunması için kurallar ortaya çıkmıştır (Köksal, 2014). Suç birçok tanıma sahip olsa bile

ortak olan sonuç suç kavramının toplum düzenine zarar verdiğidir. Hukuki sürece baktığımızda bir kişinin suçlu olabilmesi için o suçu işlediğinin kanıtlanması gerekmektedir. O zamana kadar suç işleyen kişi şüpheli olarak tanımlanmaktadır (Kılık, 2022).

Suçun önlenmesi için kendi içinde kategorize olması gerekmektedir. Kadın suçluluğu, yetişkin suçluluğu, deli suçluluğu ve çocuk suçluluğu bu kategorilere örnek olmaktadır (Nurlu, 2022). Bunlara ek olarak suç birden fazla alanda açıklanmıştır. Örnek olarak, psikoloji, biyoloji ve sosyoloji alanları gösterilebilir (Turan, 2012).

1.1.5. Suç Türleri

Suç türleri şiddet, mala zarar verme ve cinsel suçlar olmak üzere kategorize edilebilir. Şiddet suçları fiziki ve psikolojik olabilmektedir. Genellikle şiddet suçları fiziki olarak yapıldığından yaralama veya bir şeyin tahrip edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Hırsızlık ve gasp gibi suçlar ise mala yönelik suçlar içerisinde yer almaktadır. Bu suçu işleyen şahıslar genellikle ekonomik sıkıntılar yaşayanlardır. Bazı bireyler ise bu suçu zevk için yapmaktadır. Kundaklamada mala yönelik suçların içerisinde yer almaktadır. Kundaklama suçunu işleyenler genellikle intikam almak amacı ile bu suçu işlerler. Toplumun ahlaki değerlerine aykırı hareketlerde bulunarak insanların cinsel öz saygısına zarar vererek cinsel eylemlerin gerçekleştiği suça ise cinsel suçlar denmektedir (Turan, 2012).

1.1.6. Şiddet Kavramı

Şiddet, canlı veya cansız şeylerin bir bireyi rahatsız etmesi sonucunda ortaya çıkabilen bir davranıştır. Bir bireyin sözlü veya fiziksel olarak saldırgan hareketlerde bulunmasıdır (Oğan ve Sercan, 2019). Genelde saldırganlık şiddetle ilişkilendirilebilir çünkü saldırganlığın anlamı bir insana veya nesneye zarar veren bir davranıştır (Durmuş, 2013). Özellikle şiddet çocukların benlik saygılarını etkileyerek onları kolayca suça sürükleyebilir. Çocuk suçluluğu geçtiğimiz yüzyıldan beri araştırma konularında önemli bir yere sahiptir (Göger, 2020).

1.1.7. Çocukluk Kavramı

Çocukluk kültürel ve sosyal bir kavramdır. Bu yüzden çocukluk dönemini tanımlamak önemlidir (Aydemir, 2021). Türk Dil Kurumunun çocuk için bir tanımı vardır. Çocuk ne bebek ne ergen ne de yetişkindir. Çocukluk ara bir dönemdeki bireyin kız veya

erkek olarak gelişme zamanı demektir (Gündüz, 2025). Çocuklar yetişkinler gibi belirli olgunluğa erişmemişlerdir. Yaşadıkları coğrafyadaki toplumun özelliklerini öğrenmesi gerekmektedir (Tanrıverdi ve Erarslan, 2015). Çocukluk dönemi her ülke için farklı yaş aralığına sahiptir. Genel olarak 7 ile 18 yaş arası çocukluk dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu hukukta da aynıdır (Türkiye Barolar Birliği Çocuk Hakları Merkezi, 2010). Çocukların haklarını belirleyen ve koruyan Çocuk Hakları Sözleşmesi on sekiz yaşına kadar her insanın çocuk olduğuna karar vermiştir. Ancak bazı ülkelerde bu yaş sınırı farklılık gösterebilmektedir (Köseoğlu, 2011).

1.2. Çocuk Suçluluğu Kavramı

Suçun genel tanımı, toplumdaki korunan değerlerin çiğnenmesi olarak ifade edilmektedir. Buna karşın çocuk suçluluğu çocukluk periyotlarının farklılaşması ile ayrıca değerlendirilmektedir (Şentuna, 2023). Erginliğini tamamlayamamış yani reşit olmayan bireylere çocuk denmektedir ve bu yaşlarda suç işleyen kişiler ise suça sürüklenen çocuk olarak nitelendirilmektedir (Okan Hukuk ve Danışmanlık, 2021). Çocuk suçluluğunun yetişkin suçlarından farklı olmasının sebebi çocukların gelişim sürecinde olmasıdır (Bağış, 2019). Çocuklar yetişkinler gibi doğruyu veya yanlış ayırt edemez. Çocuklar zihinsel gelişimlerini henüz tamamlamamıştır (Durmuş, 2021).

Çocuk ve yetişkin suçlarının ayrımı yaş ile yapılmaktadır. Ülkemizde yani Türkiye’de bu yaş on sekiz ile sınırlandırılmıştır. On sekiz yaşını tamamlayan herkes yetişkin olarak nitelendirilmiştir. Hukukumuzda çocuklara sanık yerine suça sürüklenen çocuk ismi verilmektedir. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili kanunlar Çocuk Koruma Kanununda yer almaktadır (Metin, 2019). Suça sürüklenen çocuklar mağdur olarak görülmektedir. Çocuğu suça yönlendiren sebepler onu mağdur yapmaktadır. Bunun böyle olmasının sebebi ceza hukukunun zayıflığından kaynaklanabilmektedir çünkü suç dış etkenlerle öğrenilmektedir (Ağcaoğlu, 2020). BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ilkelerinde ülkemizde yeterince benimsenmediği dikkat çekmektedir. Ayrıca bu ilkelere çocuk mahkemelerinde yeterli olarak itibar edilmemektedir. Bunların yanında çocukları korumak amacıyla alınan tedbirler yeterli olmamaktadır. Mevzuatta düzenlenen hükümler tartışmasız uygulanmaktadır. Bu sebeple çocuğun yararına uygun olacak kararlar nadir alınmaktadır (Tula Kotan, 2022). Türk Hukukunda suça sürüklenen çocuklar on iki yaşını doldurmamış, on iki yaşını dolduran ve on beş yaşını doldurmamış, on beş yaşını doldurmuş ve on sekiz yaşını doldurmamış olarak kategorize edilmektedir (Topçu ve Ekin, 2024). Bu yaş gruplarının suça sürüklenme nedenlerine örnek olarak ailevi sorunlar, yaşam

standartları, psikolojik sorunlar veya toplumsal sorunlar verilebilir (Öngören ve Katılmış, 2021).

Çocuk suçluluğu, suç işleyen yani yasalara aykırı davranan gelişimini tam anlamıyla tamamlamamış kişilerin yaptığı olumsuz davranış biçimleridir. Sağlıklı ve huzurlu ortamda çocukluk dönemi yaşayan bireylerin genel olarak suça sürüklenmediği göze çarpmaktadır. Ayrıca, bu tür çocukluk dönemine sahip bireylerin büyüdüklerinde de genel olarak suç işlemedikleri kabul görmektedir (Ataç, 2023). Son yıllarda yapılan çalışmalarda daha belirgin şekilde çocuklukta olumsuz yaşamın etkilerinin suça meyilliliği arttırdığı araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur (Karadeniz, 2024). Dolayısıyla, suça meyilli çocukların erken dönemlerde tespit edilmesi çocuğun suça sürüklenmemesi için önlemlerin alınması çok önem arz etmektedir (Kitapçioğlu Yüksel, 2024). Bütün bu yazılanlar ışığında çocuk suçlu kavramının ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Çocuk suçlu, yetişkinlere nazaran farklı muamele gören küçük yaşta suç işleyen küçükler olarak tanımlanmaktadır (Konuk, 2019, s. 37).

1.3. Türk Medeni Kanunu'nda Çocuk Kavramı

Türk Medeni Kanunu'na göre bir kişi çocuk doğduğu andan itibaren kişilik hakkı kazanır ve bu hak ölümü ile biter (Turgut, 2017). Türk Medeni Kanunu'nda ebeveyn ve çocuk ilişkileri çocuğun yararı gözetilerek hazırlanmıştır. Çocuklarda erginlik bu kanunda da on sekiz yaşında başlamaktadır. Ancak çocuk evlenirse bu onu yetişkin yapmaktır (Akçay, 2024). Türk Medeni Kanunu'nda evlenme yaşı on yedi yaşını doldurunca gerçekleşir ancak istisnai olarak daha erken yaşlarda evlenme durumu olursa çocuk artık yetişkin olarak kabul edilmektedir. Daha erken yaşta ergin olmaya "Kazai Rüşt" denilmektedir (Kurt, 2023).

1.4. 1982 Anayasasında Çocuk Kavramı

Türkiye'de çocukların korunmasına yönelik düzenlemeler en üstte yer alan Anayasada yer almaktadır. Anayasanın 2. maddesinde bulunan "sosyal devlet" ilkesi, çocuk haklarına kaynak olan ilkeler arasında bulunmaktadır (Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı, 2025). Sosyal devlet ilkesi gereği, bireylere ve onurlarına uygun yaşayabilmeleri için uygun standartlar sağlamalı, gerçek adalet sağlanmalı ve sosyo-ekonomik olarak devlet bireyleri korumakla yükümlü olmalıdır (Gören, 2020). Çocuklar toplumda koruma açısından öncelikli grubun başında gelir ve bundan dolayı sosyal devlet ilkesi önderliğinde çocuklar,

kendi onurlarına uygun yaşayabilmeli ve gereken tüm önlemler devlet tarafından almalıdır. Anayasada çocuklar koruyucu maddelerle tanımlanmıştır. Çocuklar eşitlik ilkesi ile ayrımcılığa maruz bırakılmamaktadır (Özkan, 2021).

1.5. Çocuk Suçluluğunda Mükerrer Suçluluk Kavramı

Mükerrer en basitçe aynı davranışı bir daha yapmaktır. Hukukta ise bir defa suç işlemeyen yani birden fazla suç işlemek anlamına gelmektedir (Tunceroğlu, 2015). İlk defa suç işlemiş bireylerin bir daha suç işlememesi için tedbirlerin alınması gerçekten çok önemlidir (Börekçi, 2012). Çocuklar kuralları arkadaş çevresiyle, medya platformlarıyla ya da eğlence amaçlı suç işlemiş olabilir. Suça sürüklenen bir çocuğun tekrar suç işleme olasılığı vardır (Afşin ve Öğretir Özçelik, 2018). Çocukların tekrar suç işlemesi ile ilgili araştırmalar yapılmasına rağmen ortak bir kanıya rastlanılmamıştır ama geçmişte işlenen bir suçun tekrar işlenebildiği gerçeği kabul edilmiştir (Börekçi, 2012). Bu yüzden çocuklar diğer suçlulardan ayrı tutularak yargılanmalıdır. Ayrıca çocuklarda mükerrer suçluluğun önlenmesi daha fazla çaba gösterilmelidir (Karataş ve Mavili, 2019).

1.6. Korunmaya Muhtaç Çocuk Kavramı

Türk Medeni Kanunu ve Çocuk Koruma Kanununda çocukların korunmaya ihtiyacı olduğu kavramı vardır (Tula Kotan, 2022). Çocuk Koruma Kanununda çocukların haklarının korunması gerektiği belirtilmiştir. Ahlak, ruhsal ve öksüz kalan çocuklar korunmaya muhtaç çocuklar olarak nitelendirilmektedir (Özne Çocuk Derneği, 2024a). Korunmaya muhtaç çocuklar indirimli cezalar almaktadırlar. Çocuk Koruma Kanununda yer almayan durumlarda diğer özel kanunlara başvurulmaktadır (Kaya, 2011). Ailesi tarafından istismar edilen veya şiddet gören çocuklar, madde kullanma tehlikesi içerisindeki çocuklar ve psikolojik rahatsızlığı olan çocuklar korunmaya muhtaç çocuklardır (Başoğlu, Lök ve Öncel, 2017). Bu tür vaka durumlarında çocuklar ailelerinin yanından alınmaktadır (Metin, 2019). Ancak temsilci ile beraber çocuğun görüşleri dinlenilmek zorundadır. Bu sebeple Çocuk Koruma Kanunu disiplinli bir ceza sistemine sahiptir. Devlet çocukları korumak için her türlü tedbiri almaktan kaçınmamaktadır (Dursun ve Atamtürk, 2023). Devlet, çocukları topluma kazandırmayı amaç edinmiştir. Çocuklar devlet tarafından kontrol edilerek son çare olarak ceza almaktadırlar (Bacaksız, 2014). Çocukların suça sürüklenmesinin önüne geçmek amaçlanmaktadır (Kaya, 2011).

1.7. Uluslararası Sözleşme ve Belgelerde Çocuk Kavramı

Yirminci yüzyılda çocukların korunması için BM Çocuk Hakları Sözleşmesi veya Riyad İlkeleri gibi anlaşmalar imzalanmıştır (Tula Kotan, 2022). BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuklara karşı saygıyı artırmıştır (Kurt, 2016). Bu sözleşme çocukların Magna Cartası olarak nitelendirilebilmektedir. Yani bunun anlamı çocukların haklarını koruyarak güvence altına alan bir belgedir (Köksal, 2014). BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede on sekiz yaşına kadar herkes çocuktur (Müftü, 2001). Pekin Kurallarında çocuklar suç işlediği zaman yetişkinlerden farklı olarak değerlendirilmektedir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1985). Ancak Pekin Kurallarında kesin bir yaş sınırlaması yoktur (Özne Çocuk Derneği, 2024a). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede çocukların özgürlüğünü engelleyen cezalar son çare olarak verilmektedir (Kaya, 2020). Çocuğun toplumsallaşması aile, okul ve kitle iletişim araçları ile meydana gelmektedir (Metin, 2019). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, hukukta her çocuğun eşit olduğunu vurgular ve çocukları eşit biçimde korur (Kaya, 2011). Bu sözleşme doksanlı yıllarda Türkiye tarafından kabul edilmiştir (Metin, 2019).

2. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KARŞI BAKIŞ AÇISININ DEĞİŞİMİ, AB'DE ÇOCUK HAKLARI VE ULUSLARARASI ALANDA ÇOCUK HAKLARININ İNCELENMESİ

Bu bölüm de çocuklara karşı yıllar içerisinde olan bakış açılarının değişimi ele alınmıştır. Bunun yanında başlıca uluslararası hukuk metinlerine değinilmiştir. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Avrupa Temel Haklar Şartı ve Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi bu bölümde anlatılmıştır. Bu sözleşmelere ek alt başlıklar altında Pekin kuralları, Riyad ilkeleri, Havana kuralları, Maastricht antlaşması, Amsterdam antlaşması ve Nice antlaşması ele alınmıştır. Çocuk haklarının güvence altına nasıl alındığı anlatırken AB'deki çocuk hakları ve ulusal anayasaları hakkında bilgiler aktarılmıştır. AB içerisindeki çocuk suçluluğu uygulamalarına da değinilirken Avrupa Konseyi ve tavsiyelerinden bahsedilmiştir.

2.1. Çocuklara Karşı Bakış Açısının Değişimi

Çocukluk kavramı, Fransa'da meydana gelen reform hareketlerine kadar maalesef olmamıştır (Karakuş Öztürk, 2017). Çocukların çocuk olduğu düşüncesi kendisini 17. yüzyılda hissettirmiştir. Çocuklara özel oyunlar, çocuklara özel giysiler, çocuklara özel hikayeler ve şarkılar bu dönemde ortaya çıkmıştır. Çocuk ve yetişkin arasındaki ayrımın yapılmasında ayrıca Rönesans etkisi, Sanayi Devrimi, okuma ve yazmanın artışı etkili olmuştur. Zamanla çekirdek aile yapısının yaygınlaşması çocukluk kavramının oluşumunu hızlandırmıştır (Karcı ve Köksal, 2016, s. 1170). Özellikle Sanayi Devrimi ile çocuğun tanımı değişmiş ve ayrıca dolaylı olarak, çocuk suçluluğu kavramıda bu durumdan etkilenmiştir. Sanayi Devriminde çocuğa olan bakış açısını orantısız gelir dağılımı, işsizlik ve sosyal çürümenin etkilerinin büyük olması değiştirmiştir. Bu nedenler çocuk suçluluğunda artışını arttırmasında etkili durumlar olarak karşımıza çıkmıştır. Burada özellikle, hırsızlık ve cinayet suçlarının çocuklar tarafından işlendiği bilinen bir gerçek olmuştur. Çocuklarda suçun artması sebebiyle çocukların devlet tarafından korunması anlayışı ortaya çıkmıştır. Bunda modernleşmenin emareleride görülmektedir ancak tabi ki 18. yüzyıla kadar çocuklar, idam gibi ağır cezalarla yüzleşmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde bunun hümanistlikten uzak olması nedeniyle

cezalar çocuklara karşı hafifletilmeye başlanmıştır (Konuk, 2019, ss. 37-38). 20. yüzyılda çocuklar artık toplumun geleceğini şekillendiren bireyler olarak karşımıza çıkmıştır (Güçlü, 2016). Dolayısıyla, çocuklar artık küçük insan olarak nitelendirilmiyor. Onlar toplumu şekillendirecek özel bireyler olarak tanımlanıyor (Karcı ve Köksal, 2016, s. 1170). Çocuk hakları açısından Avrupa Aile Hukuku Komisyonu, çocukların menfaatinin düşünülmesi ve çocuğu güvence altına alan hem ulusal hem de uluslararası bir komisyon olarak ortaya çıkmıştır (Commission on European Family Law, 2007). Bu çocuğa karşı olan bakış açısını olumlu şekilde etkilemiştir. Bugün çocuk haklarının hem Avrupa Hukukunda hemde uluslararası hukukta öneminin artmasında Avrupa Aile Hukuku Komisyonunun etkileri yadsınamazdır. Özellikle, ebeveyn ve çocuk ilişkisindeki gelişim ve velayetin sorumluluk bazında artması en mühim etki olarak karşımıza çıkmıştır. 89'daki BM Çocuk Hakları Sözleşmesindeki çocuk haklarındaki güvencelerin artması ile çocuğun süje statüsü gerçek anlamda ilk defa artmıştır. Bu sözleşmenin etkisi ile hem ulusal hukukçular hemde uluslararası örgütler çocuk haklarını bağlayıcı kabul etmiş ve yine çocuk haklarını geliştirip biçimlendirmeye çalışmışlardır (Dethloff ve Maschwitz, 2013, s. 148).

2.2. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme

İnsan haklarının ortaya çıkışında adaletsizlik, zulme direnme, baskı ve benzerleri nedenlerin olması temelinde olmuştur (Akdoğan ve Doğulu, 2024). Tarihte önemli olarak değinilmesi gereken insan hakları bazında evrensel beyannameler ise şunlardır; Hammurabi Yasaları, İngiltere Magna Carta'sı, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi ile devam etmiş ve insan haklarına olan ilgi artmıştır. İnsan haklarına olan ilginin artmasındaki zirve noktası bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı olmuştur (Şen, 2021, s. 464). Bu savaş acı, baskı, soykırım, fazlaca ölüm ve sarsıcı trajik hikayeleri barındırması ile insan haklarının sağlanmasını mecbur kılmıştır (Morsink, 1999). İki numaralı savaşta etno-dinsel olarak uygulanan soykırımlar bütün insanlığa göstermiştir ki insanlığa karşı suçların uygulanabilirliğinde haddi hesap yoktur. BM İnsan Hakları Bildirgesinin ortaya çıkışında ölümcül savaşların bir daha olmaması ve insanlık suçlarının yaşanmaması vardır (Türkiye ve İnsan Hakları Vakfı, 2021). İnsan Hakları terimi 1940'ların başında Amerika başkanının bir konuşması ile kesinlik kazanmıştır ki bu konuşmasında, bütün insanların sahip olması kaçınılmaz olan dört özgürlüğe de değinmiştir. Dolayısıyla insan, düşünce özgürlüğü, yoksul olmadan yaşama, güvenli yaşam ve inanç özgürlüğüne kesin olarak sahip bir varlıktır. 1945 senesinde ise

BM kurulunca hemen tüzük oluşturulmuş ve insan haklarına karşı burada çokça atıflara yer verilmiştir. Bunun üzerine 1948'e gelindiğinde insan haklarının mihenk taşı oluşturulan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi imzalanmıştır (Şen, 2021, ss. 464-465). Ancak BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, BM Genel Kurulu tarafından onaylanmış bir karar olduğundan teknik hukukta sadece tavsiye niteliğinde kalmış olup tamamen bağlayıcı etkiye sahip olmamıştır. Devletlerce önemsenen bu beyanname, dünyada en fazla çeviri yapılan belge olarak karşımıza çıkmaktadır. BM İnsan Hakları Beyannamesi, yaklaşık 360 dile çevrilmiştir (Aybay, 2006, s. 6).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, eşit haklara sahip modern insanların ortaya çıkmasını sağlamış ve siyasi, sivil, ekonomik, sosyal, güvenlik ve kültürel hakları korumaya alabilmiştir (Birinci, 2017). Bu beyanname, eğitim ve öğretimde özgürlüğü, uluslar içerisindeki toplumların haklarını öğretmeyi, dünyaca halkların birbirine saygı duymasını ve uluslararası olarak devletlerce insan haklarının tanınmasını sağlar (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2017, s. 203). İnsan haklarının kesin bir tanımı yoktur. Herkese göre farklı tanımlar ortaya çıkmıştır (Konan, 2011). Bu beyanname, insanların kişisel haklarını ve özgürlüklerini tanımlarken onların hukuki olarak ayrımcılık yaşamamasını önler. Bunun yanında insana onurlu bir yaşamı verir, kötü muamele ve işkence gibi olumsuz durumlara cevaz vermez. Cezalar ise insan onuruna zedelemeyecek şekilde hüküm edilir (Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, 2022).

Bazılarına göre insan hakları salt insan olmaları nedeniyle doğuştan sahip olunan bir şey olarak ortaya çıkarken başka bir tanıma göre sosyal uzlaşmalar ile diplomatik ortamda oluşturulan bir şey olduğudur. Yine başka bir tanıma göre adaletsizlik ve zulme olan direniş ile ilan edilen insan hakları, zayıf koruyan ilkeler ve değerler toplamı olarak ortaya çıkmıştır. Son verilebilecek tanıma göre insan hakları, yazılı ve söylemsel olarak zamanla gelişmiş haklar bütünüdür. Toparlanacak olursa insan hakları, belli mücadelelere göre kanunlarla şekillendirilmiş ve zaman içerisinde insanların haklarının çoğu güvence altına alınmış bir şeydir (Şen, 2021, s. 466). Beyannamenin onaylanmasında 48 tane olumlu yanıt alınırken 8 tanede çekimser oy alınmıştır. Ülkemiz bu oylamada olumlu yanıt kullanmıştır. Çekimser oy verenler ise Sovyet Rusya, Ukrayna, Çekoslovakya, Yugoslavya, Beyaz Rusya, Polonya, Arabistan ve Güney Afrika Birliği olmuştur (Aybay, 2006, s. 5). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, çocukların özel olarak yardıma muhtaç olduğunu vurgular. Bu sebeple, çocukların korunması ve çocukların gelişmesi için mutlu aile ortamında büyümesi, çocuklara hoşgörünün kazandırılması, özgürlük ve eşitliğe

sahip olduklarını bildiren kuralların olması üzerinde itinalı şekilde durulmuştur. Dolayısıyla, çocukları koruyacak ve geliştirecek kurallar konusunda kararlar alınmıştır (Kurt, 2016).

İnsan haklarına karşı yöneltilen eleştiriler maalesef vardır. Bu eleştirilere bakmak insan haklarının ne durumda olduğunu anlamamızı kolaylaştıracaktır. İnsan haklarına eleştirel olarak bakıldığında bunun Batı değerlerinin evrenselleşmesi için tüm uluslara kabul ettirme düşüncesi olarak bir empoze ettirme biçimi düşüncesi olabileceği eleştirisidir. Bu eleştiri Amerika Antropoloji Derneği tarafından ortaya atılmıştır ki kendilerini bu şekilde deşifre ettikleri çeşitli uzmanlar tarafından düşünülmektedir. Dolayısıyla, buradaki çıkarım insan hakları adı altında evrensel olarak Batı çıkarlarına hizmet edildiği düşüncesi olabilir yani Batı dışında kalanlar insan haklarını ihlal eden kişilerdir. Batı kurtarıcı olarak sembolize edilirken Batı dışındaki uluslar barbardır. Batı, Batılı olmayan uluslara yardım etmektedir yani barbarlarla mücadele edildiği iddiası vardır. Burada göze çarpan bugün ırk ayrımcılığı Batı tarafından devam etmektedir. Baktığımızda Doğu'da meydana gelen insan hakları ihlallerine Batı duyarsız kalmış ve medenileştirme adı altında Batı çıkarlarına hizmet edecek mücadeleler yapmışlardır ve yapılmaya da devam edilmektedir (Şen, 2021, s. 467). Tekrar insan haklarının mihenk taşı olan BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine dönecek olursak. Bu beyannameye göre, insanın temel hakları, bireylerin değeri, cinsiyet eşitliği, sosyal ilerlemenin gelişimi, onurlu ve iyi bir yaşam, evrensel olarak insan haklarına saygı ve diğer birçok hak koruma altına alınmıştır (McNeilly, 2023). Anlaşmaya imza eden üye ülkelerin hepsi bu hakları tanımaya ve sağlamaya muktedirlerdir. Bazı önemli maddelere değinilmesi beyannameyi anlamak için çok elzemdir. Hiç kimse işkenceye, onur kırıcı muameleye ve cezalara makum edilemez. Herkes hukuki anlamda eşittir ve hukuki olarak mahkemelerce insan haklarına aykırı davranılamaz. Keyfi olarak hiç kimse ceza alamaz. Herkesin din ve düşünce özgürlüğü vardır. Herkesin çalışma özgürlüğü ve işini serbestçe kendi seçme hakkı vardır. İnsanların iradesi dışında gerçekleşen ihtiyarlık, sakatlık ve hastalık gibi durumlarda güvence hakkı vardır. Bütün doğan çocuklar bu haklardan yararlanmaya başlar. Bu maddelenmiş hakların hiçbiri beyannameye tabi olan ülkelere çiğnenemez (Çalık, 2016).

Sonuç olarak, insanların eşit hakları, özgürlük, adalet, dünyada barış ortamının sağlanması ve insanlığa olan zulmün engellenmesi için BM Genel Kurulunca İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul edilmiştir. Hukuki esasa dayanan bir belge olması

sebebiyle birçok devlet, bu beyannameyi benimsemiş ve halklar tarafından kabul görür olmuştur (United Nations, 1948).

2.3. Uluslararası Alandaki Yasal Çocuk Hakları Faaliyetleri

Çocuk haklarının uluslararası olarak korunması için bazı girişimlerin olduğu muhakkaktır. Çocukları Koruma Uluslararası Birliği ilk defa 1924 yılında Çocuk Hakları Deklarasyonunca kabul edilmiştir. 1959'da ise bu belge BM eliyle revize edilmiştir (Baş ve Temizyürek, 2021). Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989'da BM tarafından ilan edilmiştir. Bu belge, çocukların tehdit ve korku gibi olumsuz ortamlardan korunmasını ve insan haklarında belirtilen yeme, içme ve eğitim gibi ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktadır (Akbulut ve Günaydın, 2020). Bu sözleşmeye göre 18 yaşını doldurmamış herkes çocuk olarak nitelendirilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesinde eğitim çok önemli kabul edilmiştir (United Nations, 1948). Düşünce gelişimi ve düşünceyi ifade etmek açısından eğitim şarttır. Herkes için eğitim şart olmalıdır. Öğretim görevlileri çocuklara karşı saygı çerçevesinde olmalı ve öğretim görevlileri yetkilerini kötüye kullanmamalıdır. Öğrencilerin bilgi kaynaklarına erişimi kolaylaştırılırken ayrıca zararlı içeriklerden korunmalıdır. Öğrencilerin kültürlerine ve etnik yapılarına saygı gösterilmelidir. Tam anlamıyla pür pak eğitimde nizami bunları görmek zor olsa da olabildiğince uygulanmalıdır. Türkiye'ye baktığımızda örnek olarak çocuklar bir takım etkinlikleri gerçekleştirirken etkinliği organize etme ve projelendirme sürecinde yer almazlar. Bu bir sorun olarak karşımıza çıkar çünkü çocuklar bu etkinlikleri neden yaptığını bile açıklayamaz haldedir. İdeal olan çocukların eğitim sürecinde birincil olmaları olacaktır. Gelecekte bunun böyle olması arzu edilen bir şeydir (Şen, 2021, ss. 470-473).

2.4. Başlıca Uluslararası Hukuk Metinleri

Çocuk haklarını koruyan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Avrupa Çocuk Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Lahey Sözleşmesi ve BM Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi Hakkında Yönlendirici İlkeler belgeleri örnek olarak verilebilmektedir (Aslan, 2008, s. 89).

2.5. Çocuk Haklarının Uluslararası Hukukla Güvence Altına Alınması

AB'nin Lizbon Sözleşmesinin 2009'da ilan edilmesiyle çocuk haklarının yeri AB mevzuatında sağlam konuma gelmiştir. Maastricht Antlaşması ise çocuk haklarını korurken birliğin en önemli hedeflerine eklenmiştir (Shreeves, 2022). Birincil hukuk

kaynaklarında yer almış AB Temel Haklar Şartında çocuklarla ilgili olan haklar genel hak ve özgürlükler içerisinde kendisine yer bulmuştur. Burada madde 32’de çocukların korunması ve çalıştırılması yasağı ve madde 24’te yazılmış korunma ve bakım, çocukların düşüncelerinin dinlenilmesi, çocuğun menfaatinin sağlanması, ebeveyn ve çocuk arasında düzgün ilişki kurma yer almıştır (Dethloff ve Maschwitz, 2013, ss. 149-150).

2.6. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, 20 Kasım 1989’da BM Genel Kurulunca onaylanmıştır (Cin, 2020). 1980’lerin sonlarında imzalanan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çeşitli çocuk haklarını koruma altına almaktadır. Buna taraf olan bütün devletler çocuk haklarına uygun hareket etmek mecburiyetindedir (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights and United Nations Children’s Fund, 2009). Çocuk Hakları Sözleşmesi ile korunan çocuk haklarının aynı zamanda ıslahı için suça sürüklenen çocukların temel insan haklarının korunması taraf devletlerce temel ilke olarak kabul edilmiştir. Kurallar evrensel nitelikli şekilde hazırlanıp, suça sürüklenen çocuklara uygun olacak şekilde amacına uygun olarak dizayn edilmiştir (Aslan, 2008, s. 90). Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi içerisinde yer almıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinesinde çocukların haklarının korunması ele alınmıştır. Ülkemizde 23 milyon yerli çocuk dışında bilinen 1.5 milyon mülteci çocuğa hizmet vermektedir (Türkiye Cumhuriyeti Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019, s. 1).

Yapılan kurallar suça sürüklenen çocukların tekrar suça yönelmemesini sağlayacak şekilde ve geleceğe yönelik mesleki geliştirme programları içerisinde sosyal politikalara uygun olarak dizayn edilmiştir. (Batman ve Demirel, 2023). Kurallar, objektif olup, ayrımcılık içermemektedir. Cezai sorumluluklar ise çeşitli ülkelerin kültürüne ve yaş sınırına göre değişmektedir. Modern anlamda bakılırsa çocuğun cezai sorumluluğu psikolojik, ahlaki ve manevi olarak yaptıklarının sonuçlarına hazır olup olmadığı ile ilgilidir. Özetle, çocuğun akli melekelerine bağlı anlama kabiliyetinin seviyesi ile ilgilidir (Aslan, 2008, s. 90).

BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesine göre genel olarak 18 yaşını bitirene kadar herkes çocuk olarak kabul edilir (UNICEF Türkiye, 2017). Ayrıca Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, benzer şekilde düzenlemelere sahiptir (Siyaset Bilimi, 2020). Kuralların hedeflerine bakılacak olursa ilki çocuğun

iyileştirilmesi ikincisi ise orantılı şekilde cezalar verilmesidir (UN Committee on the Rights of the Child, 2007). Orantılılık çok önemlidir çünkü çocuğa verilen hükümlerde çocuğun sosyal durumu, aile yapısı veya kişisel problemleri etkileyici faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca çocuğun korunması için yapılan tedbirlerin dozunun aşılması çocuğun temel haklarına zarar verebilmektedir (Aslan, 2008, s. 91). Diğer önemli husus, çocuğun kimliğinin gizlenmesi hakkıdır. Çocukların toplumda damgalanması onları olumsuz etkilemesi nedeniyle çok naif bir konudur. Her şeyden önce çocukların suçlu olarak tanımlanması bile onlara zarar vermektedir. Çocuklar, suça sürüklenen çocuk olarak tanımlanır. Dolayısıyla, çocuğun yararı her anlamda korunma altına alınmıştır (Tüysüz, Yenisey, Koçyıldırım, Güven, Fırat, Karakaya, Acar, Ziyalar, Ejderoğlu ve Akço Bilen, 2010). Türkiye, bu sözleşmenin çoğu maddesini desteklemiştir. Böylece Çocuk Hakları Sözleşmesi için en önemli ülkelerden biri haline gelmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019, s. 1).

Çocuklara göre hazırlanan yargısal meseleler realist çözümler ile dizayn edilmektedir (Karataş ve Mavili, 2019). Çocukların çaldığı malların geri verilmesi, çocuklar üzerinde geçici çözüm olarak gözlemlerin yapılması ve benzerleri ile çocukların, gelecekte suç sürüklenmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bütün bunların yanında çocuk suçlular ile muhatap olan görevlilerin özel olarak eğitilmesi çok önemlidir. Örneğin polisin çocuk suçluya karşı dikkatli davranması gerekmektedir. Suça sürüklenen çocukların davalarında yer alan araştırma raporları çocukların aile geçmişi, eğitim durumu ve okul durumu gibi önemli bilgileri barındırarak çok önemli belgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetkili makamlar bu belgelerden bilgiler elde etmektedir. Çocuklar için hazırlanan bu sosyal araştırma raporlarının düzgün elde edilebilmesi için nitelikli personellerin olması böylece büyük önem taşımaktadır (Aslan, 2008, s. 91). AB Çocuk Hakları müktesebatının şekillenmesinde BM İnsan Hakları Antlaşmaları, AB İnsan Hakları Mahkemesi, Çocukların Cinsel İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi, BM Çocuk Hakları Komitesi ve BM Özel Usuller İhtihatları etkili olmuştur. (Avrupa Komisyonu, 2010). Çocuklara Verilen Ceza Hükümlerinin uygulamasına tekrar dönecek olursak kamu güvenliğini sağlamakta çaresiz kaldığında çocuklara yetişkinlerde olduğu gibi sert cezalar verilebilir. Sert cezaların verilmesi çocuğun bir daha suç işlemesinin önüne geçilebilmesine olanak sağlar. Buna ek olarak, mevzuata bağlı olabilecek şekilde bazı alternatif yaptırımlar suça yönelmiş çocuklara verilebilmektedir. Örneğin, para cezasının yerine zararların giderilmesi usulü uygulanabilir (Aslan, 2008, s. 91).

Bugün baktığımızda BM Çocuk Hakları Sözleşmesinde gelinen noktada çok sayıda devletlerin taraf olması nedeniyle çocuk haklarının korunması çok elzem bir husus haline gelmiş gözükmemektedir (Konuk, 2019, ss. 29-30). Dolayısıyla, Çocuk Hakları ülkelerin saygı duyması ve yerine getirmesi gereken görev haline gelmiştir (UNICEF UK, 2019). Türkiye ise bu sözleşmeyi 14 Eylül 1990 yılında imzalamış olup 9 Aralık 1994'te sözleşmenin onaylanmasının uygun olduğu kabul edilmiştir (Republic of Turkey, Ministry of Family, Labour and Social Services, 2019). Aralık'ın 14'dünde ise 22138 sayılı karar ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. 4 Nisan 1995'te onay belgeleri BM Genel Sekreterliğine gönderilmiş olup 4 Mayıs'ta sözleşme Türkiye'de onaylanmıştır. Ancak Türkiye, sözleşmenin 17, 29 ve 30. maddelerini Lozan Antlaşmasının ifadelerine göre yorumlayarak bazı çekinceler vermiştir. Bu çekinceler etnik azınlıkların kendi dillerini kitle iletişim araçlarında ve eğitimde kullanmakla ilgilidir (Dağ, Doğan, Sazak, Kaçar, Yılmaz, Doğan ve Arıca, 2015, s. 3).

Günümüzde temel amacın çocukların haklarını genişletmek ve korumak olmasının yanı sıra uluslararası anlamda çocuk haklarının yasallaştırılmasını bu belge kapsamlı şekilde kapsamıştır. Çocukları en temel hakları olan yaşam hakkı, korunma ve katılım hakkı burada korunmaktadır (Konuk, 2019, ss. 29-30). Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 18'ine basmamış herkes çocuk olarak tanımlanır. Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuklara uygulanarak çocukları güvence altına almıştır (Cin, 2020). Çocuğun yararını gözeterek bu sözleşme, çocukların kendisi ile ilgili olan konularda görüşlerini açıklama hakkını onlara vermiştir (UNICEF Türkiye Temsilciliği, 2004). Madde 12'de çocuğun şiddetten korunması yer alırken madde 19'da çocuğun aile bağlarına ve kimliğine saygı gösterilmesinin talep hakkı yer almaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesine taraf ülkelerin hukuki düzenini etkileyen bu sözleşme, monist olan İsviçre ve Fransa gibi devletleri bile doğrudan ulusal hukuk bazında etkisi altına almıştır. Tersine örnek vermek gerekirse İtalya, Almanya ve İsveç gibi düalist sistemin geçerli olduğu ülkelerdeyse sözleşmenin iç hukukta yer alması için uyumlaştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla, bu tarz ülkelerde uyumlaştırma yasaları çıkarılmaktadır. Sözleşmeye uyumlu olup olmadığı test edilmektedir. Aykırılık olursa sözleşmeye uygun şekilde düzeltilmeye çalışılmaktadır. İtalya'da çocuklarla ilgili hukuki meseleler direkt Çocuk Hakları Sözleşmesinin kurallarına dayanırken İsviçre'de sözleşmenin bazı kuralları hukukun içerisinde düzenlenir. Sözleşmenin kurallarının direkt uygulanmadığı ülkelerdeki kanun koyucular, sözleşmede yer alan çocuk haklarını korumakla mükelleftirler (Dethloff ve Maschwitz, 2013, 148-149). BM Çocuk Hakları

Sözleşmesinin bazı maddelerine değinmek gerekirse; ilk maddede taraf devletler çocuğun yaşama hakkı olduğunu onaylarlar ve taraf devletler çocukları tehlikelerden korumakla mükelleftirler. İkinci maddede Çocuğun ruhsal ve fiziksel bütünlüğüne dokunulamaz ve taraf devletler, çocuğu zihinsel ve fiziksel olarak gelişimine destek çıkmakla görevli olacaktır. Çocuğun himaye edilmesi doğrudan ailede başlasa bile devlete önemli görevler veren Çocuk Hakları Sözleşmesinde ailelere müdahalenin temel sebebine baktığımızda aileler çocuğa güvence veremediğinde müdahaleler gerçekleşmektedir (UNICEF UK, 2019). Son çare olarak, çocuğu aileden alan devlet olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada çocuğa aile içi istismar, çocuğa karşı şiddet, çocuğun özgürlüğüne müdahale, ahlaka uygun olmayan şekilde çocuğun çocuk işçi olarak çalıştırılması, çocuğun adil yargılanması hakkı ve silahlı çatışmalardan çocuğu korumak gibi bazı çocuk hakları sözleşme içerisinde yer almaktadır. Çocuğun kendini ifade ettiği madde ise 12. Madde içerisine yedirilmiştir. Bu madde, çocuğun birey olarak değer görmesini sağlamaktadır. Madde içerisinde çocukların yaşlarına ve mental anlamda olgunluk seviyesine göre katılım hakkı değerlendirilir. Buna ek olarak, adli kovuşturmalarda çocuğun kendini ifade etmesi hassasiyet gerektiren bir husus olarak nitelendirilir. Çocuk Hakları Sözleşmesine yer alan diğer haklar kısaca çocuğun vatandaşlık hakkının olması, çocuğun fiziki ve ruhi olarak zarar görmemesi, çocuğun seks işçisi olarak sömürülmemesi, ilköğretimin zorunlu olması, çocukların uyuşturucudan korunması, çocuk kaçırılmalarının önlenmesi, çocuklara ölüm cezasının verilmemesi, çocuk tutukluların yetişkinlerden farklı değerlendirilmesi ve çocukların din, dil ve ırk gibi farklılıkları sebebiyle korunarak ayrımcılığa tabi tutulmayıp özgürlüklerinin korunması olarak özetlenebilir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi genel hükümleri kapsamaktadır. Dolayısıyla, genel kurul kararları ve ek protokoller ile çocuklarla ilgili düzenlemeler ayrıntılanmaktadır. BM Genel Kurul kararları ile suça sürüklenen çocuklarla ilgili düzenlemeler yapılmaktadır (Konuk, 2019, ss. 30-32).

Sonuç olarak, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi birçok devletin onayladığı uluslararası yasal bir belge haline gelmiştir (Kurt, 2016). Çocukların sağlık, yaşama, korunma, gıda ve su, eğitim, spor, oyun, ifade özgürlüğü, eşit haklara sahip olma, saygı duyulma ve saygı gösterilme gibi temel haklarını kapsayan 54 maddelik bir sözleşmedir (Dağ, Doğan, Sazak, Kaçar, Yılmaz, Doğan ve Arıca, 2015, s. 3).

2.6.1. Pekin Kuralları

BM Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları bilinen diğer bir ismiyle kısaca Pekin Kuralları'dır (Aslan, 2008). Ayrıca Pekin Kuralları, Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında BM Asgari Standart Kuralları veya Küçükler İçin Adalet Sistemine Dair BM Asgari Standart Kuralları olarakta isimlendirilir (Şahin, 2019, s. 30). 29 Kasım 1985'te Birleşmiş Milletlerce çocuk suçlular için belli standartların olması niyetiyle Çocuk adalet sisteminin uygulanması hakkında BM asgari standart kuralları yani Pekin Kuralları ilan edilmiştir (Uğurlu ve Gülsen, 2014). Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında BM Asgari Standart Kuralları'nın diğer adı olan Pekin Kuralları, 40/33 sayılı karar ile onaylanmıştır (Bianet Bağımsız İletişim Ağı, 2025). Burada çocukların barış ve güven içerisinde olmasını sağlamak için çocuklar zihinsel ve fiziksel olarak koruma altına alınmıştır. Akit devletler, çocukların adli anlamda karşılaşılabilecekleri olumsuzlukları minimum düzeyde tutmakla mükelleftir (Konuk, 2019, s. 33). Koyulan kurallar genel manada her hukuk sistemine uyarak ayırım olmadan uygulanabilir olmalıdır. Çocuğun iyileştirilmesi esas alınarak hareket edilmektedir. Çocuklara suçla orantılı cezaların verilmesi Pekin Kuralları ile güvence altına alınmıştır (Limoncu, 2017). Çocuğa ceza verilirken çocuğun ailesi, sosyal durumu ve kendi özellikleri dikkate alınmaktadır (Hammerberg, 2009). İnsan Hakları Sözleşmesinin içerisindeki masumiyet karinesi gibi ilkeler çocukların hukuki meselelerinde esas alınmıştır (Değirmencioğlu, 2019). Dolayısıyla, suçlu, katil, şüpheli ve kabahatli gibi sıfatların çocuklara verilmemesi ve çocukların kimliklerinin gizli olması karar kılınmıştır (Türkiye Barolar Birliği ve UNICEF, 2021).

Pekin Kuralları, çocukların refah seviyesini arttırmak, hukuka aykırı davranış sergileyen çocuklara insanca davranılmasını sağlamak, çocuğun korunmasıyla toplumda adalet ve barışın sağlanması sonucunda ulusal kalkınmanın artacağı fikrini ülkelere benimsetmek, çocuğun geliştirilmesini sağlamak ve suça sürüklenen çocuklara verilecek cezaların ağır olmamasını ve orantılı olmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Şahin, 2019, s. 31). Çocuğun özgürlüğünün kısıtlanması, idam cezası ve fiziksel cezalar ciddi tehlikeler olmadıkça verilemez (Manco, 2015). Özetle, Pekin Kurallarının en önemli özellikleri çocukların özgürlüklerinin kısıtlanmasının son çare olması ve çocuğun yeniden topluma kazandırılmasıdır (Konuk, 2019, s. 34).

2.6.2. Riyad İlkeleri

Birleşmiş Milletlerce 1990 yılının Aralık ayının 14'ünde çocuk adalet sistemine yeni düzenlemeler getiren çocuk suçluluğunun önlenmesine ilişkin BM yönlendirici ilkeleri olan Riyad İlkeleri kabul edilmiştir (Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı, 2016). Riyad İlkeleri, Pekin Kuralları gibi çocuk suçluluğunun önlenmesini vurgular. Burada önlemler kurum, kuruluşlar ve aileler için rehber niteliğinde durmaktadır (Balcı, 2011). Riyad İlkelerince çocuğun huzurlu bir ortamda büyütülmesi ele alınmıştır. Ebeveynlere sosyal desteğin sağlanması, çocukların bakım kurumlarına yerleştirilmesi, çocukların her türlü silaha erişimlerinin kısıtlanması, çocuklara aşağılayıcı cezaların verilmemesi ve ağır cezaların verilmemesi Riyad İlkelerince kabul edilmiştir. Çocuk haklarının korunmasını denetleyecek aracı kurumun oluşturulması burada planlanmıştır. Yetişkin için suç sayılmayacak davranışların çocuklar içinde sayılmaması esas alınmıştır. Adli personelin çocuklarla doğru iletişim kurması için eğitilmesi karar verilmiştir. Riyad İlkeleri, çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesinde devletin sorumlu olduğunun altını çizerek öncelikli hedefin çocukların var olduğu ortamların iyileştirilmesi ile çocuk suçluluğunun önlenmesine dikkat çeker (Konuk, 2019, ss. 34-35). Riyad İlkeleri, toplumdaki suç oranının düşürülmesi için çocuk suçluluğunun önlenmesi gerektiğini vurgular. Çocukların toplumda yararlı ve insancıl davranışlar sergilemesi için yasalara uyan davranışlar benimsemelidir. Dolayısıyla Riyad İlkeleri, çocukların doğru ve faydalı bir vatandaş olmasının öğretilmesi gerektiğini vurgular. Suç önleme politikaları dikkatli uygulanmalıdır. Eğer çocuğa zarar veren politikalar uygulanırsa Riyad İlkeleri'nin çocuğun korunması felsefesine aykırı düşülür. Böylece çocuklar gelişemez ve suç oluşturabilirler (United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, 1990).

2.6.3. Havana Kuralları

Birleşmiş Milletlerce 1990 yılının Eylül ayının 7'sinde özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocukların korunmasına ilişkin BM kuralları yani Havana Kuralları kabul edilmiştir (Erbay, 2017). Özgürlüğünden yoksun olan çocukların psikolojik ve fiziksel anlamda ihtiyaçlarının karşılanarak korunması burada esas alınır. Hapis cezası gibi ağır cezalar başvurulacak son adım olarak kabul edilmiştir (Meeler & Todres, 2024). Hukuki süreç içerisinde sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik anlamda çocuklara destek mahkumiyet süresince devam eder (United Nations, 1985). Psikolog gibi çocuk psikolojisinden anlayacak uzman personeller kurumlarda bulunmalıdır. Bu uzmanlar,

kurumlardaki personellere eğitimler vermelidir. Kısaca, selefleri gibi Havana Kuralları, çocuğun özgürlüğünün kısıtlanmasının son adım olduğunu kabul eder ve çocuğun topluma kazandırılmasını amaçlar. Havana Kuralları, özgürlükleri kısıtlanmış çocukların haklarını koruyarak gelişimlerinin olumlu yönde ilerlemesini sağlamaktadır (Konuk, 2019, s. 35-36).

2.7. AB ve İnsan Hakları

Dünyada AB, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü temsil etme konusunda iddialı durmaktadır. İnsan Hakları konusunda ise temel hakların korunması kurucu antlaşmalar ile sağlanmaktadır. Ayrıca AB Temel Haklar Şartı, insan haklarını teşvik etmeyi, hukukun üstünlüğünü benimsetmeyi, demokrasiyi yaymayı ve temel haklara saygı gösterilmesini sağlamaya çalışmaktadır (Mahmutovic, 2023). AB'nin mihenk taşlarını oluşturan Roma Antlaşması, Paris Antlaşması, Tek Senedi Antlaşması, Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması ve Maastricht Antlaşması AB'nin kuruluşunda önemli bir yere sahiptir (Dinan, 2005). Bunlara ek olarak, birlik için içtihatlarla oluşturulan hukuki genel ilkeler, Divan kararları, uluslararası hukuk ve insan hakları metinleri birinci dereceden asli kaynaklar olarak nitelendirilir. AB Temel Haklar Şartı, birliğin kuruluşuyla akit devletler tarafından hep önemli olmuştur. Aslında bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilme riski nedeniyle AB Temel Haklar Şartı, topluluğun bütünleşmesi ve derinleşmesi ile daha önemli olmuştur. Dolayısıyla, birlik içinde topluluk hukuku ile bireylerin haklarının korunması hedef alınmıştır (Sanioglu, 2006, ss. 33-35).

İnsan Hakları için oluşturulan her türlü politika, programlar ve yükümlülükler uluslararası hukuka dayandırılarak dizayn edilir (Çavuşoğlu, 2005). Bu zayıf haklara sahip kişilerin güçlendirilmesini ve korunmasını sağlar. İnsan haklarını dizayn edenlerin yaptıkları denetlenir ve hesap verilebilir duruma getirilir (Çörtoğlu, 2022). ATAD, antlaşmalar ve içtihatlarla ek bir şekilde temel insan haklarını AB hukukunun içerisine eklemlendirmiştir ancak 2000'lerin başına kadar AB içerisinde temel hakları içeren bir somut katalog olmamıştır (Sanioglu, 2008).

AB Temel Haklar Şartına bakıldığında insan hakları meselesi, siyasal bütünleşme ile giderek zaman içerisinde bugünkü haline ulaşmıştır (Metin, 2002). 2004'te AB İnsan Hakları Savunucularına İlişkin Kılavuz İlkeleri ilan edilmiştir. İnsan Hakları Savunucuları, burada korunurken ayrıca yardım alması sağlanır. Belgenin

tedbirlerini geliştirmek için 2008 yılının Kasım ayında gözden geçirilmiş bir belge olarak yeni haliyle onaylanmıştır (AGİT, 2016). Kavramsal olarak insan hakları uluslararası çerçeveye uygun düzenlenmektedir. Yaklaşım ise her zaman insan haklarının korunması ve benimsetilmesi olup eşitsizlik gibi konularıda ele alınarak ayrımcılık çıkarıcı uygulamaların olmamasını sağlamak olmuştur. Uluslararası arenada devlet ve devlet dışı her türlü aktöre insan hakları uygulamalarının doğrusunu göstermek adına teşvik edici yaklaşımlar esas alınması mecburidir (Çörtoğlu, 2022).

2.7.1. Maastricht Antlaşması

Maastricht Antlaşması her şeyden önce Avrupa Ekonomik Topluluğundan AB'ye geçişi sağlamıştır ve AB'ye üye devletlerin ortak para birimine geçişini sağlamıştır. Dolayısıyla, Maastricht sayesinde tüzel kişilik kazanılırken aynı zamanda üye devletlerdeki bireylerin vatandaşlık kimliği oluşmuştur (Aktan, 2021). Maastricht Antlaşması, Hollanda'nın Maastricht şehrinde imzalanmıştır (Britannica, t.y.). 1993 yılının Kasım ayının 1'inde AB, Maastricht Antlaşmasını kabul etmiştir. Burada Maastricht Antlaşması, iş birliğinin sağlamlaştırılması ve temel hakların güvence altına alınmasının önemini arttırmıştır (Chalmers, Davies, Monti ve Heyvaert, 2024). Maastricht ile yaşama hakkı, yargılanma hakkı, özel hayatın gizliliği, düşünce özgürlüğü ve işkence yasağı gibi hak ve özgürlükler güvence altına alınmıştır (Kalabalık, 2018). Demokrasi, özgürlük ve özgürlüklere saygı, hukuka bağlılık ve insan haklarına saygı Maastricht'te yer alan önemli yerlerdir (Demir, 2006). Maastricht ile ortak karar prosedürü kabul edilmiş olup işbirliğinin etkisi arttırılmak istenmiştir ve denetim mekanizması olarak Avrupa Parlamentosu kabul edilmiştir. Yeni mevzuat düzenlemelerinde Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonuna yasa tasarısı düzenleme yetkisi verebilmektedir. Artık Parlamento, ombudsman atamalarını kontrol edecek kadar güce sahip olmuştur (Ultan, 2017). Maastricht ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan temel haklar topluluğun hukukunun genel prensibi olarak kabul edilmiştir (Holmström, 2011). Dolayısıyla, temel hakların iki kaynağı, üye devletlerin anayasaları ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi burada hukuk içerisinde karşımıza çıkmıştır. Buna ek olarak Avrupa Vatandaşlığı fikri, Maastricht ile hukuki sisteme entegre edilmiştir. Birlikte yer alan her bir bireyin vatandaşlık ile birliğe aidiyet duymaları amaçlanmıştır (Sanioglu, 2006, s. 42).

2.7.2. Amsterdam Antlaşması

Amsterdam Antlaşması, içeriğinde direkt çocuk haklarına yönelik ilkeler bulundurmamaktadır. Sadece sosyal politik destekleme için bazı hükümlerden bahsedilmektedir (Tat, 2016). Aynı durum Nice Antlaşmasında da vardır. 1999 yılının Mayıs ayında AB tarafından Amsterdam Antlaşması imzalanmıştır. Avrupa Tek Senedinde yer alan bazı ilkesel vurgular geliştirilip buraya eklenmiştir (Kaya, 2020). Amsterdam Antlaşması, AB vatandaşlığı ile ulusal vatandaşlığı ayrı tutmuştur. Bu şekilde ulusal vatandaşlığı etkilemeyeceği bildirilmiştir. AB'ye üye devletler için temel ilkeler olan insan hakları, özgürlük, hukukun üstünlüğü ve demokrasi Amsterdam Antlaşması ile bireylerin temel hakları güvence altına alınmıştır (Uzuner, 2006, s. 1). Burada AB demokrasisi daha iyi hale getirmek hedeflenmiştir (Göçmen, 2019).

Amsterdam Antlaşması ile hukukun temel hak ve özgürlüklerle ilişkili kısımları içerik bakımından geliştirebilir hale getirilmiştir. Dolayısıyla, Amsterdam Antlaşmasıyla Avrupa Vatandaşlığı, adalet, işbirliği, özgürlük, uyumlu dış politika, kurumlar arasında etkili işbirliğinin birleşmesi ve düzenlenmesi sağlanmıştır (T.C. Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 2021). Amsterdam Antlaşması ile AB İnsan Hakları içeriği genişletilmiştir. Ayrıca Birliğin güvenlik ve adalet alanındaki konumunun güçlendirilmesi için hukuki anlamda çalışmalar arttırılmıştır (Demir, 2006). Amsterdam Antlaşması, çocukların haklarını iyileştirmeyi desteklemiştir. Bu sebeple sosyal hizmetlerin çocuklara daha iyi hizmet vermesi ve yoksulluğun önlenmesi gibi konular ele alınmıştır (Erikli, 2022). Amsterdam Antlaşmasında yer alan 13. Madde dolaylı olarak çocuklara yapılan ayrımcılığı yasaklar (Petrašević, 2016). Madde içerisinde ırk, yaş, engellilik ve cinsiyet bazında ayrımcılıkla mücadele edileceği yazmaktadır. Amsterdam Antlaşması, çocukların eğitimi, sağlığı ve gelişimi üzerine olan politikaların geliştirilmesini üye devletlere benimsetmeye çalışmıştır (European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, 2022).

2.7.3. Nice Antlaşması

Diğer antlaşmalar gibi Nice Antlaşması'nda da hukukun üstünlüğü esas alınarak temel fikir demokratik kararlar olmuştur (Aktoprak, 2017, s. 3025). Dolayısıyla, Nice Antlaşması, Amsterdam Antlaşması gibi AB için kurumsal reform niteliğinde olan bir antlaşmadır (TASAM, 2025). 2003 yılının Şubat ayında kabul edilen Nice Antlaşması ile Komisyon ve Konseydeki temsil ve oy oranları sorunlarının çözümlenmesi

hedeflenmiştir (Topal, 2008). Nice Antlaşmasında kurumsal bazda reformların yapılmasının yanında AB Temel Haklar Şartında kesin bir anlaşmaya varılması amaçlanmış olup, temel hükümlerin iyileştirilmesi planlanmıştır. Genişleyen AB'nin Amsterdam ile tamamlaması gereken görevlerinin Nice Antlaşması ile tamamlanması istenmiştir. 8 Temmuz 2006'da AB Anayasası krizi meydana gelmiştir. 12 üye devlet Anayasayı onaylarken 11 devlet referandumları ertelemiştir. Fransa ve Hollanda'nın referandumunda hayır oyları çoğunlukta çıkmıştır (Sanioğlu, 2006, ss. 48-54). Temel hakların genişletilmesi ile çocukların korunması gerektiği ilkelere Nice Antlaşması ile daha çok ele alınmıştır. Özellikle, burada çocuk hakları politikalarının uygulamalarının daha çok teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Çocuk haklarının korunmasının entegrasyonu dışında toplumsal cinsiyet eşitliği gibi sosyal sorunların düzenlenmesi Nice Antlaşması'nın sosyal stratejilerini oluşturmuştur. 2000 yılında Nice Antlaşmasından sonra zaten AB Temel Haklar Şartı imzalanmıştır. Nice Antlaşması çocuk haklarının teşviki için önemli olsa bile asıl Temel Haklar Şartı ile çocuk hakları konusunda kesin düzenlemeler yapılmıştır. Çocukların eğitim hakkı, korunma hakkı ve çocuk işçiliği sorunları düzenleyen kesin açıklamalara yer verilmiştir. Dolayısıyla, AB Temel Haklar Şartı, Nice Antlaşmasına nazaran daha somut yasal düzenlemeler içermektedir (European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, 2022).

2.8. AB'de Çocuk Hakları ve Ulusal Anayasalar

AB'nin İnsan Hakları içerisindeki Çocuk Hakları Sözleşmesinde olan hükümler iç hukuk ile desteklenmektedir (Avrupa Birliği Temel Haklar Kurumu ve Avrupa Konseyi, 2015). AB'de ulusal anayasalar, uluslararası sözleşmeler ve üye ülkelerin taraf olduğu sözleşmeler, insan hakları ve temel hakları korumaktadır. Bütün bu sözleşmeler, çocukların haklarının korunması üzerinde durmakta ve güvence altına almaktadır (Dethloff ve Maschwitz, 2013, s. 147). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise çocukların haklarının hukuksal bazda geliştirilmesine öncülük etmiştir (Erbay, 2021). Ayrıca, Avrupa devletleri arasında ulusal anayasaların farklılık göstermesi, çocuk haklarının ele alınışını değiştirmektedir (Nylund, 2019). Bazı devletler, çocukları anayasalarının genel ilkeleri ile korurken bazı diğer devletler anayasalarında çocuk haklarını ayrıntılı şekilde ele alarak korurlar. Ayrıntılı şekilde çocuk haklarını alan ülkelere Polonya, Romanya, Hırvatistan ve İtalya örnek verilebilir. İsveç, Portekiz, İzlanda ve Belçika gibi ülkeler ise çocuk haklarını sonradan anayasalarına eklemişlerdir. Yani anayasanın genel ilkelerine çocuk haklarını eklemişlerdir (Konuk, 2019, s. 49). Hem anayasalarında genel hükümler

ile çocuk haklarını ele alan hem de anayasalarında çocuk haklarını ayrıntılı olarak ele alan ülkeler için çocuklar, psikolojik ve bilişsel olarak geliştirilmesi gereken bir dönem olarak görülür çünkü eğer çocukların gelişimine önem verilmezse büyüdüklerinde sorunlu bireyler olabilirler (İpek, 2012). Dolayısıyla, çocuk haklarının özel koruma ve özel bakım haklarının olması gerekmektedir. Çocukların bu denli özel olması devletler için çocukların özel haklarının olması gerektiğini işaret eder (Kosif, 2020).

Çocuk haklarının anayasada yer alması ise Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabulü ile olmuştur. Avrupa devletlerine genel anlamda bakarsak çoğunluğu çocukların haklarının korunmasını önemli kabul etmektedir (İpek, 2012). Çocuk hakları hem genel hemde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Özellikle, yetim kalmış veya terk edilmiş çocukların korunması önemslenmiştir (Dethloff ve Maschwitz, 2013, ss. 152-153). AB'ye akit ülkeler arasında her ne kadar bazı çocuk hakları uygulamaları farklı olsada Çocuk Hakları Sözleşmesi temelinde ilkeler belirlenmiş ve bunlara göre hareket edilmiştir (Kişünaité, 2019). Genel olarak ülkeler; sosyal anlamda çocuğun yararını gözetme, çocuğu ekonomik anlamda geliştirmek, çocukların çıkarlarının korunması, ayrımcılığın önlenmesi, çocuklara yönelik özel politikalar, çocuk haklarını koruma ve teşvikinin sağlanması ve Sivil Toplum Kuruluşlarının çocuk haklarına katılımını teşvik etmekle mükelleftir (Konuk, 2019, s. 49).

Özetle, çocuk hakları, şiddet ve yoksulluktan korunma, güvenli ve mutlu aile ortamında büyüme, sağlıklı şekilde büyüme ve en iyi şartlarda eğitimle gelişme haklarını içermektedir (Tobin, 2019). Anayasaları arasında farklılık gösteren uygulamalarda, belirlenen statülerin bireyler için her zaman uygulanabilir olmasını mümkün olmayabilir. İsveç'te düzenlemelerin tamamen temel haklar içerisinde değil kısmen hedefler içerisinde olduğunu görürken Almanya'da ise böyle bir şey söz konusu değildir. AB içerisinde birçok akit devlet, çocukların haklarını korumak için ombudsmanlar görevlendirmiştir ve bunun en bariz örnekleri ise Polonya'nın Anayasasıdır. Çocuk Ombudsmanlığının görevi, bilgilendirme yapmak, açıklama yapmak ve destek sağlamakla görevlidir. Ombudsmanlar, çocukların ne kadar korunduğu ve Çocuk Hakları Sözleşmesine ne kadar uyulduğunu denetlerler. Ombudsmanlığın bu alanda kullanılmadığı ülkelerde Federal Meclis Çocuk Komisyonları, çocuğun çıkarına uygun olan mevzuat ile denetimini yürütmektedir (Dethloff ve Maschwitz, 2013, s. 154).

Ulusal anayasalar üzerine karşılaştırma yapılacak olursak öncelikle, Almanya’da çocuk hakları anayasal olarak en iyi korunan ülkedir. Almanya’da çocuk haklarıyla ilgili hükümler direkt verilmiş olup çocuklar toplumsal olarak devletin desteği korunmaktadır. Alman Anayasası’nın 6. Maddesine göre, aile toplumun doğal sonucu olmasıyla devlet eliyle korunmak zorundadır. Almanya’da diğer yasalar ile çocukların gelişim hakları korunmaktadır ve böylece çocukların gelişim haklarından yararlanması Anayasal hükümlere ek olarak destek sağlar. Örneğin, Alman Eğitim Yasası ile hukuki metinler sağlanmaktadır. Özetle, Almanya için çocuk hakları, sosyal hizmetler ve eğitim olanakları ile devlet eliyle geliştirilmesi gereken yegane önemli hukuksal bir meseledir (Böckenförde, 2018). İkinci örnek olarak, Fransa’da çocuk hakları için kapsamlı hukuki düzenlemeler yapan bir ülkedir. Anayasaları direkt çocuk haklarını incelemeyen ancak Fransa, Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalayan bir akit ülke olduğu için bu uluslararası sözleşme ile çocuk hakları bazında hukuki politikalarını hükümlendirebilir. Bunun yanında, Fransa’da çocuk hakları ulusal yasalarında arasına yedirilmiştir. Anayasaları çocuk haklarını doğrudan incelemeyen ama 2007’de çıkan Fransız Çocuk Koruma Yasası bu hukuki boşluğu doldurur. Eğitim, sağlık, bakım ve korunma detaylı olarak ele alınır. Son olarak, Almanya’da olduğu gibi Fransa, devlet olarak çocukların haklarını korumak zorundadır çünkü çocuk haklarının korunması devletin sorumluluklarından biri olarak kabul edilmiştir (Lemoine, 2019). Son olarak, İspanya Anayasasında çocuk haklarından direkt bahsedilmez ama Anayasa’nın 39. Maddesi çocuk haklarının korunması için devleti görevlendirir. Çocukların eğitimi, bakımı ve aile ortamının güvenliğinin hukuki olarak sağlanması devletin sorumluluğudur. Fransa gibi İspanya’da Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden çocuk haklarının hukuki uygulamaları büyük önem taşır. 2007 yılında İspanya, kendi Çocuk Hakları Yasasını yürürlüğe koymuş olup eğitim, güvenlik ve sağlık gibi konularda çocuk haklarının hükümlerini yasal olarak genişletmiştir. Bu yasa, çocukların korunması ve eğitimi için devletin sorumluluğuna vurgu yaparken çocuk haklarının çocuklara refah getirmesi için yasal önlemleride kapsamıştır (Fernandez, 2020). Bu üç ülke karşılaştırılırsa Almanya, çocuk haklarını direkt anayasası ile düzenlerken hem Fransa hemde İspanya, çocuk haklarını uluslararası sözleşmeler ışığında kendi yasaları ile şekillendirmiştir. Dolayısıyla, Almanya Anayasası çocuk haklarını düzenlerken hem Fransa hemde İspanya’da kendi ayrı çocuk hakları kanunları olmaları nedeniyle anayasalarında çocuk hakları detaylı ele alınmamıştır. Almanya gibi anayasalarında devletin sorumluluklarına çocuk hakları bazında İspanya ve Fransa yer vermemiştir (Böckenförde, 2018). Çocuk Haklarının korunması bazında ise Almanya ve

Fransa, İspanya'ya nazaran daha iyi hukuki düzenlemelere sahiptir. İspanya'da genellikle uluslararası belgelere atıf yapılarak çocuk hakları güvence altına alınır. Almanya'nın Eğitim Yasası ve Fransa'nın Çocuk Koruma Yasalarıyla çocuk haklarını detaylı ve etkili koruması buna en güzel örnektir. Çocuk Hakları Sözleşmesine uyum söz konusu olduğunda ise Fransa, Avrupa Birliği içerisinde yasaları ve uygulamaları ile en büyük uyuma sahip olan ülke olarak karşımıza çıkmaktadır (Lemoine, 2019). Bunun dışında Almanya, Fransa ve İspanya BM Çocuk Haklarına imza atan ülkelerdir ve bu belge konusunda ise hepsi yasal düzenlemelerde başarılı tutum sergilemişlerdir. AB Çocuk Hakları Strateji belgesi üye ülkelerin çocuk hakları politikalarını inceler. AB içerisinde yer alan Çocuk Hakları Strateji Belgesi çocukların korunması ile ilgili her türlü konuda politikalar geliştirir. Buna göre bu üç ülke hükümlere uyuyor görünmektedir. Dolayısıyla, bu belgeye uyum üye ülkeleri için önemli bir denetleme mekanizmasıdır (Fernandez, 2020).

Diğer ülkeler içinde çocuk hakları, aşağı yukarı benzer hukuki uygulamalar ile ele alınmaktadır. Çocuk Haklarını için oluşturulan Ombudsmanlık ise 1997'de oluşturulmuştur (Mamur Işıkçı, 2016). 1999'da çocuk haklarını teşvik etmek ve çocukların problemlerini saptamak adına Avrupa Çocuk Ağı denen "EURONET" kurulmuştur (Dinç, 2007). Genellikle bu oluşum, çocuğa şiddet ve istismar, çocuk yoksulluğu ve göçmen çocukların yaşadıkları sıkıntıları ele alır (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2022). Kısaca, Avrupa Çocuk Ağı, ülkelerin çocuk hakları politikalarını geliştirmeyi amaçlar. Avrupa Çocuk Ağı, çocuk haklarının karşılaştığı sorunları tespit etmeyi amaçlayan bir araç olarakta kullanılır. Çocuk yoksulluğu seviyesi, çocuğa şiddet ve çocuğa yönelik istismar gibi önemli sorunları tespit ederek ve bu konularda farkındalık yaratarak üye ülkelerin çocuk hakları politikalarını düzeltmelerini teşvik etmektedir (Konuk, 2019). Avrupa Çocuk Ağı diğer bir isimle EURONET, üye ülkelerdeki çocuk hakları ihlallerine göre raporlar hazırlar ve bu doğrultuda ülkelerin yapacakları çocuk hakları ile ilgili olan politikaları üye ülkelere önerir. Ayrıca, Avrupa Çocuk Ağı, STK'lar ile iş birliği yapmaktadır. Burada Avrupa Çocuk Ağı'nın amacı çocuk haklarının korunması için daha iyi çözümler aramaktır (Flowers, 2010). EURONET, göçmen çocukların haklarının ihlal edilmesi sorununda gözlemler. Burada en çok ön plana çıkan göçmen çocukların karşılaştığı ekonomik sorunlardır. EURONET yani Avrupa Çocuk Ağı, yoksulluk gibi olumsuz sorunlara karşı göçmen çocuklarla ilgili çeşitli politika önerilerini üye devletlere sunmaktadır (Lansdown, 2000). Özetle, Avrupa Çocuk Ağı diğer bir adıyla EURONET, AB ülkelerinin çocuk hakları politikalarına yön veren bir

rehber vazifesi görür. EURONET'in önerileri ile devletlerin çocuk haklarını iyileştirmesi gerekmektedir (Eurochild, 2023).

2004 yılında Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, çocukların fiziki ve kişiliğine zeval verecek cezaların yasaklanması hakkında bildiri yayınlamıştır ve 2008 yılında bu konu ile ilgili kampanya başlatılmıştır. Avrupa Çocuk Ombudsmanlığı, çocukların çoğunun şiddete maruz kalması nedeniyle derslerinde başarısız olduklarını saptamıştır (Konuk, 2019, s. 50). Avrupa'da en çok sorun yaratan Çocuk Hakları ihlali cinsel istismar olarak ortaya çıkmaktadır (Ceylan, 2024). AB'de bu sorunun çözümü için Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi yapılmıştır (Avrupa Konseyi, 2007). Bu sözleşme, istismarın kim tarafından yapıldığı önemsenmeyerek direkt suç olarak kabul edilmesini, istismarcılara ceza muafiyetinin uygulanmamasını ve okullarda çalışan personele düzenli eğitimin verilmesini sağlar. Europol'e göre, AB'de çocuk kaçırma ve çocuk fuhşu devam etmektedir. Çocuk fuhşunun artma sebebi, çocukların daha kolay manipüle olması ve müşterilerin daha fazla para ödemeye meyilli olmasıdır (Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2018).

Çocuk Ticareti, genellikle göçmen çocuklar üzerinden yapılmaktadır. Bunun nedeni, göçmen çocukların daha savunmasız olmasıdır (Hümanist Büro, 2022). Özellikle Avrupa Konseyi'ne göre, Sırbistan ve Macaristan'daki göçmen çocuklara karşı olan cinsel istismar büyük bir problem olarak ortaya çıkar (Konuk, 2019, ss. 50-51). Özellikle 14 ve 18 yaş arası çocuklar olumsuz tehditlere maruz kalmaktadır (Tuncer, 2018a). Maalesef, AB'de hala çocuk seks turizmi devam etmektedir (Greijer & Doek, 2019). Örnek vermek gerekirse, Çek Cumhuriyeti gibi bazı ülkelerde çocuk fuhşu artmaya devam ederken ülke içinde Çocuk Hakları gibi sözleşmeleri uygulayabilecek mercilerin yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. İngiltere İnternet İzleme Vakfı'nın Raporuna göre internet üzerinde olan çocuk istismarının Hollanda'da çok olduğudur. AB'de göçmen çocukların mağduriyetleri dışında sürekli çocukların haklarından alınarak gözaltına alınması gerçekten ciddi bir Çocuk Hakları ihlali olarak gözükmemektedir (Konuk, 2019, ss. 51-52).

Çocuğun çıkarının gözetilmesi amacıyla Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, göçmen çocukların ailesine kavuşturulmasının önemli olduğunu belirtir. Ayrıca, bu tür çocukların eğitim görmesi ve çoğunluğun dilini öğrenmesi fırsatı verilmelidir. Çocukları Koruyun kuruluşunun araştırmalarına göre, Fransa ve İtalya'da göçmen çocukların cinsel istismara zorlandıkları görülmektedir. Temel olarak aslında,

Avrupa'daki ırkçılığın göçmen çocuklara zarar verdiğini söyleyebiliriz. Göçmen çocukların zarar görmesi ileride onların travmalara dönüşmesine neden olacaktır (Stevens, Boukari, English, Kadir, Kumar ve Devakumar, 2024). AB'de Güneydoğu ve Doğu ülkelerinde çocuk yoksulluğu ve çocuklarda sosyal dışlanma artmaya devam eden bir diğer sorundur. AB'de yoksulluğun verdiği dolaylı sorunlar karşımıza çıkmaktadır. Sağlık koşullarının zayıflaması, suça sürüklenmenin artması ve eğitimde başarı seviyesinin kötüleşmesi gibi sorunlar burada örnek verilebilir (Atkinson, Cantillon, Marlier & Nolan, 2002). Dolayısıyla, bu konudaki kamu politikalarının geliştirilmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinin ücretsiz olması ve AB içinde yoksulluğun çok olduğu ülkelere ödeneklerin ayrılması gerekmektedir. AB'de sosyal dışlanma sorunu ise genel olarak Avrupa'nın Doğu bölgelerinde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Slovakya'daki Roman çocuklar, eğitimde başarısız olmaları bahanesiyle farklı sınıflarda eğitim alabilmektedirler. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ters düşen ırkçı bir uygulamanın yapıldığını söylemek yanlış olmaz. Bunun neticesinde, AB Komisyonu çocuk haklarının doğru uygulanması ve çocuk haklarının yaygınlaşması için Sivil Toplum Kuruluşlarının desteğine önem vermeye başlamıştır. Dolayısıyla, AB ülkelerinin eylemlerinin incelenmesi için Avrupa Çocuk Hakları Forumu kurulmuştur. Avrupa Çocuk Hakları Forumu, maalesef Sivil Toplum Kuruluşlarının görüşlerini almaması ve Forum sonuçlarına geri bildirimlerin olmaması Forumu olan güveni ve inancı zayıflatmıştır (Konuk, 2019, s. 52-54).

Çocuk Hakları açısından önemli kuralları barındıran Lizbon Antlaşması ile 2009'da yürürlüğe giren AB Temel Haklar Şartı, incelenmesi gereken önemli bir belgedir (Çiçekfidan, 2020). İçerisinde eğitim hakkı, çocukların zorunlu eğitim alması, çocuk işçiliğinin yasaklanması, çocukların fikirlerini beyan edebilmesi, koruma hakkından yararlanma ve her çocuğun ebeveynleri ile kişisel iletişim kurma hakkı gibi çocukların yararını gözeten birçok madde vardır (Metin ve Kaygısız, 2011). Lizbon Antlaşması sayesinde çocuk haklarının korunması ve desteklenmesi, çocuk ticareti ile mücadele edilmesi ve çocuklarda cinsel istismarın önlenmesi ile ilgili yasal önlemlere başvuruların artırılması sağlanmaktadır (Avrupa Konseyi, 2007). AB'de yaptırımlar, üye devletlere yöneliktir (Akbulak, 2022). AB'nin ulus devletlere karşı yaptırımlarının sınırlı olması ile çocuk hakları konusunda yeterli olamadığı görülmektedir (Konuk, 2019, s. 55).

Türkiye'de ise çocuk hakları ile alakalı hukuki düzenlemeler mevcuttur (Çabuk, 2022). Özellikle, çocuğun yararı Türk Anayasasının bazı hükümleri ile korunmuştur. Çocuk Koruma Kanunu, 18 yaşın altındaki bireylerin yararını gözetir (Güneç, 2020). Erginlik, TMK'nın 11 ile 12. maddelerinde 18 yaşına basmış bireyler ile başlamaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2001). Çocuk Koruma Kanunu, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu mevzuatımızı yenilemiştir. Örneğin, tutuklama gerektirecek cezalarda rehberlik ve rehabilitasyon sağlanarak, denetimli serbestlik hükmü verilebilir (Aslan, 2008, s. 93). Avukatın yani müdafinin olmadığı durumlarda ve çocuğun kendini savunamayacak olduğu durumlarda ülkemiz, müdafî görevlendirmektedir (Taş, 2022). CMK içerisindeki uzlaşma bölümünde suçtan zarar gören kişinin reşit olmaması durumunda, uzlaşma teklifi temsilcilerle yapılmaktadır (Işıka, 2020). Bu gibi birçok çocuklara kolaylık getiren kanunlarımız vardır. Bu kanunların hepsinin amacı, çocukların toplumda sağlıklı ve iyi birer birey olarak yetişmesi içindir (Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği, 2014). Örneğin, denetimli serbestliğin çocuklara bir kez daha şans vermesi ile çocukların toplumda rehabilite edilmesini sağlamak içindir. Burada çocuğun, saygınlık ve özgüvenini geliştirmesi beklenmektedir. Çocukların korunmasını ve yaşaması, Çocuk Koruma Kanununun 4/1-a maddesi ile sağlanmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu ile görevlendirilen çocuk polisi, her türlü korunmaya muhtaç çocuğun yani madde bağımlısı olan ve zorla çalıştırılan çocuklar gibi hepsinin yaşama ve gelişmesine destek vermekle görevlidir. Suç işlediğinden şüphe duyulan çocuklarda, çocukların göz altı süresi en fazla 24 saat olmaktadır. Daha sonra çocuk, yetkili makamlara teslim edilir ve kısa süre içerisinde Cumhuriyet Savcılığına çıkarılır (Akbulut, 2013).

2.9. AB Temel Haklar Şartı

İnsan onuru, eşitlik, özgürlük, hukukun üstünlüğü, güvenlik, adalet ve dayanışma gibi değerlerle oluşturulan AB, birlik içinde vatandaşlık fikriyle bireyleri birliğin faaliyetlerinin içerisinde tutmaya çalışmıştır. AB, üye devletler içerisindeki bireylerin kültürel değerlerini, geleneklerini ve ulusal kimliklerini güvence altında tutarken ortak değerlerin korunmasını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaşımı AB tarafından garantiye alınmaktadır (Avrupa Birliği, 2000, s. 2). Uluslararası ilişkilerde yapılar üzerinden hep değişimler meydana gelmiştir. Roma Antlaşmaları, Paris Antlaşması, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa

Atom Enerjisi antlaşmaları ile kurulan Avrupa Birliği dünyadaki değişimlerden nasibini alarak farklı bir yapıya dönüşüm sürecine girmiştir. AB'nin yaşadığı ekonomik sıkıntılar ve ortak politika yaratma sürecindeki sorunlar yüzünden akit devletler birliği ayakta tutmakta zorlanmaya başlamışlardır. Dünya genelinde de benzer sıkıntıların olması nedeniyle AB kendi içerisindeki politikaların güncellenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. AB'nin genişlemesi ile ülkeler arasındaki kültür, din ve ekonomik yeterliliklerin farklılığı çeşitlenmiştir. Bu genişleme sonucunda AB ülkeleri arasındaki zenginleşme azalırken ortak politika yürütmek bile başarı olarak nitelendirilir hale gelmiştir. Dolayısıyla, AB'nin kimlik yaratması ihtiyacı gerekli olmuş ancak bazı ülkelerin AB kimliği içerisinde olup olmadığı ise tartışma konusu olmuştur. Akit ülkeler arasındaki çıkar farklılıkları ise AB'yi ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan gelecekte zorlamaya devam edecek gibi gözükmektedir. Özellikle, birleşik bir Avrupa fikrini bir kenara atan milliyetçi liderlerin yükselişte olması ile milliyetçiliğin tekrar güçlenmesi, politikaların ortak yürütülmesini zedeleyerek her alanda başarısızlıkların olmasına neden olacaktır. Genç nüfus içerisinde de maalesef karşılıklı güven ve barışın olmasını destekleyenlerin az olduğu görülmektedir. Milliyetçi değerlerin kısa vadede unutulması her zaman zor olmuştur bu yüzden AB'nin geldiği bu noktada birleşik birliğin kurulması güçtür. Ekonomik bir entegrasyon olarak devam etmesi muhtemeldir. Dolayısıyla, gelinen bu noktada AB'nin ortak bir dış politikasının dahi olmaması onun suni bir kimlik oluşturabildiğini bize göstermiş olup henüz tam anlamıyla küresel bir aktör olmadığını ortaya koymuştur. Kendi kurumları ve yasal çerçevesi içerisinde tam ortaklık olmaması yine küresel aktör olma sürecini baltalamaktadır. Ekonomik anlamda kazan-kazan oyunu artık işlemiyor gibi görünüyor. Genişleme ile AB'deki ülkelerin payları azalmakta ve kimi ülkeler ekonomik kazançlarından fedakarlık yapmak zorunda kalmaktadır. Hal böyle olunca AB, ekonomik olarak serbest ticaret alanında gümrük birliği, ortak pazar ve ekonomik entegrasyon üzerinde derinleşmeye önem vermeye başlamıştır. Fakat, AB'de hukukun üstünlüğü ve kurucu antlaşmalara verilen önem yasal çerçeveyi oluşturmaya devam etmektedir (Özdilek, 2021).

AİHM, topluluk antlaşmaları, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Konvansiyonu ve toplumsal belgelere baktığımızda Avrupa Temel Haklar Şartının özelliklerini oluşturduklarını görebiliriz (Metin, 2002). 2000 yılında Tüzük olarak Nice'te kabul edilen ve 2009'da Lizbon Anlaşması'yla yürürlüğe giren AB Temel Haklar Şartı, temel insan haklarını kuvvetlendirmeyi amaçlamaktadır. AB Temel Haklar Şartı, Birlik üzerinde ulusal yasalar bazında üstünlüğe sahip olup ulusal

hukuk için bağlayıcı etkiye sahip olmuştur. AB Temel Haklar Şartı, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme, üye devletlerin anayasalarını ve AB Adalet Divanı'nın içtihatlarını birleştirir. Bünyesinde bütün temel haklara yer verir (Publications Office of the European Union, 2022). İlk bakışta AB'de AB Temel Haklar Şartı hukuk için bağlayıcı bir Tüzük olarak görülmemiştir. Bu Bağlayıcılığı Aralık ayının 1'inde Lizbon'da 2009 yılında kazanmıştır. Dolayısıyla, Temel Haklar Şartı, artık hem AB hukukunun bir parçası hemde akit devletlerin saygı duyması mecburi bir belge haline gelmiştir (Alyanak, 2022). AB'deki üye devletler, hukuki uygulamalar içerisinde AB Temel Haklar Şartı'na uygun hareket eder ve bunun sonucunda AB Temel Haklar Şartı'da üye devletlerin hukuku tarafından korunmuş olur (Şenocak Bayrak, 2023).

AB Temel Haklar Şartı, haklar ve ilkeler olmak üzere iki ana başlıkla başlar. Haklar başlığı isminden anlaşılacağı üzere temel haklardan bahsederken ilkeler kısmında ise bu hakların kurumlar ve devletler tarafından nasıl uygulanması gerektiği ifade edilir. Bu belge 52. maddeye göre sadece hukuki politikalar üzerinde etkilidir. Hükümler üye devletlere göre farklı ama belge ile çatışmayacak şekilde uygulanır (Official Journal of the European Union, 2007). AB kurumları ve üye devletleri için Temel Haklar Şartı hukuki olarak bağlayıcı bir belge ama sosyal haklar ile ilgili maddelerde yargı bazında bağlayıcı değil genel politika seviyesinde etkili bir belgedir (European Union, 2007). Madde 51'de belirtildiği üzere Tüzüğe bağlı olduğu için insan haklarına önem verme kültürü teşvik edilir ve ulusal anayasaların içerisinde insan hakları güvence altına alınır. Temel Haklar Şartı, medeni ve siyasal hakları, sosyal hakları, ekonomik hakları, kültürel hakları, yaşlıların korunma hakları, kişisel verilerin korunması hakkı, iş yapma özgürlüğü hakkı ve mal sahibi olma gibi hakları kapsar (Metin, 2007).

Avrupa Temel Haklar Şartı içerisindeki maddeler evrensel olarak herkes tarafından onaylanabilir niteliktedir. İnsan onurunun korunması, herkesin yaşama hakkının olması, idam cezasının olmaması, fiziksel ve zihinsel olarak bireye saygı duyulması, insanlık dışı muamelenin yasak olması, herkesin özgür ve güven içinde olması, herkesin özel hayatına saygı duyulması, kişisel bilgilerin korunması, herkesin aile kurma hakkı olması, düşünce ve din özgürlüğünün olması, herkesin eğitim alabilmesi, herkesin özgürce çalışabilmesi, herkesin yasalar önünde eşit olması, her türlü konuda ayrımcılık yapılmasının dahi söz konusu olmaması, kültür ve dil farklılıklarına saygının olması, cinsiyetler arasında eşitliğin olması, herkesin sağlık sistemlerine erişebilmesi ve herkesin hatalı eylemlerinden dolayı Ombudsman'a yani Konu Hakemine başvurma

hakkının olması bu belge içerisindeki bazı önemli haklara örnek olarak verilebilir. AB içerisinde bir kimsenin bu güvence altına alınan hakları ihlal etmesi durumunda hakların korunması için ihlal eden kişi mahkemeye çıkarılır. Herkes bağımsız, tarafsız, adil ve açık yargılamaya tabidir ve suçlanan herkes, suçlu olmadığı kanıtlanıncaya kadar masum olarak kabul edilir. Belgedeki hakların diğer üye devletlerdeki bölgesel haklar anlam ve kapsamı bakımından çatışmaması için benzer olması beklenir. Belgedeki korunan haklar, tüm üye devletlerin insan hakları ve özgürlüklerini olumsuz etkileyecek şekilde yorumlanamaz (Avrupa Birliği, 2000, ss. 4-21). AB Adalet Divanı, Temel Haklar Şartı'nın üye devletlerin içtihatlarının bir parçasını oluşturduğunu vurgularken devletlerin bu temel haklara zeval getirmeyeceğine güvenir (Montaldo, 2016). Dolayısıyla, AB Temel Haklar Şartı, genel hukuk ilkesi olarak asli hukuk kaynaklarından biri olarak tanımlanır olmuştur (Tridimas, 2014). Adalet Divanı, Temel Haklar Şartı'na aykırı davranılırsa AB'nin hukuki düzenin sarsılacağını ifade etmiştir çünkü Birlik için Temel Haklar Şartı, insan haklarının hukuki güvencesi olarak görülür yani başka bir deyişle AB'nin bir parçası olarak nitelendirilir (Deniz, 2011). Adalet Divanı'na göre İnsan hakları, AB için ayrılmaz bir parçadır Temel Haklar Şartı'na aykırı olunması söz konusu olamaz (Meyarlı, 2020). Üye devletler ortak anayasal gelenekler oluşturmuş olup hak ve özgürlükler bazında insan haklarına atıflar vardır. Ticaret yapma gibi diğer haklarda olduğu gibi Divan, sadece korunması gereken hak olarak tanımlamıştır. Divan, hakların sadece güvence altında olmasını vurgular. Bunu detaylı olarak yapacak olanlar üye ülkelerin yasal kurallarıdır. Adalet Divanı, uluslararası antlaşmaların temel hakları koruduğunu çünkü üye devletlerin iş birliği ile hareket ettiğini ayrıca vurgulamıştır. Bunlar Temel Haklar Şartı gibi yol gösterici ilkeler niteliğinde düşünülmektedir. Kısaca topluluk hukuku için kılavuz ilkeleri oluşturabilirler. Davalarda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne atıflar olup bu atıfların gerekçelendirilmesine bakılmaksızın doğrudan topluluğun hakkı ve özgürlüğü için temel hakları oluşturduğu Adalet Divanı tarafından ifade edilmiştir. (Şenocak Bayrak, 2023). Adalet Divanı, akit devletlerin ulusal hukuki yasaları AB Temel Haklar Şartı'na göre uyumlaştırılmak zorunda olduğunu ifade eder (Şener, 2020). Böylece bir Avrupa hukuki standartı ortaya çıkar. Bunun anlamı ulusal mahkemelerde bağlayıcı hükümler verilmelidir. Sonuç olarak, AB Temel Haklar Şartı, asli hukuk kaynağı seviyesine ulaşmış, ulusal hukukun kapsam ve sınırlılıklarını belirlemiş, ilke bazında kılavuz olarak nitelendirilmiş ve anayasal düzenlemeler ve uygulamalar için ölçüt olmuştur. Üye devletler, hukuksal bazda Temel Haklar Şartına uymakla mükellef olmuştur çünkü bu temel haklar genel anayasa kültürlerini yansıttığı

için AB'nin bir parçası olmuştur. Eleştirel olarak Adalet Divanı'nın çok genel anlamda bağlayıcılık yaratması tam anlamıyla Temel Haklar Şartını etkili kılmadı. Ülkeler mecburi olarak uymak zorundaymış gibi hareket etmiş görünmektedirler. Daha kesin hükümlerin ülkelerin anayasasında yer alması Temel Haklar Şartını genel bir metin kılmıştır (Şenocak Bayrak, 2023). Her şeye rağmen son gelinen nokta AB hukuk sistemi, insan haklarını korumak adına kendi temel haklarını oluşturmuştur (Metin, 2007). Hukukun genel ilkeleri temel haklar ile oluşturulmuştur (Aran, 2023). THŞ, temel hakları üye ülkelerin anayasaları ve parlamentoları ile desteklemesini sağlamış, hukuki maddeler ile özgürlük ve haklar korunmuş ve ortak anayasal gelenek sayesinde uluslararası antlaşmalar ile üye devletler birlikte hareket etmiştir (Karayığit, 2021).

AB Temel Haklar Şartında Çocukların korunma, bakım hakları ve görüşlerini ifade edebilme hakları vardır. Çocukların olduğu her durumda çocukların yararı daima birinci planda olacaktır. Çocuğun menfaatine göre ebeveynleri ile ilişki sürdürüp sürdürmemeye hakkı vardır. Çocukların çalıştırılması yasaktır. Gençlerin çalışma şartları ise uygun olduğu sürece korunmaktadır. Gençlerin ekonomik sömürülme, güvenlik hakkı, sağlık hakkı, eğitimlerini zorlaştırmama ve toplumsal gelişmeleri devam ettiği sürece sıkıntı yoktur (Avrupa Birliği, 2000, ss. 10-13).

2.10. AB'nde Hukuka Genel Bir Bakış ve AB Hukuku'nun Doğrudan Uygulanabilirliği

Kurucu antlaşmalar ve ATAD'ın içtihadı ile AB hukukunun temel özellikleri ve prensipler oluşturulmuştur (Alakel, 2015). AB hukukunun özerkliği, birliği, uygulanabilirliği, doğrudan etkinliği, hukukun üstünlüğü ve prensipleri AB'nin hukuki yapısını ortaya çıkarır (Bektaş, 2022). AB Hukukunda ortak çıkarlar esas alınır (Güneş, 2016). Üye devletlerin ulusal hukukları doğrultusunda ortak yaşamın söz konusu olduğu kendine özgü bir hukuk sistemi ile oluşturulan AB hukuku, pek çok alanda ortak değerler oluşturmuştur (Aktuğ ve Çelik, 2013). İchtihatlar AB hukukunun mihenk taşlarını döşemiştir. Hukukun bütünlüğü ve etkinliğinin korunması esastır (Arsava, 2023). Ulusal hukuk ile AB hukukunun çatıştığı noktalarda ise AB hukuku esas alınır (Aras, 2015). Dolayısıyla, AB hukuku, bağımsız ve en yüksek mertebe olarak tanımlanabilir (Sanioglu, 2006, s. 23). Ulusal hukuk, milli egemenliklerin AB hukuk kurallarına göre dizayn edilerek sınırlandırılır (Özkan, 2003). Böylece AB hukukunun ulusal hukuktan bağımsız olduğu açıkça gözükmemektedir (Arsava, 2023). Bütün üye devletler topluluğu kuran antlaşmalara göre oluşturulan AB hukukuna uygun uygulamalar yapmak ile mükelleftir

(Tapan, 1998). AB hukukunun örnek alınması ve yorumlanması üye devletlerce esas alınır (Leszczyński, 2024). Doğrudan uygulanan normlar ve kararlar, bütünlük gösterecek şekilde yürürlükten kalkana kadar hukuksal alanda etkili olmaya devam eder. Belli yükümlülükler doğuran doğrudan uygulanan normlar, bir karara gereksinim duymaz ve iç hukukla düzeltilmeye gereksinim yoktur. Doğrudan uygulanan normlara AB'ye üye devletler dışında uyrukluğunda olan özel ve tüzel kişilerin de bağlar. AB hukukunda doğrudan etki ve doğrudan uygulanabilirlik sayesinde gerçek ve tüzel olan herkesin, haklarını yargı organları önünde ileri sürebilmesi etkisi ile güvence altına alınmıştır. Doğrudan etki prensibi ulusal bazda AB hukuku ile ulusal hukuk arasındaki ilişkide köprü olarak görülebilir. Her kuralın ulusal hukukta uygulanmadığı ve bazılarının sadece devletleri bağladığını görürüz. Dolayısıyla, burada AB hukuku korunurken bireylerinde güvence altında olmasını sağlar. AB hukukundaki problem her zaman ulusal hukukun değil, AB hukukunun baz alınmasıdır. Her türlü çatışmada Kurucu Antlaşmalar baz alınır ancak zaten AB hukuku diğer üye devletlere örnek teşkil eder ve bu da üye devletlerin kendi ulusal hukuklarını AB hukukuna göre ayarladığını gösterir. Dolayısıyla, AB hukuku en üstün olarak kabul edilir ve böylece AB'nin uluslararası bir birlik olduğu anlaşılır (Sanioglu, 2006, ss. 24-30).

2.11. Avrupa Konseyi Sözleşmeleri ve Tavsiyeleri

2.11.1. İnsan Hakları ve Sözleşmesi

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme AB'de çocukların korunmasını hukuki anlamda geliştirmiştir (Kilkelly, 2020). Özellikle, özel hayatın ve aile hayatının güvence altına alınması sözleşmenin normatif kaynağı olmuştur (Arslan Öncü, 2019). Çocukların haklarının korunması, çocuğun haklarının savunulması ve desteklenmesi neticesi ile yüksek çıkarlarının sağlanmasıyla ortaya çıkar (Cesuroğlu, Menteşoğulları ve Yıldız, 2023). Ayrıca, günümüzde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içerisinde yer alan Çocuk Hakları Sözleşmesine vurgular artmış ve korunan hakların sağlanması, kesin standart ölçütler haline gelmiştir (Çopur ve Ünver, 2019). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi uygulama esnasında günümüze göre yorumlanmalıdır ancak çocuk hakkı ile ilgili ulusal düzenlemelerde fikir birliği olursa bu durum AB'ye bağlı devletlerin yetki alanını sınırlamaktadır. İnsan hakları ihlali tespit edilirse hükümler yargılanan taraflarla sınırlıdır. Bu tür durumlarda hükümler akit devletlere etki etmemektedir ancak akit devletler, benzer ihlallerin bir daha yaşanmamasını garanti altına almakla mükelleftir. Akit devletler mevzuatlarını

uyumlaştırmak amacıyla reformlar yaparlar. Böylece akit devletlerin aile hukuku ve çocukların haklarının korunması durumu, hukuki olarak düzenlemelerle birbirine uyumlu hale gelir (Dethloff ve Maschwitz, 2013, ss. 150-152).

2.11.2. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

AB'de Meclis kararı ile 1121 sayılı Tasfiye Kararının içeriğine çocuk haklarının korunması ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesi kabul edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2000). Çocuklar kendi haklarını savunurken ailelerin çocuklarının hakları devletlerin koruması altında yer almıştır. Bu anlamda her türlü hukuki prosedür geliştirilmektedir (Resetar & Emery, 2007). Ayrıca adli makamlara başvurudan önce aile ile çocuk arasındaki anlaşmazlığın giderilmesi esas alınır (Duran, 2022). Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin amacı çocukların çıkarlarını korumak, çocukların adli makamlardan doğrudan yardım almasını sağlamak, çocukların hakları ve davaları hakkında bilgi almasını sağlamaktır (Konuk, 2019). Akit devletler, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bir beyanda bulunarak aile uyuşmazlıklarının nedenlerini belirlemektedir. Davadaki taraflar, ek beyanla sözleşmeye ilave uyuşmazlıklar ekleyebilir. Bütün bunlar, çocuk haklarının geliştirilmesini ve kurallarının uygulanmasını daha elverişli kılar (Avrupa Konseyi, 1996).

Velayet sorumluluğuna sahip olan şahıslar, adli merci önünde çocukları temsil ederler (Birinci Uzun, 2016). Çocuklar, ebeveynler, kurumlar, yetkili şahıslar ve avukatlar tarafından temsil edilebilir. Temsilciler, çocuğa zarar gelmemesi amacıyla çocukla ilgili bilgilere ulaşırlar (Avrupa Konseyi, 1996). Çocuk haklarının kullanımında çocuğun yaşı ve mental sağlığı göz önünde tutulur. Buna uygun şekilde bilgi akışı yürütülür (UNICEF Türkiye, 2011). Çocuğun usule ilişkin haklarına, dava hakkında görüş bildirme hakkı, bilgilendirilme hakkı ve çocuğun özel atama ile temsilci isteme hakkı örnek gösterilebilir (Çocuk haklarının kullanılmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi, 2002). Bu tür haklar çocukların haklarının kullanılmasını geliştirmek için bir tedbir olarak değerlendirilebilmektedir (Kurt, 2016). Çocuğun idrak edebilme yeteneğinin olduğu davalarda, çocuklara bilgilendirmenin eksiksiz yapıldığından emin olunur (Kadınlara Hukuki Destek Merkezi Derneği, 2009). Temsilci, çocuğun çıkarına zeval getirmeyecek şekilde çocuktan gerekli bilgileri ona danışarak alabilir (Tuncer Kazancı, 2023). Çocuk davaları, ivedilikle çözülmek zorundadır (Altınay, 2018). Çocuğu temsil eden kişiler, çocukla olan çıkarlarının çatışması sonucunda görevden alındıklarında, mahkeme çocuğa yeni bir temsilci atamakla görevlidir (Bell, 1995). Yeni temsilcinin

atandığı davalarda, adli merci gerekli görürse bir avukat daha getirmelidir. Ulusal kurumların görevi ise bu tür davaları içeren kanunların güçlendirilmesini sağlarken çocuk haklarını içeren mevzuat tasarılarına görüşler beyan ederler. Bunun dışında; çocuk haklarının uygulanmasının her türlü sosyal araçla yayılması, çocukların görüşlerinin araştırılması, anlaşmazlıkların arabuluculuk ile çözülmesi ve tarafların anlaşmaya varmasını teşvik etmek yine görevleri arasında gösterilebilir. Çocuk Hakları ile ilgili olan sözleşmenin amaçlarının gerçekleştirilmesi için kurulmuş Daimi Komite, sözleşmeye ilişkin sorunları takip etmekle mükelleftir ve sözleşmenin uygulanması ile ilgili kararları tavsiye niteliğindedir. Tavsiye kararlarının kabulü ise oy verenlerin dörtte üçü ile sağlanır. Taraflar Daimi Komite nezdinde birçok delege ile temsil edilebilir ve tarafların her biri tek bir oy hakkına sahiptir. Toplantılar ise Avrupa Konseyi Genel Sekreteri nezdinde sözleşmenin yürürlüğe alındığı 3 yılın sonunda herhangi bir zamanda Daimi Komite'yi toplantıya davet etmektedir. Daimi Komite Kararları, katılan üyelerin çoğunluk kararı esas alınarak kabul edilir. Daimi Komite, sözleşmeye uygun olacak şekilde bütün görevlerin çalışma gruplarının iç yönetmeliğini dizayn eder. Sözleşme içerisinde yer alan üye devletler ve sözleşme içerisinde yer alıp üye olmayan devletlerin imzası sözleşmenin oluşturulması için imzaya açıktır. Sözleşme Avrupa Konseyi üyesi üç devletin rızası ile üç aylık sürenin bitiminde yürürlüğe girer (Avrupa Konseyi, 1996). Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nde Türkiye, sözleşmenin birinci maddesinin dördüncü paragrafına göre aile hukuku davalarında sözleşmenin uygulanacağı kabul edilir (Kurt, 2016). Çocukların velayetini kapsayan davalar, aile ve çocuk arasındaki ilişkilerin yürütülmesi, boşanma davaları ve babalığa ilişkin mahkeme kararı gibi ile ilgili davalar aile hukuku içerisinde yer alır (Hekim, 2025).

2.12. AB'de Çocuk Suçluluğuna Yönelik Uygulamalar

Çocuk Suçluluğuna karşı önlemler dünyadaki bütün ülkeler tarafından alınması gereken hukuki gereklilik haline gelmiştir (Adalet Bakanlığı et al., 2013). Çocukların topluma tekrar kazandırılması için korumacı önlemler devletlerce yapılmaya çalışılmaktadır. Burada çocukların tekrar sosyalleşmesi amacı güdülmektedir (Sadak ve Yıldırım, 2020). 90'lı yıllardan sonra AB'ye akit ülkelerde çocuk suçluluğunun arttığı resmi olarak saptanmıştır. AB'ye göre çocukları suça sürükleyen iki farklı görüş vardır. İlk görüşe göre, suçlu, devlet tarafından cezalandırılır ve suçlunun korkması ile pişmanlık sağlanır. İkinci görüşe göre, suçun nedeni psikolojik bozukluk ve çevre sorunları olarak görülür. Suçlu, sosyolojik olarak düzeltilmelidir. Bu yöntemlerin hangisinin iyi olduğu

tartışma konusudur. Bu sebeple, AB’de suça sürüklenen çocuklar ile ilgili hukuki konularda çeşitli stratejiler yaratılmıştır (Muhic, 2021, s. 4). 2000’den sonra çocuk suçluluğunun düzeltilmesi için AB ile UNICEF, birlikte hukuki sistem içinde reformlar yapmıştır. En önemlisi çocukların tutuklanması son çare olarak düzenlenmesidir. Böylece, AB’de tutuklu çocuk sayısı oranı %60 seviyelerine kadar düşürülmüştür. Yapılan reformlarda dikkat edilen husus politikaların ve yasaların AB standartlarına uyumlu hale getirilmesi olup özgürlükten men etmenin son çare olması gerektiği ifade edilmiştir. Hukuki her türlü personelin profesyonelleşmesinin sağlanması, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının güçlendirilmesiyle çocuk haklarının seviyesinin daha iyi denetlenmesi, çocuklara ve ailelere ücretsiz hukuki desteklerin sağlanması, çocuk suçluluğuna karşı farkındalığı arttırmak ve gözaltına alımları azaltmak yapılan reformların en önemlileridir (UNICEF Europe and Central Asia Regional Office, 2018, s. 1)

AB’ye üye ülkelerde Çocuk Hakları ve çocuk suçluluğundaki hukuki uygulamalara göre öncelikle her şeyden önce çocuk haklarına saygı duyulmalı ve çocukların korunması benimsetilmelidir (Council of Europe: Committee of Ministers, 2008). Yapılan uygulamalar çocuğun en iyi yararını gözetir. AB Temel Haklar Şartı’na göre, çocuklarında ifade özgürlüğü vardır (Kalay, 2013). Bu 24. madde ile ifade edilmiş olup çocukların görüşlerinin dikkate alındığını gösterir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde 12. maddede bu ifadelere yer verilmiştir. Dolayısıyla, çocuk haklarının geliştirilmesi ve korunmasında çocukların görüşlerinin alınması önemli bir yerde durmaktadır (Keskin, 2022). Çocuklar, mağdur, tanık ve davalı olarak yargılandığında bu onların hayatlarını muhakkak etkilemektedir (Badem, 2021). Bu yüzden çocuklar, kendilerini yargılama esnasında gergin hissetmemeli ve güvende olduğunu bilmelidir (Crenshaw, Stella, Stephens ve Walsen, 2019). Dolayısıyla, AB, çocukların özel ihtiyaçlarına dahi destek olur ve çocuk hakları ihlallerine cevaz vermemeye çalışır (Inclusion Europe, 2014).

Uluslararası Çocuk Adalet Gözlemevi, suça sürüklenen çocukların karşılaştığı her türlü sorunu inceler ve çocuk haklarını korumak için çalışır. Uluslararası Çocuk Adalet Gözlemevi, AB’nin çocuk hakları üzerindeki gelişimleri değerlendirir (Czarnecka-Dzialuk, 2016). Uluslararası Çocuk Adalet Gözlemevi, AB’ye üye devletlerin verilerini inceleyerek analizler yapmaktadır. Bunun dışında çocuk hakları ihlallerinin önlenmesini teşvik eder (Dünkel, Horsfield ve Paroşanu, 2015). Onarıcı adalet

uygulamalarının yaygınlaşması ile çocuklar için olan adalet sistemlerinin değişimi son birkaç yıldır devam etmektedir. Onarıcı adalet uygulamaları sayesinde arabuluculuk, konferanslar ve ceza yargılamaları resmi hizmet seçenekleri arasına girmiştir. Hükümetler, uluslararası örgütler ve akademisyenler için ilgi çekici hale gelen bu gelişmelerle verilen hizmetlerin olumlu ve olumsuz yanları incelenir olmuştur. Onarıcı adalet incelemelerinde göze çarpan en önemli husus, mağdur çocukların görüşlerinin alınması ve çocuk suçluların geleneksel cezalar almaması olmuştur. Verilen cezalar hafifletilmiş ve savunmasız çocuklara yararı gözetilecek şekilde verilmektedir (Foussard, Duroy ve Seychell, 2013). 2010 yılında hayata geçirilen Çocuk Dostu Adalet Konseyi Yönergeleri ise AB, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi aracılığıyla yürütülen bir proje olarak karşımıza çıkar (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2013). Proje, ulusal düzeyde ve uluslararası yasal çerçevede çocuk dostu adaletin uygulanmasını teşvik etmeyi amaçlar. Buna ek olarak, hukuk ve ceza davaları, yargı dışı, idari suçlu işlemleri, mağdur çocuklar ve tanık olan çocukların korunmasını, uzman personelin farkındalığını arttırma, çocuk dostu politikaların desteklenmesi, suça sürüklenen çocukların ve ebeveynlerin yargılama sürecinde bilinçlendirilmesini sağlamayı amaçlar (Liefwaard, 2015). Çocuk Dostu Adalet Konseyi Yönergeleri sayesinde AB'nin adalet reformu daha aktif hale gelmiştir (Prpic & Constantinou, 2025). Çocuk Suçluluğu ile mücadelenin başarılı olması için resmi kovuşturmada alternatifler Avrupa Konseyi tavsiyeleri ile gelişimi sağlar. Şiddet içeren ve istismar gibi her türlü suçları içeren konular çocuk suçluluğu bazında ele alınmaktadır. Bu yasal sorunlarda genellikle, mağdura arabuluculuk yapılmaktadır. Bu anlamda, onarıcı adalet, her iki çocuk tarafını korur (Foussard, Duroy ve Seychell, 2013). Çocuk şiddetini önlemede siyasi veya hukuki boşlukların doldurulması, istismar ve yaralanmanın önlenmesi, psikolojik şiddetin durdurulması, kötü muameleyi önleme, sanal zorbalığı ve sömürünün önlenmesi Çocuk Dostu Adalet Konseyi'nin desteklediği hukuki önlemlerdir (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2013). Aile içi şiddetten, kadın sünnetinden, çocuklarla evlilikten, çocuk ticaretinden, cinsel istismardan, fiziksel şiddetlerden ve cinsiyete dayalı ayrımcılıktan çocukları uzak tutmak için mevzuat düzenlemeleride güçlendirilmiştir (Bruning & Doek, 2021). Politik olarak çocuğa karşı kötü muamelenin desteklenmesi kabul dahi edilmemektedir (Tuncer, 2018b). Çocukların dijital ortamda korunması ve desteklenmesi için AB Dijital Hizmetler Yasası yapılmıştır (Atalay ve Selvili, 2024). Sosyal medya içerisinde çocukların rahat ve güvenli şekilde dijital olarak faydalanmasının sağlanması amaçlanmaktadır (Bilir, 2017).

AB Çocuk Katılım Platformu'nun desteği ile çocukların mental sağlığını ve psikolojik refaha ermelerinin desteklenmesinin AB stratejilerinden biri haline geldiği bilinmektedir (European Commission, 2023). AB için bilinen bir uygulama haline dönüşmüştür. 2022'nin Haziran ayında AB, acil durumlarda çocuk haklarının korunmasının altını çizerek çocuk hakları ihlallerini azaltmayı teşvik etmektedir. Acil durumlarda da çocukların dijital ortamda korunmasını sağlama, ayrımcılık yapılmaksızın bütün çocukların çocuk haklarından yararlanmasını sağlama ve çocuğa yönelik şiddet içeren hareketlerin önlenme gibi adalet sistemine uyumlu politikaların geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu politikalar çocukların özgürlüklerini güvence altında tutar ve özgürlüklerini son çarede kısıtlamayı taahhüt eder. Şiddet riski ve mağduriyetin ikinci defa tekrar etmesini azaltır. Adalet sağlanırken Ceza Adaleti Alanında Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin BM Model Stratejileri'ndeki gibi çocuğun toplumda suçlu olarak damgalanmasını minimum düzeye indirir. Çocukların yargılanma sürecinde katılım haklarının olması onların tekrar suça sürüklenmesini azaltır. Onarıcı Adalet için üç ana ilke bulunur. Suçluyu rehabilite etme, mağdurun telafisi için destek verme ve suçlunun yeniden topluma kazandırılmasıdır (Foussard, Duroy ve Seychell, 2013).

Avrupa Komisyonu, Avrupa Çocuk Hakları Forumunda çocuk haklarının ne kadar uygulandığını denetler. Bu ilerlemeler AB ilerleme raporlarında analiz edilir (World Vision International, PICUM, and Missing Children Europe, 2021). Foruma vatandaşların katılımı sağlanır ve çeşitli ülkelerin temsilcileride ayrıca katılabilir. Avrupa Konseyi, akademisyenler ve uluslararası örgütler katılır. Çocuklar için ombudsmanlarda burada yerini alır. Forum dolayısıyla çeşitli grupları bir araya getirir ve çocuk haklarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için sağlam adımlar atar (European Commission Directorate-General Justice, 2014). Çocuk Haklarının korunması uygulama bazında üye devletlerde farklı gibi gözükse bile temelde benzer eğilimler vardır (Konuk, 2019). İngiltere AB'den çıkmış olsada iyi bir örnek teşkil etmektedir. İngiltere'de 18 yaşına kadar herkes mahkum edilmekten muaftır. İstisna durumlarda ise 15 yaşından itibaren ve bazen 12 yaşı geçmiş çocuk suçlular için gözaltı kararı hükmü verilebilmektedir. Bir başka örnek olan Fransa, 10 yaşından küçük çocuk suçlular, çocuk mahkemelerince düzeltilmek adına eğitim alırlar. 10 ve 13 yaş aralığındaki çocuk suçlular, yine eğitim alabilirler fakat 10 yaş altı çocuklardan farklı olarak onlara bazı yaptırımlar uygulanabilir. 13 ve 18 yaş arasındaki çocuklar ise eğitim ve yaptırımlar dışında bir takım cezalar alabilmektedirler (Foussard, Duroy ve Seychell, 2013). Genel anlamda, çocukların iyi ve

eşit şekilde yaşam sürmesi amaçlanır. Her çocuğun desteğe hakkı vardır. Bunlara rağmen bakıldığında çocuklarda yoksulluk ve sosyal dışlanma riski devam etmektedir (Karakaya, 2023). Bazı çocukların ayrıca hala yeterli eğitim alamaması sorunu vardır (Baykara Pehlivan ve Baykara Acar, 2009). AB Stratejisi bazında AB Komisyonu, okul içerisinde yasal, sağlıklı ve sürdürülebilir eğitimi gözden geçirmek, Sağlık Politikası Platformu ile ruh sağlığının kontrol etmek, başarısız çocuklara yönelik destekleyici eğitimler yapılmasını sağlamak, üye devletlere erken çocukluk eğitimi ve bakımı için tavsiyeler yapmak ve sürdürülebilir gelecek için çocuklara yönelik mesleki eğitimlerin uygulanmasını sağlamakla görevlidir (European Commission, 2022).

Son olarak, onarıcı adaletin gösterdiği analizlerce mağdur suça sürüklenen çocukların aynı suç ile mağdur olma korkusunun azaltılmasına onarıcı adalet politikalarının yardımcı olduğu gözlemlenmiştir (Batman ve Demirel, 2023). Suça sürüklenen mağdur çocukların öneri bazında sürece katılmaları ile daha iyi sorunlarını çözdükleri saptanmıştır (Aral ve Sağlam, 2017). Toplumun rehabilitasyon sürecine dahil edilmesi ise çocuklar için duygusal bağları güçlendirmektedir çünkü toplum, herkesi bir arada tutan bir bağlıdır (Doğan ve Yanardağ, 2019). Dolayısıyla, çocukların suç işlemesini önlemede toplumun etkisi yadsınamaz gözükmemektedir (Avcı, 2008). Toplum ile arasında çeşitli bağlar kuran çocuklar, suç işlemekten uzaklaşacaktır. Bu bağlar olmadığında ise suça sürüklenen çocuklar, toplumdaki sıkı bir geleceklerinin olmayacağını düşünerek hırsızlık, vandallık ve suç örgütlerine katılma yönelimi ile suça sürüklenirler (Bağış, 2019). Eğer toplum destekleyici rolü üstlenmezse bu çocukların toplum ile bağ kurması imkansız hale gelir (Aydoğan ve Aydoğan, 2004). Mağdur olan çocuklar refaha eremez ve suça yönelirler. Çocuk Suçluluğu içerisinde arabuluculuk ayrı bir önlem teşkil eder. SSÇ'leri, mağdur olan çocukları ve diğer üçüncü tarafları görüştüren arabuluculuk, suçluluğunun önüne geçilmesi adına süreç içerisinde yeniden sosyalleşme, mağdurun ihtiyaçlarını ele alma ve çocuğu suça yönlendiren motivasyonları saptama üzere inceleme yaparak sorunları çözmeyi amaçlar (Kardeş, 2022). Bu sebeple, üye devletler için arabuluculuk, çocuk adalet yapıları içerisinde vazgeçilmez olmuştur (European Forum for Restorative Justice, 2020). Üçüncü tarafların ya da topluluğun yargısal sürece dahil olması suça sürüklenen çocuklar için daha iyi çözümler sağlar. Burada mesleki eğitim, yeniden eğitime teşvik ve toplum hizmetine teşvik çocukları cesaretlendirebilir ve geleceğe yönelik umutlarını iyi yönde canlandırabilir. Bu da çocuklar için suçsuz bir gelecek yaratabilir ve çocuklar, topluma kazandırılabilir (Foussard, Duroy ve Seychell, 2013).

3. BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN ARTIŞINDAKİ NEDENLER

Bu kısımda çocuk hakları ve çocuk suçluluğu hakkında bilgiler verilmiştir. Çocuk suçluluğu teorilerine kısaca değinilip çocuk suçluluğuna neden olan sorunlar anlatılmıştır. Beş tane başlık altında çocuk suçluluğu nedenlerine değinilmiştir. Bireysel, fiziksel ve biyolojik etkiler, ailesel etkiler, akran grupları ve okulların etkisi, iş çevresinin etkileri ve kitle iletişim araçlarının etkileri şeklinde ayrı başlıklar altında ele alınmışlardır. Çocuk suçluluğunun artışı ve durumu hakkında bilgiler verilmiş olup çocuk suçluluğuna karşı uygulanan güvenlik tedbirlerinden bahsedilmiştir. Bölümün sonunda Türkiye'nin ihtiyacı olduğu çocuk suçluluğunu önleyecek ve çocuk haklarını sağlayacak güvenlik tedbiri önerilerine yer verilmiştir.

3.1. Çocuk Hakları ve Çocuk Suçluluğu

Çocuk suçluluğu, kısaca problemlili çevre ve geçiş döneminin etkisi ile yetişkin suçluluğundan ayrılmaktadır (Ergin, 2018). Çocukluk döneminde karşılaşılan kendini ispat çabası, kimlik karmaşası, sosyal ilişkilerdeki problemler ve hatalı seçilmiş çevre ortamı suçluluğu tetikleyebilmektedir (Süleymanoğlu Dinçer, 2020). Suça yönelen çocuklar, biyolojik ve psikolojik bozukluklar geçirmişlerdir (Özbek, 2017, s. 87). Biyolojik olarak genetik problemler karşımıza çıkarken psikolojik olarak bireyin davranışı ve karakteristik özellikleri ön plana çıkmaktadır. Psikolojik kuramcılar, suç işleyenlerin hasta ve uyumsuz olduklarını vurgularlar. Çocuk suçluluğu psikolojik bakış açısıyla incelenirse daha geniş veriler elde edilmektedir. Biyolojik olarak ele alırsak suça yönelik incelemeler yetersiz gözükmemektedir (Konuk, 2019, ss. 38-39). Biyolojik olarak zeka geriliği gibi sorunlar ve psikolojik sorunlar yüzünden topluma uyum sağlayamama çocukların suça sürüklenmesinde etkilidir (Güler, 2017). Fakat, modern dünyada, ne biyolojik ne de psikolojik yaklaşım çocuk suçluluğunu tanımlamakta yeterli değildir. Günümüzde sosyolojik yaklaşım ile genelde değerlendirme yapılmaktadır (Öter, 2018). Sosyolojik yaklaşımda biyolojik, psikolojik ve çevresel unsurlar dikkate alınmaktadır. Cinsiyet, yaş, ekonomik sorunlar, ebeveyn ilişkileri ve toplumsal yapı sosyolojik yaklaşımda ele alınmaktadır. Örneğin, hırsızlık suçunu işleyen çocukların çoğu benzer ortamda bulunmuş ve ailesinde suç işlemiş kişiler olan çocuklardır. Bu nedenle sosyal çevre, çocuk suçluluğu

üzerinde etkilidir. Aile içi disiplinsizlik olan ve okula devam etmeyen çocukların suça sürüklenme olasılığı yine yüksektir (Konuk, 2019, ss. 38-39).

3.1.1. Çocukların Suça Sürüklenmesinde Teoriler

Çocukların suça sürüklenmesine sebep olan faktörleri açıklayan sosyolojik teoriler vardır ve beş ana teori olarak ele alınmıştır. İlk teori olan "Yapısal Fonksiyonalist Teori"de, daha çok organizasyonlar üzerinde; "Gerilim Teorisi"nde ise, yasal olmayan yolların kullanılmasının suça neden olması üzerinde; "Alt Kültür Teorisi"nde, suçun benzer değerlere sahip alt kültür gruplarında öğrenilmesi üzerinde; "Ayrımcı Fırsatlar Teorisi"nde alt kültür yapılarının eşitsiz olanaklara sahip olduğu ve bu gibi durumların suça sebep olması üzerinde; "Etiketleme Teorisi"yle suçlu olmanın bireyin etiketlenmesiyle başladığı üzerinde durulmuştur (Metin, 2019).

3.1.2. Bağlanma Kuramına Göre Çocuk

Bağlanma Kuramına göre çocuk ailesi veya akranları ile duygusal bağlar kurmaktadır. Bu bağlanma yetişkinliğe kadar devam etmektedir. Psikolojik olarak bağlanma kuramı çocuğu etkilemektedir. Sorunlu bir bağlanma ilişkileri olduğunda çocuklarda davranış bozuklukları meydana gelmektedir. Bu sorunu yaşayan çocukların suça sürüklenme ihtimali daha fazla olmaktadır (Baksi, 2018).

3.2. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri

3.2.1. Suça Sürüklenmenin Artmasına Sebep Olan Faktörler

Çocukların suça sürüklenmesinin nedenleri beş gruba ayrılabilir. Bireysel, fiziksel ve biyolojik etkiler, ailevi etkiler, akran gruplarının ve okulların etkisi, iş çevresinin etkisi ve kitle iletişim araçlarının etkisidir (Aydemir, 2021).

3.2.1.1. Bireysel, Fiziksel ve Biyolojik Etkiler

Bireysel nedenlerin en olumsuz etkilerine örnek olarak psikolojik bozukluklar veya düşük zeka seviyesi örnek verilebilir. Hiperaktivite, davranış bozuklukları ve duygu durum bozuklukları en çok karşılaşılan bireysel nedenlerdir (Öğüt, 2017). Fiziksel problemler dolaylı olarak suça sürüklenen çocuklardaki bireysel nedenlerin içinde yer almaktadır. Fiziksel problemi olan çocuklar çevresindeki akranlardan eleştiriler alabilmektedirler. Buna çocuk acımasızlığıda denmektedir. Fiziksel problemi olan

çocukların bu eleştiriler karşısında psikolojisi bozulabilir ve çevresine karşı olumsuz tavırlar sergileyebilirler. Bu durum fiziksel problemi olan çocukları suça sürükleyebilmektedir (Küçükyılmaz, 2018). Biyolojik problemler çocukları olumsuz etkileyen diğer bir nedendir. Çocukların genetik olarak sorunlu olması onları suça eğilimli yapabilmektedir. Burada çocukların dolaylı olarak suça sürüklendiği saptanmıştır çünkü çocukların suça yöneltmesi hastalıklarından değil onların toplumdan dışlanmalarındandır. Yani toplumda bazı bireyler tarafından cüzdamlı muamelesi görmesidir (Tek, 2012).

3.2.1.2. Ailesel Etkiler

Aile dünyada olduğu gibi Türk toplumunda da çok önemlidir. Toplumdaki bütün normları çocuklara aileleri öğretmektedir. Yani aileler çocuklarının sosyal kimliğini oluşturmaktadır (Aydemir, 2021). Çocukların suça sürüklenmesine bazı ailevi nedenler vardır. Çocuğun sosyal çevresini oluşturan önemli yapılardan biri olan aile de çocuğun şiddete, ilgisizliğe maruz bırakılması çocukların suça yönelmesine neden olmaktadır (Bağış, 2019). Ailelerinden ilgi ve şiddet gören çocukların ailelerinde genelde aile bireylerinin suça yönelik davranışları, alkol bağımlılıkları, baskıcı tutumlar ve sosyoekonomik problemler görülmektedir (Küçükyılmaz, 2018). Çocukların suça yönelmesindeki faktörlerden biri de bu tarz ailelerin çocukları çalıştırmasıdır. Uzun saatler çalışan çocukların daha fazla suç işleme potansiyeli olduğu belirtilmektedir (Monahan, Lee ve Steinberg, 2011). Aile ve çocukları arasındaki ilişkilerin zayıflığı çocukların suça sürüklenmesine sebep olabilmektedir (Kayma Güneş, ve Gökler, 2017). Ayrıca çocuklar küçük yaşta ailelerini örnek aldığından ailesinde suça eğilimli birey olduğunda suça yönelmesi daha kolay olabilmektedir (Öğüt, 2017). Düşük eğitim seviyesine sahip aileler toplumdaki modernleşmeyi takip edemediğinden çocukları ile iletişim kurmakta zorlanabiliyorlar. Ailelerinin çocuklara ilgisiz kalması çocukların güven duygularına zarar vermektedir. Bu tür durumlarda bazı çocuklar ailelerinden uzaklaşarak ilgiyi çevresinde aramaktadırlar. Dışarıya tehlikeli olduğundan çocukların suça yönelmesi riski oldukça fazladır (Tek, 2012). Yani ailelerin eğitimi çocukların suça yönelmesine sebep olduğundan çok önemlidir (Kaleli, 2019). Bu yüzden ailelerin çocuklarıyla ilgilenmeleri için eğitimler şarttır. Ayrıca aileler çocuklarının suça yönelmesi engellemek için çocukların davranışlarını gözlemlemeyi de öğrenmelidirler (Küçükyılmaz, 2018). Ailesi olmadan büyüyen çocuklar psikolojik sorunlar yaşayabilirler. Ayrıca ekonomik sıkıntılarda yaşayabilirler. Yani bunun anlamı ailelerin

çocuklarını terk etmesi çocuklarda suça eğilimi arttırabilmektedir. Ailenin demografik yapısı da çocukları olumsuz etkilemektedir çünkü aileler yine maddi sıkıntılarla karşılaşabilmektedirler. Bu durum çocuğun suça yönelmesine hırsızlık gibi suçlara itilmesine neden olabilmektedir (Tek, 2012).

3.2.1.3. Akran Gruplarının ve Okulların Etkisi

Akran grupları çocukları hem olumlu hem de olumsuz etkileyebilmektedir (Akbal Karaca, 2023). Çocukların arkadaş olduğu akran gruplarında alkol ve uyuşturucu gibi kullanımlar varsa çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenirler (Çetinkaya, 2020). Çocuklar akran grubunun yaptığı olumsuz davranışlardan hoşlanmasa bile alkol veya uyuşturucu kullanmak isteyebilmektedir (Can, 2017). Bunu yapmasının sebebi ise çocuğun dışlanma korkusudur. Grup içinde yapılan olumsuz davranışlar bazen çocuğa normalde görünebilmektedir. Ayrıca çocukların akran grupları yani arkadaşları ile birlikte suç işleyebilmesinin diğer sebebi ise sürü psikolojisidir (Küçükıılmaz, 2018).

Ülkelerde eğitim seviyelerinin artması suç oranlarının azaltabilmektedir. Ancak yinede bunu değerlendirirken her ülke için sosyokültürel yapıdan yardım alınmalıdır (Taşkın Hamarat, 2019). Okul çocukların sosyal hayatı öğrenmesine yardım edebilmektedir. Bu yüzden çocuklar için önemlidir (Aydemir, 2021). Okul çocuklarda suça sürüklenmeyi de azaltmaktadır. Okul çocuklara toplumda nasıl örnek bir vatandaş olunacağını empoze etmektedir. Zihinsel olarak çocuklar okullarda genelde sağlıklı birey olmayı başarırlar. Bu yüzden çocukların akran grupları ve eğitimcileriyle sosyal ilişkileri önemlidir. Okullar genellikle çocukların öğretmenlerini örnek alabileceği düzgün kurumlardır (Sezer, Kahya ve Yıldırım, 2022) . Bazen okul çocuğu kötü etkileyebilir çünkü bazı okullardaki eğitim kalitesi düşüktür. Araştırmalar sonucunda okulların eğitim seviyelerinin düşük olması çocukların suça sürüklenmesine sebep olabilmektedir (Karatay, 2023).

3.2.1.4. İş Çevresinin Etkisi

Çocuklar genellikle bir işte çalışmak istemezler. Zaten yaşları gereği oyun oynamaları ve okulda eğitin görmeleri gerekmektedir. Çalışmak çocukları zihinsel anlamda geliştirmemektedir (Çöpoğlu, 2018). Çocukların genellikle çalışmasının sebepleri ailelerinin ekonomik sıkıntılar çekmesidir. Ayrıca çocukların çalışmalarının

diğer sebebi ise akademik başarılarının düşük olmasıdır (Taşkın Hamarat, 2019). Erken yaşta işe giren çocuklarda genellikle suça yönelme riski fazla olmaktadır (Avcı, 2008).

3.2.1.5. Kitle İletişim Araçlarının Etkisi

Kitle iletişim araçları çocukların suça yönelmesine sebep olabilmektedir (Gökçe, 2021). Çocukların görsel zekaları çok kuvvetlidir ve gördükleri şeyleri kolay kolay unutmamaktadırlar. Çocuklar gördükleri her şeyi bilinçaltına kaydederler ancak gördükleri şeylerin olumlu veya olumsuz olduğunu kavrayamazlar (Demirkan, 2014). Kitle iletişim araçlarından televizyonun çocukları olumsuz etkilediğini örnek gösterebiliriz. Televizyondaki kahramanların kötülerle kavga etmesi çocuğun psikolojisini etkileyebilir. Burada kahramanın iyiliği temsil ederek sorunları şiddetle çözmesi çocuğa anormal görünmeyebilir (Küçükylmaz, 2018). Çocuk kahramanı örnek alabilir ve çevresindeki problemleri şiddet ile çözmeye çalışabilir (Dilber, 2014). Bu çocukların suça yönelmesine sebep olabilmektedir (Yılmaz, 2020).

Kitle iletişim araçlarından en güvensiz olanlarından biriside internettir. İnternette çocuklar olumlu veya olumsuz her türlü içeriğe ulaşmakta sorun yaşamazlar (Özbay, 2021). İnternette çocukları genellikle suça yönelten cinsel içerikli öğeler olmaktadır. Çocukların cinsel içeriklere maruz kalması onları olumsuz etkilemektedir çünkü çocukların cinsel olarak aşırı tepkiler vermesine sebep olmaktadır (Kara Özçalık ve Atakoğlu, 2021). Dolayısıyla, çocuklar cinsel içerikli suçlara yönelebilirler (Tek, 2012). Kitle iletişim araçlarında çocuklara zarar verecek içeriklerin kısıtlanması gerekmektedir (Durmuş, 2013). Genel olarak suça sürüklenen çocuklar, bireysel ve çevresel nedenler ile suça sürüklenmekte olup ayrıca psikolojik ve biyolojik sorunlarla suça yönelebilirler (Shader, 2003). Bireysel ve çevresel nedenler ayrıca değerlendirilmemelidir. Bu iki neden birleşerek çocukları suça sürükleyebilmektedir (Konuk, 2019, s. 39).

3.3. Suça Sürüklenen Çocuklarda Suçluluğun Artışı

Çocuklarda suçluluk duygusuna neden olan ailesel sorunlar en yaygındır. Özellikle eğitim masrafları gibi ailelerin ekonomik olarak sıkıntılar yaşamaları ve bundan çocuğu sorumlu tutmaları çocuğun psikolojisini bozabilmektedir. Ailesinde sürekli tartışma olan çocuklarda kendini suçlu hissedebilirler. Bu olumsuzluklar çocuğun suça sürüklenmesine neden olabilir (Yardımcı, 2020). Bütün Çocuklar basit suçlar

işleyebilirler. Basit suçlar işlemeleri devam ediyorsa gelecekte çocukların suça sürüklenmesi ihtimali artmaktadır. Gelişim sürecinde kontrol altında tutulmaları onların çevreye uyum sağlamasına yardım edecektir (Köseoğlu, 2011). Çocukların çevresine karşı işlediği basit suçların örneğin okuldan kaçmak gibi suçların önlemi alınmadığında gelecekte yasalara karşı suçlar işleyebilmektedirler (Acar, Demir, Görmez ve Keser, 2015). Bunun önlenmesi hem toplum için hem de çocuğun geleceği için çok önemlidir (Aydemir, 2021). Ayrıca çocuklarda macera arayışı, saflık ve tecrübe eksikliği de onları suça sürükleyen nedenler içindedir (Baysinger Law, 2018). Genellikle ekonomik sorunları olan çocuklarda bu tür nedenler görülmektedir. Bu yüzden suça sürüklenen çocuklarda mala yönelik suçlar örneğin hırsızlık gibi suçlar daha yaygındır (Öğüt, 2017). Bazı yetişkin bireyler çocukları kullanarak suç işlemektedirler örneğin gasp ve hırsızlık suçları. Bu yüzden çocukların korunması sebebiyle yetişkinlerin ve suça sürüklenen çocukların yargıları farklı olarak yapılmaktadır (Çolak, 2024). Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de en çok suça sürüklenen çocukların 14 yaşlarında olduğu saptanmıştır (Kurtuluş, Salman, Günbet, Boz, Cenger, ve Acar, 2009). Despot bir ailede çocuklar baskı altında büyümektedirler. Baskı bazı çocuklarda şiddet eğiliminin artışına neden olmaktadır çünkü kızma duygusunu ailesine hissettirmeyi başaramamaktadır. Bu durumda çocuklar çevresindekilere şiddet içeren davranışlar sergilemektedirler. Çocukların bu davranışları onları suça sürükleyebilmektedirler (Göger, 2020). Sokak, çocukları olumsuz etkileyebilmektedir. Özellikle uyuşturucu kullanımı çocukları olumsuz etkilemektedir. Uyuşturucu çocuklara geçici mutluluk sağlasada onların madde bağımlılığını arttırmaktadır. Uyuşturucu bulamadıklarında genelde çocuklar agresifleşmektedirler. Bu yüzden uyuşturucu bağımlılığı onların suç işlemesine neden olabilmektedir (Arabacı, Taş ve Dikeç, 2017).

3.4. Çocuklara Uygulanacak Güvenlik Tedbirleri

Çocuklara uygulanacak her bir politika kabaca hakları olan çocukların siyasal süreç içerisinde çocukla ilgili olan ve çocuk için yapılması gereken her şeyin güçlendirilmesi olarak tanımlanır (Mamur Işıkcı ve Karatepe, 2016). Türkiye çocuk politikasında şuanda iyi bir yerde duramamaktadır. Bu sebeple, Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocuk haklarının sağlanabilmesi için daha fazla çalışmalıdır. Bu konu ülkemiz için önemli bir sorundur (Pekdemir, 2025). Sosyal hukuk devleti olmanın gereğiyle çocukların suça sürüklenen çocuklara koruyucu tedbirler devlet tarafından alınmaktadır (Metin, 2019). Bu tedbirlerin amacı suça sürüklenen çocukları toplum için

iyi bireyler haline getirmek ve suç işlemesini önlemektir (Duman, 2019). Bu tedbirlerin uygulanması çocuğun ailesi, bakıcısı, gözetiminden sorumlu olan kişi veya Cumhuriyet savcısı tarafından istenebilir. Ayrıca hakim de çocuk için koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasına karar verebilmektedir (Kaya, 2011).

Danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbiri Türkiye’de uygulanan tedbirlerdir. Danışmanlık tedbiri çocuğu gözeten kişilerin ona rehberlik etmesidir. Alanında tecrübeli kişiler tarafından ilgilenilen çocuk Milli Eğitim Bakanlığı kuruluşlarınca uygulanmaktadır (Duman, 2019). Bu tedbir çocukların eğitimi ve gelişimlerdeki sorunları düzeltmeyi amaçlar. Eğitim tedbiri Milli Eğitim Bakanlığının Sosyal Güvenlik kolu tarafından uygulanmaktadır. Bu tedbire göre çocuğun okula devam etmesi ve meslek edindirme çalışması yapılmaktadır (Dursun ve Atamtürk, 2023). Düşük eğitilmiş olmak ve çocuğun tekrar suça yönelmesi riski ile bu tedbir çok önemlidir (Bilici, 2016). Bakım tedbiri ise çocuğa bakan kimsenin çocuğa bakmakta yeterli olamaması sebebiyle uygulanmaktadır (Kaya, 2011). Bu tedbirde çocuk için özel yatılı yurt tahsis edilmektedir. Yatılı yurttan tahsis edilen çocuk bu sebeple suça yönelemeyecektir (Yüce, 2019). Sağlık tedbiri ise sağlık bakanlığı tarafından yürütülmektedir (Kaya, 2011). Bu tedbir çocuğun psikolojik ya da fiziksel sağlığını korumak için uygulanmaktadır. Özellikle ruh sağlığı ve madde bağımlılığı gibi çocuğun problemlerini düzeltmeyi amaçlamaktadır. Bu tedbirde çocuğun rızasının alınmasına gerek duyulmaz (Duman, 2019). Barınma tedbiri ise çocuklu kişilerin barınacak yerleri olmadığında Çocuk Koruma Kanunu gereğince uygulanmaktadır (Kaya, 2011). Bu tedbir suça sürüklenen çocuktan çok çocuklu kişileri örneğin anneleri korumayı amaçlar (Duman, 2019).

Çocuk Haklarının korunması için bazı yenilikler yapılabilir (Umutlu, 2023). Örneğin, çocuklar üzerinden veri toplayan görevlilerin arttırılması, birim sayısı ulusal mevzuatımıza göre dizayn edilmesi, çocuk politikalarına daha fazla para verilmesi, çocuk hakları bağımsız izleme birimlerinin ve yöntemlerinin arttırılması, çocuğun yüksek yararı ilkesinin tam anlamıyla benimsenmesi, çocuğun görüşlerine daha fazla önem verilerek saygı duyulması, çocuk hakları bazında ifade özgürlüğünün tam anlamıyla benimsenmesi, çocuk istismarı ve çocuk şiddetini önleyecek yeni yöntemlerin yapılması ile yeni tedbirler alınabilirken ayrıca mevcut tedbirlerin güçlendirilmesi sağlanabilir. Dolayısıyla, çocuğa karşı kötü muamele ve sömürünün önlemesine adına daha iyi sonuçlar alınabilir. Birinci Türkiye Çocuk Hakları Kongresine göre çocukların %72’si haklarını tam anlamıyla bilmemektedir. Rapordaki isteklerde çocukların sağlık

hizmetlerinden en önce yararlanma, iyi eğitim alma, korunma ve bakılma gibi temel çocuk haklarında belirtilen hakların istek olarak verildiği görülmektedir. Bu kongrelerde çocukların görüşlerinin sınırlı ölçüde yer alması bir başka problemidir. Hal böyle olunca tam teşekküllü bir çocuk haklarına dayalı politikanın tespit edilememesi kaçınılmaz olmaktadır. Çocuk Haklarının kağıt parçasından başka bir şey olarak görülmediği ülkemizde tüm toplumda bilinçlendirilme oluşturulmalıdır. Ailelerde, okullarda ve tüm çocuklarda farkındalık yaratılmalıdır. Akademisyenler, farkındalık oluşturmalıdır (Dağ, Doğan, Sazak, Kaçar, Yılmaz, Doğan ve Arıca, 2015, s. 4).

3.5. Çocuk Suçluluğunun Durumu

Uluslararası kuruluşların analizleri sonucunda çocuk hakları ihlalleri dünyaca artmış durumdadır. UNICEF'e göre, çocukların çoğunluğu şiddete maruz kalmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, aile içi şiddetin fiziksel veya psikolojik olduğu bulgularına ulaşmıştır. Bu çocukların büyük bir kısmı profesyonel destek alamadığı için zarar görmektedir. UNICEF'e göre, dünyada çocukların %70'e yakını ev içi fiziksel ceza almaktadır. Cinsel istismar sorunu ise her beş kişiden birinin çocukken istismara maruz kaldığı yönündedir. UNICEF, raporlarında tahmini olarak 90 milyona yakın çocuğun cinsel istismar yaşadığı vurgulanmıştır. Dolayısıyla, çocuklarda cinsel istismar meselesi global bir sorun olarak karşımıza çıkar. UNICEF'in analizleri sonucunda her dört dakika içerisinde çocuğa karşı şiddet eylemleri fiiliyata geçirilmektedir. Bunun neticesinde tahmini 130 bine yakın çocuk dünya genelinde ölmektedir. Son yıllarda elde edilen bulgulara göre, 50 milyona çocuk çeşitli çatışma ve şiddet olayları gibi çocuk hakları ihlalleri sonucunda göç etmeye zorlanmaktadır. Göç eden çocuklar haliyle sağlık, barınma ve beslenme sorunları yaşamış olup zorla alı koyularak çocuk işçi olabilmektedirler veya daha kötüsü çocuk kaçakçılarının eline düşebilmektedirler. Küresel raporlarca insan ticaretinin neredeyse %30'u çocuklardan oluşmaktadır. Özellikle Afrika, Orta Amerika ve Karayip bölgelerinde çocuk kaçakçılığı yüksek görünmektedir. Bunun dışında çocuk ölüm oranları ise Afrika bölgelerinde yüksektir. Bu bölgelerde cinsel istismar ve fiziksel şiddet vakaları ise yine yaygındır. Bu bulgular çocuk haklarının ciddi ihlallerini ortaya koymaktır (Ocaktan ve Akdur, 2019, s. 616). Yapılan çalışmalara göre dünyada gelişmiş ülkelerde son yıllarda çocuk suçluluğu oranı azalmıştır. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention yani Çocuk Adaleti ve Suçluluğu Önleme Ofisi verilerine göre, 90'lı yıllara göre şu an çocuk suçluluğu biraz olsun azalma göstermiştir. Ancak Hindistan gibi ülkelerde ise çocuk suçluluğu yıllar

ilerledikçe katlanarak artmıştır. Ülkemizde de aynı şekilde çocuk suçluluğu artmaya devam etmektedir. Adalet Bakanlığının değerlendirmeleri bunu kanıtlar niteliktedir. Güvenlik birimlerine gelen çocukların yarısı suça sürüklenen çocuklardan oluşmaktadır (Börekçi, 2012). Türkiye istatistik kurumuna göre ülkemizdeki cinsel suçların %13'ü on beş on yedi yaş grubundaki suça sürüklenen çocuklar tarafından yapılmaktadır (Ağcaoğlu, 2020). TÜİK verilerine göre %30'a yakını yaralama ve yine aynı yüzdeliğe yakınlıkla hırsızlık suçları çocuklar tarafından gelen suçları oluşturmaktadır. Ayrıca %5'i uyuşturucu kullanarak veya satarak suça sürüklenmektedir. Kalan az yüzdeliği oluşturan suçlar ise tehditler ve pasaport kanununa muhalefet suçlarından oluşmaktadır (Tula Kotan, 2022). %40'ı oluşturan mala karşı suçlar çocukların en çok işlediği suç olarak ülkemizde dikkat çekmektedir. Yaralama suçlarında ise dikkat çeken durum çocukları silah kullanmasıdır. Bu durum çocukların en küçük olayda bile silah kullandığını kanıtlar niteliktedir. Çocuklar yaralama suçlarını genellikle arkadaşlarıyla birlikte yapmaktadır. Arkadaşlarıyla hareket eden çocukların birbirlerinden cesaret aldığı düşünülmektedir. Cinsel suçları işleyen çocukların %40'ı uyuşturucu madde kullanan, pornografik görüntülere maruz kalan ya da alkol kullanan çocuklardan oluşmaktadır (Özkan, 2021)

Araştırmaların gösterdiğine göre ailelerin çocuklarını daha iyi koruması gerekmektedir (Özkan, 2021). Suça sürüklenen çocukların yaklaşık %60'ı az eğitilmiş ya da eğitimsizdir. Az eğitilmiş suça sürüklenen çocukların %40'ı orta okul mezunudur ve %5'i ise ilköğretim mezunu bile değildir. Göç nedeniyle suça sürüklenen çocuklar ise yüzde 40'a yakındır. Bu tür çocuklar genellikle mala karşı suç işlemektedir. Cinsiyet olarak ise suça sürüklenen çocukların oranlarında kızlar %30'a yakınken erkek çocukları ise %70'e yakındır (Tula Kotan, 2022). Ayrıca çocukları suça sürükleyen diğer bir sebep olan kardeşlerinin fazla olması dikkat çekmektedir. Yaklaşık %80 yakın bir orana sahiptir bu sebepten etkilenerek suç işleyen çocuklar. Ayrıca ailesinde boşanan olması veya ailesinde suç işleyen birinin olması ile suça sürüklenen çocuklarda burada dikkat çekmektedir. Buna ek olarak çocukların ailesinin eğitim seviyesinin düşüklüğü de suça yönelmelerine sebep olabilmektedir. TÜİK'e göre çocukların ailesinde annelerin %70' yakını babaların ise %30'unun eğitimi yoktur. Bu tür ailelerde suç işlemiş ebeveynlerin olması durumunda çocuklar daha kolay suça yönelebilmektedir (Yıldırım, 2019). Bir başka suç olan hakaret içeren suçlar TÜİK verilerine göre %8 buçuğa yakın bir yüzdeliği kapsamaktadır. Türkiye'de uyruklara göre çocukların suça sürüklenenlerin yüzdeliğine baktığımızda %90'a yakını Türk'ken %10'a yakını da yabancıdır. Türk çocuklarda en çok yaralama ve hırsızlık suçları yüksekken yabancı uyruklu çocuklarda ise %75'e yakın oranla pasaport

kanununa muhalefet suçu yüksektir. Ayrıca yabancı uyruklu çocuklarda az bir yüzdeliklerde olsa yaralama ve uyuşturucu madde kullanımı suçlarına yönelme vardır. Bir başka konu olan köyde yaşayan çocukların ise işlediği suçlar %50 ye yakın oranla yaralama, %20'ye oranla hırsızlık olarak tespit edilmiştir. Yüzdeliğin diğer kısımlarında ise cinsel suçlar ve uyuşturucu kullanımı gibi suçlar yer almaktadır (Kılık, 2022). Suça sürüklenmeyi etkileyen psikolojik sorunlarda vardır. Suça sürüklenen çocuklarda dikkat eksikliği %55'e yakın ve %25'e yakın depresif bozukluğa saptanmıştır. Çocuklara verilen fazla ceza çocuğu evden uzaklaştırmaktadır. Evden uzaklaşan çocukların %60'a yakını sokak şartlarının olumsuz etkileri sebebiyle suça yönelmektedir (Baksi, 2018).

Zoroğlu araştırmalarına baktığımızda 800 küsur öğrenciye yönelik istismara maruz kalan çocuklar hakkında araştırma yapılmıştır. İstismara kalan çocukların kendine zarar vermeye meyilli olduğu saptanmıştır. Travmatik sorunlar yaşamaları onların psikolojik olarak sıkıntılar yaşamalarına sebep olmuştur (Durmuş, 2021). Yani bu tip çocukların sağlıksız olduğu görülmektedir (Çay, 2019). Son dönemlerde Türkiye'de İstanbul, Adana, Mersin ve İzmir illerinde suça sürüklenen çocuk vakalarının fazla olduğu görülmektedir (Börekçi, 2012). Verilerle açıklanmaya çalışılan çocuk suçluluğu bize suça sürüklenen çocukların oranlarının ülkemizde arttığını ve çok olduğunu göstermektedir (Tula Kotan, 2022).

3.6. Çocuk Hakları İhlalini Etkileyen Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler

Çocukların yetişkinlerden farklı olduğu kabul edilmiştir. Çocuklar korunmaya muhtaç varlıklardır ve hem ulusal hem de uluslararası olarak korunma altına alınmışlardır (International Commission of Jurists, 2021). Bir takım yasal düzenlemelerle yaşama, gelişim, katılım ve korunma hakları sağlanmıştır. Bu BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'sinin öncülüğünde ortaya çıkar. Sözleşme, bütün çocukların sosyal anlamda korunmasını sağlar (Erbay, 2011). Bu sözleşmenin Avrupa uygulamaları 1 Ocak 2001'de 4620 sayılı kanun ile Anayasa'nın 90. maddesince iç hukuk kuralı haline dönüştürülmüştür (Gökpınar, 2007, s. 206). Ülkemiz sosyal hukuk devleti olması sebebiyle çocuk haklarını korumak ile mükelleftir. 2001'deki değişiklikten önce Türkiye Cumhuriyeti, Türkiye Anayasa'sının 41. maddesi gereğince çocuğun korunması için yapılacak görevleri devlete vermiştir (İpek, 2012). Çocukların karşılaştığı risklerin saptanması ve çocukların korunması için verilen koruyucu hizmetler içerisinde yer alan personelin ve kurumların arasındaki işbirliğinin artırılması çocukların yararı için önemli

gözükmektedir (Yolcuoğlu, 2009). Psikolojik destek almak çocukların suça yönelmesini önlemekte önemli bir etken olduğu çokça vurgulanır. Bu süreçte çocuğun birey olarak ele alınıp suça sebep olan koşulların incelenmesi gerekmektedir (Ataç, 2023). Gelişim sürecinin sonucu olarak ele alınan suç işleme potansiyeli ve suç, psikologlar kendilerine bu süreçte amaç olarak çocuğu suçtan uzaklaştırmak ve olumlu gelişim göstermeye yönelik faaliyetleri teşvik etmek olmalıdır. Hukuken çocuk suçluluğu 11 - 18 yaş aralığındaki bireyleri kapsamakta olup, Avrupa Konseyine göre, çocukların suça sürüklenmesinde en büyük rolü alkol ve uyuşturucu oynamaktadır. Hukukumuz çocuğun suça sürüklenmemesi için çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmasına önem verirken çocuğun bir birey olarak haklarının korunmasına da önem göstermektedir. Çocuk koruma Kanunu'nda ise suça meyil eden veya sürüklenen çocuk, hakkında soruşturma açılan ya da kovuşturması devam eden çocuk şeklinde ifade edilmektedir (Konuk, 2019, s. 41). Çocukların bilinçli olması için yasalara uyması için eğitim verilmesi şarttır (Kitapçioğlu Yüksel, 2024). Çocuklara gerekli eğitimler verilirken çocukların aileleri ile doğru davranışlar üzerinde iletişim kurmaları önemlidir. Okul ve kamu içerisinde çocuklara yönelik bilinçlendirme programları yapılmalıdır. Suça sürüklenmiş çocuklar için ise yapılması gereken rehabilitasyon eğitim odaklı olmalıdır (Erten ve Ertay, 2023, s. 111). Ceza yerine her türlü psikolojik destek dışında topluma kazandırılma mesleki becerilerin eğitimlerle kazandırılması yolu daha çok tercih edilmelidir (Mohammed & Wan Mohamed, 2015). Bunun yanı sıra, suça yönelmiş çocukların yargılanma ve ceza alma sürecinde çocukların haklarına zarar vermeden adil olarak hüküme bağlanmaları gerekir (Liefwaard, 2015). Ülkemizde çocuk suçluluğunun önlenmesi için kanunların işlevsellik kazanması önemli hale gelmiştir fakat çocukların suça yönelmesini önlemek için ilk önce dünyadaki savaşların sonlandırılması, refah seviyesinin artırılması ve buna bağlı işsizliğin minimum düzeye inmesi, iyi eğitim almaları için desteğin kesilmemesi, sosyal politikaların en iyi düzeyde uygulanması, aile yapısının parçalanmaması için desteğin sağlanması ve madde bağımlılığının azaltılması için tedbirlerin artırılması gereklidir. Suça sürüklenmiş sokak çocukları için sokak çocuklarının rehabilite edilerek topluma kazandırılması için topluma ayak uydurmasını sağlamak kültürel, sosyal ve ekonomik destekler ile yapılmalıdır . Özetle, her suça sürüklenen çocuğun topluma kazandırılması için kendi haklarının farkına varmasının sağlanmasına, sosyal ve ekonomik yaşama adapte olması için desteğin verilmesine ihtiyaç vardır (Bülbül ve Doğan, 2016, ss. 35-36). Toplum üzerinde eğitimi, denetimi ve hakları belirleyen hakim olan görüşün çocukluk kavramına şekil verdiği bilinen bir

gerçektir (James & Prout, 2015). Çocuklar belirlenen çocukluk kavramının dışına çıktığında suça yönelmiş oluyorlar. Türkiye’de de çocuk suçluluğu toplumun normları ile benzer nitelikte gözükmektedir. Türkiye, çocuğun yüksek yararı ilkesini uygulamaya başarılı şekilde geçirememiştir. Bunun nedeni, kurumsal olarak bu konuda eksiklik yaşamamızdır. Kanundaki sorun onarıcı adalet yerine cezalandırma yönteminin uygulanmasını kaçınılmaz kılıyor (Berber, 2015, s. 156).

Çocukları suça yönelimini azaltmak için Adalet Bakanlığı’nın ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın birlikte ortak projeler yapması faydalı olabilir. Çocukların ailelerine yönelik eğitim programları yapılmalıdır. Bu şekilde farkındalık artacaktır. Yeşilay Danışmanlık Merkezi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü birlikte çalışarak madde bağımlısı çocukların tespit edilmesi sağlanmalıdır. Daha sonra hem ebeveynlerin hem çocukların çocukların rehabilitasyonu sağlanmalıdır. Bunların dışında ailelerin çocuklarının yanlış akran grupları ile dostluk kurmalarını önlemeleri için risk oluşturan akran gruplarının tespit edilmesi ile gerekli rehabilitasyonun sağlanması gereklidir. Okulu bırakan çocukların ise yine tespit edilmesi ile çocukların eğitime devam etmesinin teşviki yapılmalıdır. Yoksul ailelerin ise çocuklarına her türlü yardımın verilmesi için destek verilmelidir (Pelit ve Alkan, 2022, s. 61). Çocukların hukuki bilincinin oluşması için Okullarda verilen eğitimler ayrıca ebeveynlerinde eğitimi ile toplum kuralları konusunda çocukların farkındalığını ikiye katlayacaktır. Kısaca, ebeveynlerin yardımı ile çocuklar rehberlik görevi sağlanacaktır. Çocukların suç işlemesini engelleyen alternatif etkinliklerin yapılmasına ihtiyaç vardır (Erten ve Ertay, 2023, s. 111). Cezalandırma usulü artık bırakılmalı ve daha çok rehabilitasyon ile çözüme ağırlık verilmelidir. Erken müdahale için olası riskleri değerlendirecek mekanizmanın eksikliğinin giderilmesi ile çocuğun suça sürüklenmesinin önüne geçilecek tedbirlerin saptanması çocuğun suça yönelmesini minimum düzeyde tutacaktır (Sheppard, Talaugon ve Hernandez, 2024). Ayrıca, çocukları daha iyi anlamak için ebeveynlerin davranışlarını inceleyen, ekonomik durumlarını değerlendiren ve sosyal çevrenin tutumunu analiz eden çalışmaların yapılması çocuklara fayda sağlayacaktır. Suça sürüklenmeyen çocuklarında neden sürüklenmediğini ortaya koyan çocuğun eğitim seviyesinin iyiliği, ebeveynlerinin iyiliği ve çocuğun sağlıklı ortamının iyiliği gibi etkenlerin değerlendirilmesi de gereklidir. Böylece, suça sürüklenen çocukların güvence altına alınması için çalışmaların daha iyi yapılmasını sağlayabiliriz (Erten ve Ertay, 2023, ss. 111-112).

Cezaevlerinde olan çocuklar, ülkemizde psikolojik ve fiziki olarak kötü şartlarda yaşıyorlar. Gerek personelin yaklaşımları gerekse fiziki davranışları çocuklar için uygun gözükmemektedir (Kılıç, 2024, s. 27). Maalesef cezaevlerinde çocuklar, şiddete maruz kalıyorlar (Erbay, 2017). Hal böyle olunca çeşitli çocuk haklarının ihlali gerçekleşmiş oluyor. Maalesef cezalandırmak yerine alternatif tedbirlerin yetersiz olması sorunu suça sürüklenen çocukların çoğunu böyle yaşam koşullarına itiyor (Berber, 2015, s. 159). Adli sicil durumu ise suça karışmış çocukların gelecekteki yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Bunun yanı sıra tutuklu buldukları dönem içerisinde verilen eğitimlerin kısa ve yetersiz olması çocukları olumsuz etkilemektedir. Aile yapısı bozuk veya ekonomik durumu yeterli olmayan çocuklar, cezaevi tahliyesi sonrasında tekrar mükerrir olabiliyorlar. Ayrıca, cezaevinde yeterli desteği bulamayan çocuklar ve cezaevinin olumsuz koşullarına maruz kalan çocukların yaşamını tek başına sürdüreceği donanıma sahip olmaması çocuğun tekrar suça yönelmesine neden olabilir. Aşağılanmış ve örselenmiş bu çocuklar, kaldığı cezaevindeki diğer şahıslardan yeni suç işleme yöntemleri öğrenerek çıkabiliyorlar. Çocukların suça tekrar yönelmesi riski yüksek oluyor. Dolayısıyla, ülkemizde çocuklar için yapılan uygulamalar ve düzenlemeler tartışma konusu haline geliyor (Gökpınar, 2007, s. 233). Çocukların toplumda kendilerine tekrar yer bulması için alternatif uygulamaların yapılması, denetimli serbestliğin ön planda olması ve eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır. Bu tedbirin sağlanması için uzmanlık bilgisi yeterli olacak personelin sağlanması ve artırılması gereklidir. Çocukların yararı için ayrılan bütçe artırılmalıdır (Berber, 2015, s. 159). 2253 sayılı yasa ile çocukların adli siciline bilgileri işlenir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1981). Bu durum çocuğun okula gitmesini, işte çalışmasını ve pasaport gibi işlemleri yaparken sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olur çünkü adli sicil bilgileri başvuru esnasında güvenlik için kontrol edilir. Eğer çocuk suça itilmiş ise eğitime devam etmesi ve işte çalışması durumu zor bir hale gelir. Dolayısıyla, çocuğun toplumda yer edinmesi ve faydalı bir birey olması çok zor hale gelir. Bu durum çocuğun damgalanmasına neden oluyor ve bunun sonucunda toplumdaki kendini soyutlamasına neden oluyor. Hal böyle olunca çocuk kendisinin suçlu olduğunu kabullenmiş oluyor (Gökpınar, 2007, s. 233).

Dijital dünya veya başka bir deyişle kitle iletişim araçlarının yani medyanın etkisi ise son zamanlarda çocuklar üzerinde etkisini gösteren olumsuz bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Dilber, 2014). Genellikle, şiddet gibi olumsuz içeriklere maruz kalan kurgulanmış olaylara maruz kalan çocuklar, gerçek ile kurguyu ve doğru ile yanlış ayırt edemediklerinden kişilik gelişimlerine zarar verebiliyorlar (Krcmar ve Curtis,

2003). Medyada cereyan eden olayları normal olarak kabul ederek toplumda olması gereken değerler olarak kabul ederek kendilerini olumsuz yönde etkileyebiliyorlar. Bu denli kontrolsüz medya kullanımı çocuklara gerek psikolojik gerek sosyolojik gerekse zihinsel gelişim anlamında ciddi zararlar veriyor ve bunun sonucunda çocuk suçluluğunda artış meydana geliyor. Bu yüzden çocuk hakları ihlali ve çocuk suçluluğu araştırılan ve rağbet gören çalışmalar haline geliyor (Özalp, 2024, s. 459). Medyanın çocuk suçluluğunu nasıl yansıttığı da önemli bir husus olarak karşımıza çıkar. Medya, objektif olarak çocukların haklarını gözetip çocuk suçluluğu ile ilgili bilgiler vermekle mükelleftir. Meslek etik değerlerinin dışına çıkmamalıdır (Demirel, 2022). Akademik alanda çocuk suçluluğuna ilişkin çalışmalar yer alsa da bu konuyu dijital ortamla veya medya ile ele alan kaynaklar oldukça sınırlıdır. Türkiye’de medyada suça bulaşmış çocukların ele alınmış şekli çocuk hakları bakımından sıkıntılı durmaktadır. Medyanın tutumu çocuğun yüksek yararı ilkesini hiçe sayar cinsten hareket etmektedir. Çocukların mahremiyet hakları medyanın onların kimlik bilgilerini ve resimlerini haberlerde paylaşması ile çiğneniyor. Çocuklar hedef haline geliyor. Suçun neden işlendiği ve neden çocuğun bu yolu seçtiği irdelenmemekle birlikte suç bağımsız bir fiil olarak yansıtıldığından çocuk suçluluğu sorununun neden olduğu düşüncesinden insanlar uzaklaştırılıyor. Medya, sadece çocuk suçluluğunun sansasyonel kısımlarını aktarmayı tercih ediyor. Medya bu tutumu ile çocukların yaşam standartlarını düşmesine, suçlu olan çocuğun sağlık hizmetlerine erişiminin zorlaşmasına, eğitim fırsatlarının elinden alınmasına ve psikolojik şiddet görmesine neden oluyor. Medyaya maruz kalan çocuklar tam anlamıyla iyileşemediği için suçluluğun artmasına neden oluyorlar. Çocuklar, çocuk haklarından tam anlamıyla yararlanamamaktadır. Medyanın çocuk suçluluğu problemindeki davranışı sorunlu gözükmektedir. Normalde çocuk, sevecen, şirin, masum ve mağdur olarak yansıtılırken suça sürüklenen çocuklar söz konusu olduğunda hırsız, katil, tinerci veya sokak çocuğu olarak gösteriliyor. Kısaca, kanuna karşı gelen çocuklar toplum için zararlı bir tehdit olarak gösteriliyorlar. Medyanın yapması gereken çocuk suçluluğuna karşı çözüm bulma duygusunu aşılması fakat medya bunun tam tersini yaparak suça sürüklenmiş çocukların tehdit ve korku unsuru olarak görülmesine neden oluyor. Bu durum medyanın çocuğu çocuk olarak nitelendirmekten uzaklaştığını gösterirken çocuğun damgalanmasına neden oluyor. Masumiyet ilkesi ve çocuğun yüksek yararı ilkesi görmezden geliniyor. Suça itilen çocukların dışlanması ile birlikte medyanın çocuğa karşı söylemleri ve tutumları çocuğun sadece bugün zarar görmesini değil gelecekte zarar görmesi olasılığında arttırıyor. Buda suça sürüklenen çocukların

iyileşmesini engelleyerek yaşadıkları travmaları tekrar yaşayabilmelerine neden oluyor. Genel olarak bu tür çocuklar, suçluluk damgasını sonunda kabul ediyor ya da damganın kalkmayacağını düşünüyor. Bunun sonucunda suça tekrar sürüklenebilecek davranışları tekrar sergileyebiliyorlar. Toplum tarafında ise damgalanmış bu çocuklara karşı destek yerine ötekileştirme yapılıyor. Tüm bu olumsuzluklar çocuklarda suça tekrar yönelimi arttırdığı için çocuk suçluluğu azalmıyor. Bu tür çocuklara çetelere ve suç örgütlerine katılım gösterebiliyorlar. Medyanın çocukları olumsuz şekilde damgalayarak düşmanlaştırarak hedef haline getirmesi bir anlamda nefret söyleminin artışına sebep oluyor. Medyada çocuk suçluluğu bazında tekrar düzenlemenin yapılması ve bu düzenlemenin çocukları medyada koruyacak şekilde yapılması gerektiği kaçınılmaz olmuştur. Çocuğun yüksek yararı gözetilerek çocuk hakları ihlali olmayacak şekilde suça sürüklenen çocuklara yönelik duyarlılık ve farkındalık veren yayıncılık benimsetilmelidir (Doğan, 2022, ss. 683-685).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesine taraf olan devletler, hem yetişkin bireylerin hem çocukların çocuk hakları konusunu öğrenmesi gerektiğini vurgular. Bu ibarelerin benzeri sözleşmenin 42. maddesinde yer almaktadır (Merey, 2012). Çocuk Hakları Komitesi Türkiye Gözlem Raporuna göre, çocuklar ve çocuk hakları konusunu ele alan meslek gruplarının sistematik ve yeterli olarak eğitilmesinin gerektiğinin altı çizilmiştir (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, 2001). Burada amaç öğretmen, hukukçu ve sağlık personeli gibi meslek elemanlarına duyarlılık kazandırmaktır. ÇHDS'ye göre, her düzeyde eğitim sistemine çocuk hakları ile ilgili derslerin eklenmesi gerekmektedir. Çocuk haklarının sistematik olarak tüm programlara, politikalara ve eylemlere dahil edilmesi anlamına gelen çocuk hakları ana akımlaştırılması, Avrupa Birliği'nde benimsenmiştir. Bunun anlamı enerji, tarım, sağlık, eğitim, ticaret, yatırım, kalkınma, yardım, çevre ve iklim değişikliği gibi her alanında çocuk haklarının entegre edilmesidir. Üniversiteler geleceği belirleyen yerler olduğu için çocuk hakları konusunu dikkate almalıdır. Mesleki gelişim için çocuklarla ilgili faaliyetlerin hukuki bir mecburiyet olarak ele alınması gereklidir (Usta, 2020, ss. 50-51). Çocuk suçluluğu konusu sadece hukuki bir sorun olarak algılanmamalı sosyal bir sorun olarakta düşünülmelidir. Türkiye'de sadece hukuki bir sorun olarak görülen suça sürüklenen çocuklar meselesinde iyi bir yerde durmamaktayız (Demirbilek, 1996). Adalet politikası yerine sosyal politikaların çocuk suçluluğu için daha çok ele alınması gerekmektedir. Çocuk suçluluğu sorunun ortaya çıkmasına neden olan şartları görmezden gelen sonuç odaklı ve cezalandırma odaklı sistemden uzaklaşmamız gerekmektedir. Ülkemizde yapılan bu saptamalar hukuki

eksiklik gibi gözüküyor fakat bu sadece hukuki problemimizden kaynaklı değildir. Ülkemizde çocuk hakları ihlali ile ilgili tam bir politika yapılmamaktadır. Dolayısıyla, sorunu köklü çözmemiz zorlaşırken Türkiye'nin yarattığı bu sistemde verilen çözüm önerileri maalesef sınırlı kalmaktadır. Ülkemizde hukuki değişikliklerin yanında politika değişiklikleri olmalıdır. Bu eksiklikler giderilmeden tek boyutlu bir mücadele politikasıyla devam etmeye makum olmaktadır. Çocuk hakları temelli bir yaklaşım ile çocuğun suça karışmadan suç işlemesinin önlenmesi için eğitim, ekonomi, sağlık, sosyal ve hukuki politikalarda çocuk hakları ve suçluluğuna karşı farkındalığın artırılması gerekmektedir (Berber, 2015, s. 160).

Türkiye'de psikoloji, eğitim, sosyal hizmet ve tıp fakülteleri gibi alanlarda çocuklarla ilgili faaliyet gösteren merkezler kurulmuştur (Arslan ve Erkol, 2021). Bu faaliyet konuları ise çocuk hakları ihlali içerisine giren konulardan oluşmaktadır. Genellikle, suça sürüklenme, istismar ve ihmal mağduru olan çocuklarla ilgilidir (Aktay, 2020). Yapılan faaliyetler, proje geliştirme ve projeyi uygulamadır. Merkez faaliyetlerine bağlı üniversitelerde ise hem lisans hemde lisansüstü ders programlarında çocuklar ile ilgili bir çalışma bulunamamıştır. Ayrıca, YÖK içerisinde her hangi bir çocuk hakları veya çocuk hukuku dersi verilmesi yönünde bir ibare bulunmamaktadır. Bu alanda ders verme yetkisi ise öğretim üyesinin inisiyatifine kalmış görünse bile öğrencilerin bu alanda ders seçmek istememesi başka bir etken gibi durmaktadır. Akademi içerisinde çocuk hakları dersleri hukuk fakültelerinde bile ekonomik değer getirmemesi nedeniyle önem verilmeyen bir alan olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca, öğrencilerin ders yüklerinin yoğun olması yine çocuk haklarına olan ilgiyi azaltmaktadır. Hukuk alanında yazılan tezlerinde aslında diğer hukuki konulara göre az olması konunun ilgi çekici olmadığını göstermektedir. Çocuk suçluluğunun artışı nedeniyle üniversitelerde çocuk hakları veya çocuk hukuku derslerinin zorunluluk haline getirilmesi ve bu konuların ilgi çekici hale gelmesi önemli olmaya başlamıştır (Usta, 2020, ss. 49-50). Araştırmaların geneline göre suca sürüklenen çocuklardaki artış önlenememiş ve daha çok artmaya devam etmiştir. Son on yılda suça yönelen çocuk sayısı katlanarak artmıştır. Hal böyle olunca çocuk suçluluğu ile mücadele politikalarına ağırlık verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (Özalp, 2024, s. 461).

4. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde literatür taraması ile elde edilen bulguların tartışma ve yorumu verilmiştir. Konu değerlendirilmiş olup çocuk haklarının sağlanmasına ve çocuk suçluluğuna uygulanan güvenlik tedbirlerine değerlendirme yapılmıştır. Mevcut tedbirler üzerine bazı yeni tedbir önerileri de bu bölümde verilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde bir değerlendirme yapılarak suça sürüklenmenin azaltılmasını olabildiğince sağlayacak tedbirlerin üzerinde durulmuştur. Konunun sonuca bağlanması bu bölümün sonundan sonra ele alınmıştır.

4.1. Değerlendirme

Çocukların suça sürüklenmesini önlemek ve Çocukların haklarını güvence altına almak her zaman önemli politikalar olarak görülmüştür Kitapçioğlu (Yüksel, 2024). Ülkelerin çocuklar için aldığı önlemler, verilen mücadelelerin yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Sorunların nedenlerini ele alırken bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. Ancak bu şekilde doğru uygulanabilir bir çözüm bulunabilir (Özalp, 2024). 80’li yıllardan itibaren neoliberal politikaların sosyoekonomik etkileri sosyal politikaların uygulanabilirliğine zarar vermeye başlamış olup toplumda zor durumda olan çocukların üzerindeki etkisi olumsuz olmuştur. Özellikle, yoksulluk, şehir hayatına uyum sağlayamamak, eğitim sıkıntısı, temel ihtiyaçları sağlayamama, sağlık hizmetlerinden yararlanamama ve toplumda dışlanma gibi olumsuz etkenler çocukların haklarından mahrum kalmasına neden olurken erken yaşta suça yönelmelerine de sebep olmaktadır. Türkiye, Avrupa Birliği’ne uyumlaştırma adı altında mevzuatını düzenlese bile bunu tam anlamıyla başaramaması sebebiyle yargısal sorunlarla baş başa kalmıştır. Türkiye, pratikte başarılı adımlar maalesef atamamıştır (Berber, 2015, s. 1). Çocuklar suça yönelirken yasal olan ve olmayan durumları ayırt etmekte zorlanabiliyorlar. Bu durum çocuk suçları ile yetişkin suçlarını ayırt etmek için temel dayanak olarak kabul edilebilir (Özar, 2023). Çocuklar indirimli cezai hükümler giyerken rehabilitasyona tabii tutulmaktadır (Savaşçı Temiz, 2023). Çocukların yetişkinlerden farklı olması nedeniyle cezaevleri yerine çocuk ıslah evlerine yerleştirilerek topluma kazandırılmaları amaçlanmaktadır (Erten ve Ertay, 2023, s. 92). Çocukların topluma kazandırılması için mücadele verilirken psikolojik ve fiziksel olarak desteklenmeleri sağlıklı gelişimleri için

rehabilitasyon bazında önemli olacaktır. Psikolojik ve fiziksel olarak çocukları tanırsak çocukların suça sürüklenme sorunu minimum düzeylere inecektir. Bu biçimde suça sürüklenme azalır. Dolayısıyla, çocukları her anlamda tanımak ve onların yararını gözetecek şekilde destek vermek çok önemlidir (Pelit ve Alkan, 2022, s. 54). Genel olarak, çocuk hakları ihlali ve çocuk suçluluğu ile mücadele uygulamalarında Türkiye pasif kalmaktadır. En belirgin eksiklik çocukların suç işlemeye başlamadan önce alınması gereken tedbirlerin olmayışıdır. Mevzuatın olması ve mevzuatı uygulayacak kurumların olması çocukların korunduğu anlamına gelmiyor veya Çocuk Koruma Kanunu'nun olması aynı şekilde suç artışını durdurmuyor (Berber, 2015, ss. 156-157).

Elde edilen bulgulara göre, toplumların geleceğini etkileyen çocuklar, her toplum için önemlidir. Çocuklar, toplumların geleceğini şekillendiren bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle çocuk haklarının korunması, toplumsal refah ve sürdürülebilir bir toplum için kritik öneme sahiptir. Ulusal ya da uluslararası düzeyde çocukların güvence altına alınması, devletlerin temel sorumluluk alanlarından biri olmuştur. Özellikle gelişmiş ülkeler, çocuk suçluluğunun önlenmesi konusunda daha başarılı politikalar uygularken, diğer ülkeler çocuk haklarını koruma konusunda hala ciddi eksikliklerle karşılaşmaktadır.

AB ülkelerinde ve Türkiye'de çocukların bazı suça itilme sebeplerinde benzerlikler vardır. Hırsızlık, cinsel istismar, mala zarar verme ve gasp gibi suçların arkasındaki nedenlerde ailesel sorunlar, akran gruplarının olumsuz etkileri ve madde kullanımının olumsuz etkisi gibi sosyal sorunlar bulunmaktadır. Bunun dışında, psikolojik ve biyolojik etkilerin haricinde son dönemde dijital medya kullanımının çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri de suça itilme üzerinde etkili gözükmektedir.

Avrupa Birliği, çocuk hakları ihlallerinin ve çocuk suçluluğunun engellenmesi amacıyla sistematik bir politika yürütmektedir. Türkiye'de ise çocuk suçluluğu artış göstermekte olup bu artışın durdurulması için yapılan mevcut politikalar üzerinde yetersiz olmaktadır. Özellikle son dönemde Türk medyasının çocuklara karşı davranışı bu hususta önemli sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Suça itilen çocuklar, medyada korunmamaktadır. Suça itilen çocuklar medyada düşmanlaştırılarak suçlu, katil, hırsız ve sapık olarak gösterilirken resimleri dahi servis edilebiliyor. Suça sürüklenen çocukların medya eliyle damgalanması, mahremiyet ihlalinin yapılması ve masumiyet karinesine aykırı yayınlar olması çocuk haklarına karşı bir ihlal olarak görünmektedir. Bu sorun,

çocukların çevreleri tarafından dışlanmasına ve bunun sonucunda tekrar suça yönelmelerine neden olabiliyor.

Türkiye’de hukuk sistemi hala cezalandırma usulü şeklini benimsemeye devam etmektedir. Oysa, çocukların gelişim düzeyi ve suça yönelme nedenleri göz önünde bulundurulduğunda, önleyici ve onarıcı bir yaklaşımın hukuk sistemimizde benimsenmesine ihtiyaç vardır. Ceza indirimini ile hüküm verilmesi çocuğun yetişkinden farklı olarak değerlendirilmesi hususunda yeterli olamamaktadır. Dolayısıyla, benimsenmesi gereken çocukların suça yönelmesini engelleyici mekanizmaların yapılması ve güçlendirilmesidir.

Literatürde çocuk suçluluğundaki artışta çocuklara yönelik sosyal politikaların eksikliği ve çocukların rehabilitasyon sürecinin yetersizliği göze çarpmaktadır. Bu sebeple, çocukları anlayıp onların haklarını koruyan politikaları yapmak gerekli olmuştur. Kitle iletişim araçlarında çocuk haklarının farkındalığını oluşturmak için kamu spotları ve sosyal kampanyalarla bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir ve böylece, çocuk suçluluğunun artışı azalabilir. Buna ek olarak, suça sürüklenen çocuklar için özel rehabilitasyon merkezleri ülkemizde kurulmalı ve psikososyal destekler sağlanmalıdır.

Çocukların karşılaştığı risklerin azaltılması için bütün kurumlar arasında işbirliği teşvik edilmelidir. Bu işbirliği ile kurumlar, çocuk politikaları üzerinde veri temelli analizler yapmalıdır. Türkiye’de alkol ve uyuşturucu gibi maddelere erişimin kısıtlanması ve satışının devlet kontrolünde yapılması çocukların bu maddelere erişimini azaltmalıdır. Bu sayede madde kullanımı nedeniyle artan çocuk suçluluğunu azaltılabilir. Eğitim alanında ise çocuk haklarına dair içeriklerin ders müfredatında etkili biçimde yer alması, çocuklara hak bilinci kazandırmada etkili olabilmektedir. Aynı şekilde, üniversitelerde çocuk haklarına ilişkin derslerin yer alması ve bu derslerin yüksek kredili olması akademide çocuk haklarına ve çocuk suçluluğuna olan farkındalık seviyesini artıracaktır. Ayrıca, akademik olarak uzmanların çocuk hakları ihlalleri ve çocuk suçluluğu konusu hakkında daha fazla yazılar yazmasına farkındalığın artırılması için ihtiyaç vardır.

Sivil Toplum Kuruluşlarına ülkemizde müdahalenin azaltılması gereklidir. Bu Sivil Toplum Kuruluşları, Türkiye’deki mevcut hükümetin politikalarını bağımsızca denetlemelidir. Bu sayede, çocuk politikalarının eksik yönleri tespit edilerek çocuk politikalarında gerekli yenilikler yapılabilir. Literatürde sıkça Aile yapısındaki

bozulmaların çocuk suçluluğuna neden olduğu bahsedilmektedir. Bu sebeple ailelere yönelik rehabilitasyon programlarına ihtiyaç vardır.

Suça sürüklenen çocuklar için veya suça yönelebilecek çocuklar için özel eğitim kurumlarının kurulması, bu tür çocukların toplumda yeniden kendine yer bulmasını kolaylaştırabilir. Benzer tipteki çocuklara yönelik eğitimlerin verilmesi buna olanak sağlayabilecektir. Buna ek olarak, çocuk cezaevlerinde görevli personelin çocuk psikolojisine uygun tutum sergileyecek şekilde eğitilmesi gereklidir. Görevli personel, düzenli olarak devlet tarafından denetlenmelidir. Cezaevlerindeki kötü muamelenin çocukların yeniden suç işlemesine neden olduğu literatürde çokça belirtilmiştir. Zarar gören çocuklar, genellikle suçlu olduğunu kabul etmeye başlıyor bu da mükerrer suçluluğu doğuruyor.

Çocukların adli sicil ile ilgili kayıt alma sisteminin yeniden düzenlenmesi de önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağır suçlar dışındaki ilk suçların sicile işlenmemesi, çocukların sosyal hayata yeniden kazandırılmasında önemli bir adım olacaktır. Aksi takdirde, çocuklar damgalanmaya devam ederek geleceğe dair olan umutlarını kaybedecektir. Bu düzenleme sayesinde çocuğun geleceğe umudu olacak ve çocuğun yüksek yararı ilkesinin hayat bulabilmesi muhtemel olacaktır. Bir başka düzenleme çocuk kanunlarının normal kanunlara nazaran daha kolay güncellenmesi için bir takım düzenlemeler yapılabilir. Bunun için devlet, çocuklar için ayrı kanun çalışmaları yapan bir birim kurabilir.

Dijital medya ile çocukların maruz kaldığı şiddet içerikleri de önemli bir tehlike etkenidir. Bu tür içeriklerin ebeveyn denetimi ile sınırlandırılması ve kamuya açık olan medya organlarında şiddet içeriklerinin kısıtlanması gerekli olmuştur. Şiddet içerikli oyun, video ve görsel gibi her alanda kontrolün sağlanması gereklidir. Özellikle, televizyon gibi açık medyalarda mümkünse şiddet gibi olumsuz içeriklerin gösterimi yapılmamalıdır. Çocukların doğruyu ve yanlışını tam anlamıyla ayırt etme kapasitelerinin olmayışı, onların medyada gördükleri şiddet davranışlarını taklit etme riskleri arttırmaktadır. Bu alanda kısıtlamanın yapılması çocuk suçluluğunu minimum düzeye düşürecektir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin çocuk hakları konusunda Avrupa Birliği seviyesine yaklaşabilmesi için çocuk politikalarını tüm alanlarına entegre etmesine ihtiyacı vardır. Ceza odaklı sistemi benimsemek yerine hukukta önleyici ve bütüncül bir yaklaşım

benimsenmelidir. Onarıcı adalet sistemine geçiş yapılmalıdır. Bağımsız denetim mekanizmaları oluşturulmasının dışında eğitim ve dijital konularda yine çocukların korunmasına yönelik uygulamalar yapılmalı ve güçlendirilmelidir. Suça sürüklenen çocukların rehabilitasyon süreci gözden geçirilmeli ve yeni tedbirlerin alınması gereklidir. Türkiye, AB'ye çocuk hakları bazında hem mevzuat hemde politikalar olarak uyumlaştırma yapmalıdır. Suça sürüklenen çocukların etkili bir şekilde rehabilitasyon görmesi ve topluma kazandırılması, ancak bu tür yapısal yeniliklerle ve bütünsel yaklaşımlarla mümkün olacaktır. Türkiye, bu süreçte etkin bir mücadele vermek istiyorsa hem mevzuat hem de uygulama olarak kapsamlı bir dönüşüm yapmalıdır. Bu çalışmada, çocukların işlediği suç türleri ile suça sürüklenme sebepleri aktarılmaya çalışılmıştır. Çocuk hakları ihlallerine ve çocuk suçluluğunun artmasına karşı farkındalık kazandırılmak amaçlanmıştır.

SONUÇ

Çocukluk kavramı tarihsel, sosyoekonomik, dinsel ve entelektüel faktörlerden etkilenmiş, değişken bir kavramdır. Postman, bazı durumlarda çocukluk kavramının yok sayıldığını ifade eder. Şuan ise çocukların zihinsel ve bedensel gelişimleri tamamlandığında yetişkin oldukları anlayışı en geç 18. yüzyıldan beri ifade edilmektedir (Akkuş, P. ve Başpınar Aktükün, 2016, s. 1). Çocuk hukukta öznel bir hukuk kişisi olarak nitelendirilmezken nesnel bir varlık olarak algılanmaz. Çocuk, kendi haklarına sahip korunmaya muhtaç bir kişi olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla, pozitif hukukta çocuk tam anlamıyla korunmaktadır (Tınç, 2023, s. 615). Dünya genelinde çocuk kavramı her zaman tartışılan bir kavram olmuştur. Çocuğun hangi yaşlar arasında olacağı konusunda kararlar verilmeye çalışılmıştır. Her ülke farklı kriterlere göre yaş belirlemede dünya genelinde kabul edilen evrensel kriterler zamanla oluşmuştur. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile çocukluk yaş sınırı genel olarak 18 olarak çizilmiştir. Bu sözleşmenin ilk maddelerinde yazmaktadır. Çocukluk başlangıcı aşağı yukarı benzer olarak belirlenmede çocukluğun sona ermesi durumu her ülke için farklı değerlendirilmiştir. Çocukluğun sona erme yaşı ülkeden ülkeye farklılık gösterse bile genel anlamda değerlendirme yapılırsa çocukluk sonu 18 olarak evrensel kabulü almıştır (Çopuroğlu, 2005, ss. 251-252). Uluslararası çocuk haklarını içeren belgelere baktığımızda içerisinde belli başlı olması gereken çocuk için kurulmuş adalet yapısı vardır. Çocuk Hakları Sözleşmesi, diğer uluslararası metinlere çerçeve oluşturmaktadır. Bu sözleşme adeta çocuklar için bir Magna Carta demektir. Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları, Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasıyla ilgili Kurallar ve Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine ilişkin Yönlendirici İlkeleri Birleşmiş Milletler tarafından kabul görmüş tavsiye niteliğinde olan kararlardır. Bu tavsiye niteliğindeki kararlar diğer bir deyişle sırasıyla Pekin Kuralları, Havana Kuralları ve Riyad İlkeleri olarak adlandırılırlar. Her ne kadar tavsiye kararları olsalar bile Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan haklar bütününe daha rahat anlaşılmasına katkıda bulunmuşlardır. Dolayısıyla, Çocuk adalet sisteminin oluşumu aslında hepsi bir arada değerlendirildiğinde oluşumu başarabilmiştir. Uluslararası çocuk haklarını içeren bütün belgeler içerisinde genel olarak şunlar vardır; çocukların cezai sorumluluk yaşının belirlenmesi, çocuklara yasal çerçeve içinde müdahalede bulunma, çocukların korunarak adil hüküm giydirilmesi, çocuğun hapse istisnai durumlarda girmesi ve çocuğun özgürlüğünü kısıtlayacak cezaların verilmemesi gibi maddeler bulunur. Bunun yanı sıra

bu belgelere göre çocuk suçluluğunda eğer bir artış söz konusu varsa bu genellikle taraf devletlerin çocuk suçluluğunu önleyecek politikaları yapamamasından kaynaklandığıdır. Fakat, bu politikalar suça sürüklenen çocuklara yaptırımlar veya uygulamalar dışında çocuğun suça sürüklenmesini baştan önleyecek politikalarında içerisinde kapsamaktadır (Atılğan ve Atılğan, 2009, ss. 24-25). Avrupa Birliği Hukuku, çocukların eğitim, sosyal ve sağlık gibi haklarının olduğunu kabul eder. Çocukların sahip olduğu bu haklar, yasalar ve yönetmelikler ile korunmak mecburiyetindedir. Avrupa Birliği Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, çocuk haklarının korunmasında ve geliştirilmesinde yegane insan haklarını oluşturan omurga olarak karşımıza çıkar. Özellikle, eğitim, sağlık ve sosyal alanda olan haklar güvence altına alınarak geliştirilmeye çalışılır. Bunların yanı sıra, çocuk işçiliği ve çocuk istismarı gibi büyük sorunlara çözüm bulma yolları aranmaktadır. Bu sebeptendir ki özel yasalar ve yönetmelikler yapılmıştır. Diğer çocuk hakları ihlallerini önlemek için çocukların yargılanması konusunda akit devletlerde de özel yönetmelikler bulunur. Bu yönetmeliklerin hepsinde benzer şekilde çocukların sosyal, sağlık ve eğitim hakları gibi önemli hakları güvence altında tutularak insan haklarının geliştirilmesi amaç edinilmiştir (Abbaslı, 2024, s. 26). Çocuk hakları çocukların korunmasını ve desteklenmesini tanımlamaktadır ki bu hakların sadece yetişkin insanlar tarafından değil çocuklar tarafından da bilinmesi önemlidir (Gültekin, Gürdoğan Bayır ve Baldağ, 2016, s. 971). Türk Dil Kurumuna göre suç, toplumun ahlakını bozan yasalara aykırı davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk Ceza Kanunu içerisinde 5237'ye 6/1 – c maddesince 18 yaşın altındaki herkes çocuk olarak kabul edilmiştir (Pelit ve Alkan, 2022, s. 53). Numarası 5395 olan ve 2005 yılının Temmuz ayının 5'inde yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu, korunmaya muhtaç çocukları ve suça itilen çocukların korunmasını taahhüt eder. ÇKK, çocukların korunması için bir takım tedbirler hakkında güvenlik tedbirlerini usule uygun şekilde verir. Yine Çocuk Koruma Kanunu, çocuk mahkemelerinin vazifeleri ve yetkilerine uygun hükümleri içerisinde barındırır. İçerisinde yer alan korunmaya muhtaç çocuklar ifadesi, ahlaki, fiziki, sosyal ve duygusal anlamda güvenliği tehlikede olan çocuklardır. İhmal ve istismar edilen bütün çocuklar bu kategoride değerlendirilirken suça sürüklenen çocuklar ifadesi içerisinde olanlar ise kanunları hiçe sayarak suç oluşturacak fiili işleyen çocuklardır. Bu kategoride yer alan çocuklar, soruşturma, kovuşturma ya da bir güvenlik tedbiri için hüküm giyen kişilerdir (Abbaslı, 2024, ss. 58-59). Kısaca Çocuk Koruma Kanunu, fiziki, sosyal, duygusal, ahlaki ve mental olarak her türlü sorunlarla yüzleşen çocukların korunması için vardır. Genel anlamda suç mağduru

olan çocuklar demek yanlış olmaz. Burada dikkat çeken hususa değinilmek gerekirse manen zarar gören çocukların ebeveynlerinden yargı kararıyla alınıp bir kuruma yerleştirilebildiğidir (Baysan Kobat, 2009, ss. 121-122).

Tarımdan sanayileşmeye geçiş sürecinin etkisiyle artan suç oranları nedeniyle çocuk suçluluğu da artmaktadır ve bu suçların başında hırsızlık gelmekteyken devamında kan davası ve namustan doğan suçlar yer almaktadır. Toplumun değer yargıları ve ailenin yetiştirmesi sonucu çocuk suça yönelmekte olmaktadır. Örneğin, namus kavramı ve namusun korunması önemli faktörlerden biri olup namus cinayetlerine neden olmaktadır. Toplumda yetişen çocuk toplumun değerlerinden ve kültürel yapısından etkilendiği için çocukların suça sürüklenmesi konusu önemlidir. Bu konuda sadece hukukçular değil, aile, eğitimciler, sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar da ele almalı ve birlikte çalışıp çocuk suçluluğuna dair önlemler almalıdırlar (Konuk, 2019, s. 42). TÜİK'in açıklamalarına göre, her yıl suça karışan çocuk sayısı artmaktadır. Hal böyle olunca çocuk haklarının korunması için suçluluğunun önlenmesi konusunda yapılan mücadeleleri zorlaştırır nitelikte olmaktadır (Erten ve Ertay, 2023, s. 92). Suça sürüklenme vakalarının artışında düşük gelir, ailede suçlu bir bireyin olması, parçalanmış aile yapısı, ailedeki düşük eğitim seviyesi, şiddette maruz kalma, kalabalık aile yapısı, uyarıcı madde kullanımı, alkol kullanımı, göç ve akran gruplarının olumsuz etkisi ön plana çıkmaktadır. Çocukların suça sürüklenme nedenlerini inceleyen çalışmalar, aşağı yukarı benzer etkenler sunarak suça sürüklenme vakalarının artışındaki nedenleri ortaya koymaktadır (Şentürk Dızman, 2023). Çocukların rahabilite edilebilmesi için sadece sürüklendiği suç için cezalandırılması değil, ayrıca bu sorun teşkil eden etkenlerin ele alınarak önlenmesi gerekli hale gelmiştir. Bu şekilde çocukların rehabilitasyonu uygulanarak hakları korunmuş olacaktır. Bu tarz bir yaklaşım sorunu azaltacaktır (Erten ve Ertay, 2023). Çocukların suçluluğunda olumsuz akran ilişkileri, olumsuz arkadaş ilişkileri ve çeteleşmeler de çocukların suça yönelmesinde önemli etkenlerden biridir. Özellikle aile bağlarında problem olan, düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ve çevreleri tarafından ilgi görmeyen çocuklar çeteler tarafından daha kolay etki altına alınabilmektedir. Bu çocuklar kendilerinden daha üst hayat koşullarına sahip olan akranları ile etkileşimde bulduklarında üstünlük kompleksine kapılmakta olup, çetelerle etkileşimde bulunabilmektedirler. Çocukların sosyal ortama adaptasyonu, aile, okul, arkadaş çevresi ve medya etkilerine bağlıdır. Okul değerlerin kazanılmasını, çocuğun rol modelleri görmesini ve çocuğun kendi akranlarıyla sosyal çevre kurmasını sağlayan önemli bir kurumdur. Okul ortamı bu faktörleri sağlamakta etkisiz bir rol

oynadığında çocuğun davranışları ve gelişimsel süreci olumsuz yönde etkilemektedir. Aile bağlarının zayıf olduğu olumsuz davranışlara çocuklar maruz kalan çocuklar arkadaş etkilerinden daha çok etkilenmektedir. Bunlara ek olarak, çocukların medya kullanımının sınırlandırılması önem arz etmektedir çünkü medya iyi yönleri olmasına rağmen çocuklara yanlış şeyler de sunabilecek bir yerdir (Konuk, 2019, ss. 40-42). Çocuklar için bu denli suç olaylarının adeta dağa tırmanırcasına yükselmesi geleceği oluşturacak çocukların büyük tehlikede olduğunu özetler nitelikte olmuştur. Durumun bu hale gelmesiyle, çeşitli disiplinlerin araştırma konusu haline gelmiştir (Pelit ve Alkan, 2022, s. 54). Multidisipliner olarak ele alınması gerekli görülür hale gelmiştir çünkü siyasi, ekonomik, sosyal ve yasal bazda çocuğun yüksek yararının tam anlamıyla sağlanması geniş alanlarda mücadelenin yapılması ile başarılı olacaktır (Doğan, 2022). Özetle, çocuk suçluluğunun artışına sebep olan birçok faktör olsa da en çok etkileyen sebep aile yapısı olmaktadır. Suça sürüklenen çocukların hayat koşulları incelenmeli ve değerlendirme yapıp çocuk suçluluğunun önlenmesi üzerinde çalışılmalıdır. Küreselleşme, teknolojinin gelişimi, politik kültür ve çocukların hakları çocuk suçluluğu üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Konuk, 2019, s. 43). Çocuklarda suça sürüklenme vakalarının artışı yapılan çocuk suçluluğu istatistikleri ile maalesef iç açıcı görünmemektedir. Ülkemizde yapılan çocuk suçluluğu ile ilgili yapılan her türlü mücadele politikası suça sürüklenen çocuk vakalarındaki artışı engelleyememiş görünmektedir. Özellikle, son on yıl içerisinde çocuk suçluluğu neredeyse iki katında artarak seyir etmiştir. Ülkemizdeki çocuk suçluluğunun artışı sorunu için daha temele inen mücadeleciler politikaların yapılması gerektiği kaçınılmaz olmuştur (Özalp, 2024, s. 461). Çocuklarda suça yönelimin durdurulmasını sağlayacak yeni çözümler arayışlarına girmemiz önemli bir vazife olarak artık görünmektedir. Bunun yanı sıra, çocukların topluma tekrar aidiyet hissetmesi adına hukuk mekanizmalarımızda işlevselliği arttırmamız elzem görünmektedir (Bülbül ve Doğan, 2016, s. 35). Suça itilen çocukların neden suç fiilini gerçekleştirdiğini anlamak istiyorsak, çocuk suçluluğunu önlemek veya azaltmak istiyorsak yeni mücadeleciler politikalar yaratmalıyız. Başka türlü çocukların suça sürüklenmesini durdurmak uzun vadede gözükmemektedir (Doğan, 2022, s. 698). Çocuk Hakları Komitelerince düzenlenen raporlardan da anlaşıldığı gibi çocuk haklarına ilişkin bir farkındalığın toplumlarda tam anlamıyla oluşturulamadığıdır. Dolayısıyla, yasal düzenlemeler harici bir toplumda farkındalığın artırılması için gayret gösterilmelidir (Eren ve Gülsen, 2014).

KAYNAKÇA

- Abbaslı, M. (2024). *Avrupa Birliği, Türk Ve Azerbaycan Hukukunda Çocuk Hakları*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Acar, G., Demir, A., Görmez, D. ve Keser, İ. (2015). Aile ve çocuk suçluluğu ilişkisi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 651-660.
- Adalet Bakanlığı; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; Türkiye Adalet Akademisi; UNICEF Türkiye. (2013). *Uluslararası Çocuk Mevzuatı: Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Programı*. Ankara. https://yeniram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/06/25/265407/dosyalar/2016_09/26043709_15014234_4.uluslararasıocukmevzuat.pdf
- Afşin, R., ve Özçelik, A. D. Ö. (2018). Suça Sürüklenen Çocuklar ile Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Ebeveyn Bağlanma Stillерinin Karşılaştırılarak İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 384-400.
- AGİT. (2016). *İnsan hakları savunucularının korunmasına yönelik kılavuzlar*. AGİT/ODIHR. <https://www.osce.org/files/f/documents/2/d/230596.pdf>
- Ağcaoğlu, İ. (2020). *Mağduru Çocuk Olan Cinsel Suçlarda Suça Sürüklenen Çocuk Sorunu*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Akbal Karaca, Z. (2023). *Okul Öncesi Dönemde Çocukların Davranış Problemleri İle Akran Kabul Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Akbulak, Y. (2022, 14 Mart). *Küresel ekonomik yaptırımlara ilişkin bazı hususlar (derleme)*. Legal Blog. <https://legal.com.tr/blog/genel/kuresel-ekonomik-yaptirimlara-iliskin-bazi-hususlar-derleme/>
- Akbulut, B. (2013). Ceza mevzuatında çocuk ve çocukların yakalanması, gözaltına alınması. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 541-586.

- Akbulut, Ö. F., ve Günaydın, H. (2020). Çocuğa yönelik şiddetin çocuk hakları sözleşmesi bağlamında incelenmesi. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 29-40.
- Akçay, E. (2025, Mayıs). *TMK 11 - Erginlik*. Avukat Erdem Akçay. 19 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.erdemakcay.av.tr/tmk-11-erginlik/> adresinden edinilmiştir.
- Akdoğan, M. A., ve Doğulu, N. (2024, 29 Aralık). *Baskıya karşı direnme hakkı - Türkiye’de şartlar oluşmuş mudur?*. Politeknik. <https://politeknik.de/p14375/>
- Akgül, Ö. (2021). Avrupa Birliği, pozitif barış kavramı ve savaş kuramları. *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 181-208.
- Akkuş, P. ve Başpınar Aktükün, Ö. (2016). *Sosyal Hizmet Mevzuatı Çerçevesinde Çocuk Hakları Ve Uygulama Sorunları*. In P. Akkuş ve Ö. Başpınar Aktükün (Eds.), *Sosyal hizmet ve öteki: Disiplinlerarası yaklaşım* (pp. 1-31). Bağlam Yayıncılık.
- Aksoy, E. G. (2020). Avrupa kimliğinin oluşumu ve evrimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(45), 26-39.
- Aktan, S. (2021, 7 Şubat). *Avrupa Birliği’ne hayat veren Maastricht Antlaşması’nın 28. yıl dönümü: Neden önemli?*. Euronews Türkiye. <https://tr.euronews.com/2021/02/07/avrupa-birligi-ne-hayat-veren-maastricht-antlasmas-n-n-28-y-l-donumu-neden-onemli>
- Aktay, M. (2020). İstismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri ve tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169-184.
- Aktoprak, P. (2017). Lizbon Antlaşması sonrası Avrupa Birliği Adalet Divanı bakımından temel hakların incelenmesi. *Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19, 3025-3057.
- Aktuğ, S. S. ve Çelik, U. (2013). Avrupa Birliği Hukuku ve Avrupa Birliği İş Hukukunun Kaynakları ve Temel Özellikleri. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 155-182.
- Alakel, M. (2015). Avrupa bütünleşmesi sürecinde: Hukuk, devlet ve egemenlik tartışmaları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 59-99.

- Alpaslan, E. (2022). *Suçta Sürüklenen Çocuklarda Algılanan Ana Baba Tutumlarının Empati Kurma Becerisi ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Altınay, A. G. (2018). Çocukların adalet sistemi içindeki hakları ve uygulamada karşılaşılan sorunlar. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 76(2), 65-80.
- Alyanak, S. (2022). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın Avrupa Birliği Parlamentosu Konseyi ve Komisyonunun faaliyetleri üzerindeki etkisi. *Ankara Barosu Dergisi*, 80(4), 283-322.
- Arabacı, L. B., Taş, G., ve Dikeç, G. (2017). Çocuk ve ergenlerde madde kullanımı, suçta yönelme, ruhsal bozukluklar ve hemşirelik bakımı. *Bağımlılık Dergisi*, 18(4), 135-144.
- Aral, N. ve Sağlam, M. (2017). Yargılama süreci devam eden suçta sürüklenen çocuklara yönelik hazırlanan destek eğitim programının çocukların duygu ve düşüncelerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 572-588.
- Aran, L. (2023). *Avrupa Birliği Hukukunun Bir Kaynağı Olarak Hukukunun Genel İlkeleri*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aras, İ. (2015). Avrupa Birliği hukukunun önceliği ilkesi. *Sayıştay Dergisi*, (99), 5-28.
- Arsava, A. F. (2023). AB Hukuku'nun ulusal Hukuka önceliği. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2), 189-207.
- Aslan, F., ve Erkol, Z. Z. (2021). Türkiye'de çocuk izlem merkezleri ve üniversite çocuk koruma uygulama ve araştırma merkezleri. *Cantürk G, editör. Çocuk İstismarı ve İhmali*, 1, 85-92.
- Aslan, M. Y. (2008). Çocuk suçluluğu hakkında uluslararası ve ulusal hukuk düzenlemeleri. *Ankara Barosu Dergisi*, (4), 88-96.
- Asrak Hasdemir, T. (2018). *İnsan Hakları*. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayını.

- Ataç, İ. (2023). Çocuk ve genç Suçluluğu örneğinde aile kurumunun suç önleyici etkisi. *Adli Bilimler ve Suç Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 51-61.
- Atalay, S. ve Selvili, İ. (2024, 22 Mayıs). *Avrupa Birliği'nde yürürlüğe giren Dijital Hizmetler Yasası (DSA)*. Tevetoğlu Legal. <https://www.tevetoglu.av.tr/tr/yayinlarimiz/avrupa-birliginde-yururluge-giren-dijital-hizmetler-yasasi-dsa-2024-05-22-120156>
- Atılgan, A., ve Atılgan, E. Ü. (2009). *Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye'deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi*. İnsan Hakları Ortak Platformu. <https://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2010/02/cocukhaklari.pdf>
- Atkinson, T., Cantillon, B., Marlier, E., & Nolan, B. (2002). *Social indicators: The EU and Social Inclusion*. Oup Oxford.
- Avcı, M. (2008). Tutuklu çocuklar üzerine bir araştırma: Çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 49-73.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Kurumu ve Avrupa Konseyi. (2015). *Çocuk Haklarıyla İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı*. Lüksemburg: Avrupa Birliği Basım Ofisi.
- Avrupa Birliği. (2000). *Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı* (2000/C 364/01). Resmi Gazete: Official Journal of the European Communities. https://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/687_1.pdf
- Avrupa Komisyonu. (2010). *Çocuk Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması Amaçlı AB Rehber İlkeleri*. Brüksel: Avrupa Komisyonu Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. https://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2010/02/AB_Cocuk_Haklari_TR.pdf
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi. (2013). *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Rehber*. Avrupa Konseyi Yayını.
- Avrupa Konseyi. (1996). *Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi* (ETS No. 160). Council of Europe Treaty Series. https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/cocukhaklari-ninkullanilmasinailiskin.pdf

- Avrupa Konseyi. (2007). *Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi* (Avrupa Konseyi Sözleşmeler Dizisi No. 201). Strasbourg: Avrupa Konseyi. <https://rm.coe.int/168046e1de>
- Aybay, R. (2006). *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (1. Baskı)*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Aydemir, H. (2021). *Suçta Sürüklenen Çocuk Ve Topluma Yeniden Kazandırılma Sürecinin Güçlendirme Yaklaşımı Bağlamında Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Aydoğan, Y., ve Aydoğan, D. (2004). Suça yönelmiş çocukların tahliye sonrası topluma kazandırılması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(7).
- Bacaksız, P. (2014). Cezalandırma ve topluma yeniden kazandırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(Özel sayı), 4917-4941.
- Badem, S. (2021). Ceza muhakemesi hukukunda tanık. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (45), 289-326.
- Bağış, R. C. (2019). Çocukları suça sürükleyen çevresel nedenler: Sosyal bağ ve sosyal öğrenme teorileri ışığında bir değerlendirme. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 203-221.
- Baksi, Y. (2018). *Suçta Sürüklenen Çocuklarda Bağlanma, Davranış Problemleri ve Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Sosyal Hizmet Disiplini Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Tekirdağ Çocuk Mahkemesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Balcı H. (2011). *Çocuk Suçluluğu ve Toplumsal Nedenleri*. (Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Balkır, C., ve Soyaltın, D. (2018). *Avrupalılaştırma: Tarih, Kavram, Kuram ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Baş, Ö. ve Temizyürek, F. (2021). Çocuk haklarını ele alan çocuk kitapları üzerine nitel bir araştırma. *HAYEF Journal of Education*, 18(2), 179-192.

- Başoğul, C., Lök, N., ve Öncel, S. (2017). Çocukların aile içi şiddetten korunmasında ailelere yönelik girişimler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(2), 123-135.
- Batman, H., ve Demirel, A. C. (2023). Suça sürüklenen çocuklarda Çocuk Destek Merkezlerinin yeri ve önemi. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 5(2), 1-10.
- Baysan Kobat, İ. (2009). *Ulusal Ve Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları Işığında Çocuk Suçluluğu Ve Nedenleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Baysinger Law. (2018, 10 Şubat). *Juvenile Delinquency: Contributing Factors*. Baysinger Henson Reimer & Cresswell PLLC. <https://baysingerlaw.com/2018/02/contributing-factors-juvenile-delinquency/>
- Bektaş, S. (2022). Hukukun üstünlüğu ilkesinin Avrupa Birliği (Ulus-üstü) hukukuna etkisi. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 810-863.
- Bell, M. de. (1995). Draft European Convention on the exercise of children's rights. *The International Journal of Children's Rights*, 3(1), 134-143.
- Berber, N. (2015). *Türkiye'de Çocuk Suçluluğu İle Mücadele Politikası Analizi: İstanbul Örneği*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bianet Bağımsız İletişim Ağı. (2025, 19 Mayıs). *Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Beijing Kuralları)*. 19 Mayıs 2025 tarihinde <https://haberdecocuk.org/mevzuat/uluslararası-mevzuat/geri/> adresinden edinilmiştir.
- Bilici, İ. E. (2016). İnfomal öğrenme, çocuk ve suç olgusu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36), 55-78.
- Bilir, M. (2017). *Sosyal Medya Ve Çocuk*. (Yüksek Lisans Projesi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bingöl, İ. (2022). Sosyolojik suç teorilerine kuramsal bir yaklaşım: Sosyal süreç teorileri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 640-652

- Birinci Uzun, T. (2016). Türk Medeni Kanunu'na göre velayetin kullanılması ve çocuğun yüksek (Üstün) yararı ilkesi doğrultusunda boşanmada ve evlilik dışı ilişkide birlikte velayet modeli. *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 135-166.
- Birinci, G. (2017). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kısa tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 7(2), 50-81.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi. (2001). *Türkiye'ye ilişkin sonuç gözlemleri* (CRC/C/51/Add.54). Birleşmiş Milletler. <https://www.aile.tr/media/7924/birlesmis-milletler-cocuk-haklari-komitesi-nin-ulkemiz-hakkindaki-sonuc-gozlemleri-raporu.pdf>
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (1985, 29 Kasım). *Çocuk adaletinin icrasına dair Birleşmiş Milletler minimum standart kuralları (Pekin Kuralları)* (A/RES/40/33). Birleşmiş Milletler. <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/198201915572615.pdf>
- Bora, A. (1996). Ekonomik entegrasyon sürecinde Gümrük Birliğinin etkileri. *Öneri*, 1(4), 211-218.
- Böckenförde, E. W. (2018). The Constitution of the Federal Republic of Germany: Its historical significance and contemporary relevance. *German Law Journal*, 19(4), 1271-1293.
- Börekçi, E. (2012). *Suçta Sürüklenen Çocuklarda Suç Geçmişi ile Aile ve Akran Etkisinin Mükerrer Suçluluğa Etkisi: Ankara İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.
- Britannica. (t.y.). Maastricht Treaty. 19 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.britannica.com/event/Maastricht-Treaty> adresinden edinilmiştir.
- Bruning, M. R., & Doek, J. E. (2021). Characteristics of an Effective Child Protection System in the European and International Contexts. *International Journal on Child Maltreatment: Research, Policy and Practice*, 4(3), 231-256.

- Can, V. (2017). *Sosyal Fobi ve Akran Baskısının Ergenlerde Madde Kullanımına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Cappelaere, G., & Verhellen, E. (1996). United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency: Prevention of juvenile delinquency or promotion of a society which respects children too?. *The International Journal of Children's Rights*, 4(1), 57-67.
- Cesuroğlu, J., Menteşoğulları, E. ve Yıldız, M. (2023). Çocuk hukuku ve Çocuk haklarının önemi üzerine. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(28), 16-27.
- Ceylan, D. (2024, 19 Kasım). *Avrupa'nın karanlık yüzü: Çocuk hakları ihlalleri büyüyor!*. Jın News <https://www.jinnews.org/DUNYA/content/view/245375>
- Chalmers, D., Davies, G., Monti, G. ve Heyvaert, V. (2024). *European Union Law: Text and Materials (5th ed.)*. Cambridge University Press.
- Cin, T. (2020). Çocuk Hakları ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin Kısa Bir Değerlendirmesi. *Uluslararası Sosyal Politik ve Ekonomik Araştırma Dergisi*, 7(3), 465-498.
- Commission on European Family Law. (2007). *Principles of European Family Law Regarding Parental Responsibilities*. CEFL. <https://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf>
- Council of Europe: Committee of Ministers. (2008, 5 Kasım). *Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to Member States On the European Rules for Juvenile Offenders Subject to Sanctions or Measures (CM/Rec(2008)11)*. Council of Europe. <https://www.refworld.org/legal/resolution/coeministers/2008/en/69134>
- Crenshaw, D. A., Stella, L., Stephens, E. O. ve Walsen, C. (2019). Developmentally and Trauma-Sensitive Courtrooms. *Journal of Humanistic Psychology*, 59(6), 779-795.
- Czarnecka-Dzialuk, B. (2016). European model for restorative justice with children and young people. *Conclusions for Poland. The Polish Journal of Criminology*, 1(1), 163-177.

- Çabuk, G. (2022). Çocuk suçluluğu bağlamında çocuğu suça iten nedenler. *Sosyal Politika Ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 129-142.
- Çalık, T. (2016). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında İnsan Haklarının Korunması. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(1), 69-120.
- Çavuşoğlu, N. (2005). Avrupa Birliği ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi: Katılım Meselesi. *Anayasa Yargısı*, 21(1), 1-15.
- Çay, C. (2019). *Suçta Sürüklenen Çocukların Aile İşlevselliği Açısından Özellikleri: Karşıyaka Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çetinkaya, İ. (2020). Akran Gruplarının Gençlerin Sosyal Davranışları Üzerindeki Etkileri. *Bağımlılık Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 89-98.
- Çınar, A. R. (2023). Suça sürüklenen çocukların ceza sorumluluğu ve yargılanmaları. *Terazi Hukuk Dergisi*, 18(202), 23-32.
- Çocuk haklarının kullanılmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi (2002). Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 22(1), 83-94.
- Çopur, O., ve Ünver, S. (2019). *AİHM ve Çocuk Hakları Kararları (Türkiye)*. Academia.edu.
- Çopuroğlu, Y. C. (Ed.). (2005). *Prof. Dr. Halil Narman Armağanı I: Sanal Ortamlarda Çocukları Bekleyen Tehlikelerin Çocuk Hakları Çerçevesinde Bir Değerlendirmesi*. Fırat Üniversitesi Basımevi.
- Çöpoğlu, M. (2018). Türkiye’de çocuk işçiliği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14), 357-398.
- Çörtoğlu, F. S. (2022, 21 Aralık). *AB’de iklim değişikliğine insan hakları temelli yaklaşım*. Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM) Blog. <https://ataum.ankara.edu.tr/2022/12/21/19009/>
- Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A. ve Arıca, V. (2015). Çocuk haklarına güncel yaklaşım. *Cukurova Medical Journal*, 40(1), 1-5.

- Değirmencioglu, B. (2019). AİHM içtihatları ışığında" Masumiyet Karinesi" nin korunması. *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 307-356.
- Demir, N. (2006). *Avrupa Birliği'nde Demokrasi Kavramı Gelişimi ve Uluslararası Etkileşim*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Demirbilek, S. (1996). Sosyal bir sorun olarak çocuk suçluluğu. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 225-237
- Demirel, S. D. (2022). Medyanın Etik Sorumluluğu Bağlamında Çocuk Suçluluğu Haberleri Üzerine Bir İnceleme. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 1(2), 106-136.
- Demirkan, S. D. (2014). *Kitle İletişim Araçlarının Çocukların Suç Niteliğindeki Davranışlara Yönelmesinde Etkili Bir Risk Faktörü Olması Hususunda Ebeveynlerin Farkındalık Durumlarının Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Deniz, B. Y. (2011). Avrupa Birliği Hukukunda Temel Haklar ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sistemi ile Etkileşim. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 97, 49-74
- Dethloff, N. ve Maschwitz, A. (2013). Avrupa'da çocuk hakları - biz nerede duruyoruz? (Çev. ÖZ, K.). *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 147-154.
- Dilber, F. (2014). Kitle iletişim araçları ve suç olgusu. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (3), 60-66.
- Dinan, D. (2005). *Avrupa Birliği Ansiklopedisi (2 Cilt) (Vol. 81)*. Kitap Yayınevi Ltd.
- Dinç, A. (2020). Türkiye'de çocuk mahkemelerinin çocuk adalet sistemindeki yeri. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), 62-79
- Dinç, Y. (Ed.). (2007). *Dünya, Avrupa ve Türkiye'de sivil ağlar rehberi*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.

- Doğan, E. (2022). Suça sürüklenen çocuklara yönelik medya pratikleri ve nefret söylemi: Video haberler ve kullanıcı yorumları rneği. *TRT Akademi*, 7(15), 676-701.
- Doğan, İ. ve Yanardağ, R. (2019). Onarıcı Adalet Yaklaşımında ocuklar Ve Sosyal Hizmet Bakış Açısı. In M. Talas (Ed.), *Ailede ocuk, Genç ve Yaşlılar zerine Araştırmalar* (ss. 5–29). İKSAD Yayıncılık.
- Duman, S. (2019). *Suça Sürüklenen ocuklarda Tekrarlayıcı Suç İşleme Davranışları ve Nöropsikolojik zellikleri*. (Uzmanlık Tezi). Pamukkale Üniversitesi, İzmir.
- Duran, S. (2022). *Türk Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir.
- Durmuş, G. (2013). *Şiddet İçerikli Televizyon Yayınlarının ocuk Suçluluğu ve Şiddete Yönelim zerindeki Etkileri: Ağrı rneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Durmuş, H. (2021). *Suça Sürüklenen ocuklarda çocukluk ağı Travması ve Depresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Dursun, Y., ve Atamtürk, E. (2023). *5395 Sayılı ocuk Koruma Kanunu'na yeni bir koruyucu önleyici tedbir nerisi: Rekreasyon ve spor tedbiri*. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (21), 172-190.
- Duruşan, E. (2021). *Türkiye'de Suça Sürüklenen ocuklar zerine Yapılan alışmaların Analizi: Sistematiik Derleme*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Dnkel, F., Horsfield, P., ve Paroşanu, A. (Eds.). (2015). *Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots From 28 EU Member States (Vol. I)*. Brussels, Belgium: International Juvenile Justice Observatory.
- Erbay, A. (2017). ocuk Ceza İnfaz Kurumlarının ocuk tutuklu/hükümlüler üstündeki psikolojik etkileri. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 3(1), 23-33.

- Erbay, E. (2011). *Türkiye'de Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma Ve İzlemeye Yönelik Uygulamaların Eleştirel Analizi Ve Bir Model Önerisi*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erbay, E. (2021). *Çocuk hakları (Cilt 6)*. Yeni İnsan Yayınevi.
- Ergin, K. (2018). Çocuk Suçluluğunda Çevre ve Geçiş Döneminin Etkisi. *Adalet ve Toplum Dergisi*, 8(3), 120-135.
- Erikli, S. (2022). Avrupa Birliği ve Türkiye’de genç yoksulluğu. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 123-139.
- Erten, M., ve Ertay, Y. (2023). TÜİK verilerine göre suça sürüklenen çocuklar ve sıklıkla işlenen suç türleri. *Uluslararası Düzce Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 91-113.
- Eurochild. (2023). *Children’s rights: Political will or won’t?*. Eurochild. <https://eurochild.org/uploads/2023/11/Childrens-Rights-Political-will-or-wont.pdf>
- European Commission Directorate-General Justice. (2014). *8th European Forum on the Rights of the Child: Towards Integrated Child Protection Systems Through the Implementation of the EU Agenda for the Rights of the child* (17-18 December 2013). Brussels. https://www.cig.gov.pt/wp-content/uploads/2014/03/8th_forum_report_en.pdf
- European Commission. (2021). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: EU Strategy on the Rights of the Child* (COM(2021) 142 Final). European Commission. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021DC0142&>
- European Commission. (2022). *Proposal for a Council Recommendation on Pathways to School Success* (COM(2022) 316 final). EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52022DC0316>

- European Commission. (2023). Legal provisions of COM(2023)298 - Comprehensive approach to mental health - main contents. European Commission. https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdscs8bljza_j9vvik7m1c3gyxp/vm3r868xoqzg
- European Forum for Restorative Justice. (2020). *Practical guide: Implementing restorative justice with child victims and offenders*. EU Forum for Restorative Justice. https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2020-11/RJ_Child_Victims_implementing_practical_guide_eng-2-129.pdf
- European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe. (2022). *Handbook on European Law Relating to the Rights of the Child*. FRA. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-coe-2022-handbook-child-rights_en.pdf
- European Union. (2007). *Charter of Fundamental Rights of the European Union* (2007/C 303/01). Publications Office of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:303:FULL>
- Fernandez, P. (2020). The Role of Law in the Protection of Children in Spain. *Journal of Family Law and Policy*, 33(2), 233-245.
- Flowers, N. (2010). *Pusulacık: Çocuklar İçin İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu* (M. Çulhaoğlu, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Foussard, C., Duroy, S. & Seychell, A. (2013). *European Comparison On Juvenile Restorative Justice Practices*. International Juvenile Justice Observatory. https://www.oijj.org/sites/default/files/archivospaginas/revij_european_comparison_oijj.pdf
- Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2018, 18 Ekim). *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the European Union*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/criminal-networks-involved-in-the-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-the-european-union/>

- Göçmen, İ. (2019, 24 Eylül). *Avrupa Birliği'nin İşleyişi 1. Ders: Avrupa Bütünleşmesinin Gelişimi: Derinleşme & Genişleme* [PowerPoint sunuları]. Ankara Üniversitesi. <https://litreur.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/935/2019/11/Avrupa-Butunlesmesi-Derinlesme-Genisleme-24-9-2019.pdf>
- Göger, F. (2020). *Suçta Sürüklenen Çocuklarda Şiddet Eğilimi İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Gökçe, M. (2021, 26 Temmuz). *Kitle iletişim araçları ve çocuklar üzerindeki etkileri*. Blogspot. <https://mujdatgokce.blogspot.com/2021/07/kitle-iletisim-araclar-ve-cocuklar.html>
- Gökpınar, M. (2007). Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu. *TBB Dergisi*, (72), 206-233.
- Gören, Z. (2020). Sosyal devlet. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 1-50.
- Greijer, S., & Doek, J. (2019). *Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması Terimler ve Kavramlar Kılavuzu* (Türkçeye çeviren: Uluslararası Çocuk Merkezi). ECPAT International, Uluslararası Çocuk Merkezi. <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2021/05/Terminology-Guidelines-sexual-exploitation-of-children-Turkish-2019.pdf>
- Griswold, A. (2015). The Virginia Declaration of Rights: A cornerstone in American Liberty. *Journal of American History*, 29(4), 45-58.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. *Sosyoloji Dergisi*, (10zel), 1-22.
- Güler, G. (2017). Suçta sürüklenen çocukların biyopsikososyal değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 3(3), 220-4.
- Gülmez, M. (2010). İnsan Haklarında Ayrımcılık Yasaklı Eşitlik İlkesi: Aykırı Düşünceler. *Çalışma ve Toplum*, 2(25), 217-266

- Gültekin, M., Bayır, Ö. G. ve Balbağ, N. L. (2016). Haklarımız var: çocukların gözünden çocuk hakları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(24), 971-1005.
- Gündüz, M. (2022, 18 Aralık). Çocuk İnsanın bebeklik ile ergenlik arasındaki hali. Türk Maarif Ansiklopedisi. <https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/cocuk>
- Günenç, M. (2020). *5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Sosyal Çalışma Görevlilerinin Sosyal Hizmet Algularının Değerlendirilmesi (İstanbul Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Güneş, A. M. (2016). Avrupa Birliği'nin temel değerleri üzerine. *TBB Dergisi*, (125), 307-340.
- Hammerberg, T. (2009). Çocuklar Ve Çocuk Adalet Sistemi: İyileştirmeye Yönelik Öneriler. İnsan Hakları Ortak Platformu. <https://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2007/09/cocukadaletsistemi.pdf>
- Hasse, D. N. (2024). *Avrupalı Nedir? Sömürgeci Ve Romantik Düşünce Biçimlerinin Üstesinden Gelmek (1. Baskı)*. (Çev. S. Akti) VakıfBank Kültür Yayınları. (Orijinal eser 2021).
- Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği. (2014). *Devlet Koruması Altındaki Çocuk Olmak: Tanıtım El Kitabı*. Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği.
- Hekim, D. (2025, 26 Mart). *Boşanma sürecinde çocukların durumu ve velayet*. OTTO Avukatlık ve Arabuluculuk. <https://ottohukuk.com/otto-blog/bosanma-surecinde-cocuklarin-durumu-ve-velayet/>
- Holmström, H. (2011). *Development of the Protection of Fundamental Rights Within the European Union - An Improved Human Rights Agenda?*. (Yüksek Lisans Tezi). Lund University, İsveç.
- Hümanist Büro. (2022). Çocuk Ticareti Ve Çocukların Korunması. Avrupa Konseyi. <https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocuk-Ticareti-ve-Cocuklarin-Korunmasi.pdf>

- Inclusion Europe. (2014). *Rights of Children with Disabilities in the International Human Rights Framework and European Union Policy: Norms, Concerns and Opportunities*. European Union. https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2017/06/HoV_Policy_briefing_final.pdf
- International Commission of Jurists. (2021). *Module 5: Access to Justice for Migrant Children - Training Materials on Access to Justice for Migrants (FAIR PLUS Project)*. International Commission of Jurists. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2021/09/Module-5-Access-to-Justice-for-Migrant-Children-1.pdf>
- Işıka, S. (2020). Uzlaştırma sürecinde suça sürüklenen çocuklara ilişkin bazı sorun ve değerlendirmeler. *TBB Dergisi*, (151), 61-84.
- İpek, A. (2012). Çocuk haklarının gelişimi ve karşılaştırmalı olarak anayasal açıdan değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), 151-173.
- James, A. & Prout, A. (2015). *A Sociology of Childhood (3rd ed.)*. Sage Publications.
- Kadınlara Hukuki Destek Merkezi Derneği. (2009, 25 Şubat). *Çocuk haklarının kullanılmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi*. KAHDEM. <https://www.kahdem.org.tr/cocuk-haklarinin-kullanilmasina-iliskin-avrupa-sozlesmesi/>
- Kalabalık, H. (2018). *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri*. Anadolu Üniversitesi.
- Kalay, M. (2013). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ve Türkiye. In M. Balcı (Ed.), *Genç Hukukçular Hukuk Okumaları: Birikimler I* (ss. 555-567). Danışman Yayınları.
- Kaleli, N. (2019). *Suçta Sürüklenen Çocukların Aile Ve Sosyodemografik Özellikleri: Erzurum İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Ankara.
- Kara Özçalık, C. ve Atakoğlu, R. (2021). Çevrimiçi çocuk cinsel istismarı: Yaygınlık, mağdur ve suçlu özellikleri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 12(1), 76-81.
- Karadağ, N. B. (2024). İfade özgürlüğü: Bir insan hakkı. *Ankara Barosu Dergisi*, 82(1), 309-346.

- Karadeniz, G. (2024). Olumsuz çocukluk yaşantıları ve zihinsel temsiller. *Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi Psikoloji Dergisi*, 2(1), 76-103.
- Karakaya, C. (2023). Yoksulluğun Öteki Yüzü: Çocuklarda Sosyal Dışlanma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (85), 55-64.
- Karataş, Z. ve Mavili, A. (2019). Çocuk adalet sisteminde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalarda karşılaşılan sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(45), 1013-1043.
- Karatay, A. (2023, 24 Mayıs). *Ailenin eğitim ve sosyo ekonomik durumu suçta belirleyici!* Üsküdar Üniversitesi. <https://doi.org/10.32739/uha.id.12602>
- Karayığit, M. T. (2021). AB Temel Haklar Şartı'nın uygulanmasının kapsamı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 20(2), 563-594
- Karcı, Y. ve Köksal, H. (2016). İlkokul öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeylerini belirleyen faktörler. *15. Uluslararası katılımlı sınıf öğretmenliği sempozyumu*, Muğla, 1169-1187.
- Kardeş, E. (2022). Suça Sürüklenen Çocuklar Bakımından Uzlaştırmada Edim. *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Dergisi*, 1(1), 92-110.
- Kaya, A. (2020). *Normatif Güç Avrupa Birliği Söylemi Bağlamında Avrupa Birliğinde İnsan Hakları Normları ve Dış Politika Uygulamaları*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, B. C. (2020). En Son Çare İlkesi Doğrultusunda Çocuk Mahkemelerine İlişkin Genel Bir Değerlendirme. *Journal of International Social Research*, 13(73), 1189-1197.
- Kaya, B. G. (2011). Suça Sürüklenen Çocuklar ve Denetimli Serbestlik. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kayma Güneş, D. ve Gökler, R. (2017). Türkiye' de Suça Sürüklenen Çocukların Aile Özellikleri. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3742-3755.
- Keskin, Z. (2022). Çocuk Hakları Komitesi kararlarında sınır dışı prosedürüne tabi çocuğun yüksek yararı: Usuli güvenceler. *ViraVerita E-Dergi*, (16), 165-188.

- Kılıç, M. (2024). Ceza İnfaz Kurumlarında anneleriyle yaşayan 0-6 yaş arası çocukların gelişimini etkileyen faktörler ve sosyal hizmet müdahalesi. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırması Dergisi*, 4(1), 16-78
- Kılık, M. (2022). *Sosyo-Demografik Özelliklerin Suça Sürüklenen Çocuk Sayıları Üzerine Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kilkelly, U. (2020). Protecting Children's Rights Under the ECHR: The Role of Positive Obligations' (2010). *Northern Ireland Legal Quarterly*, 61(3), 245-261.
- Kišūnaitė, A. (2019). Children's rights protection in the EU: the need for a contextual perspective. *Peace Human Rights Governance*, 3(2), 171-192.
- Kitapçioğlu Yüksel, T. (2024). Suça sürüklenen çocuklara yönelik değerlendirme. *Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 69-110
- Konan, B. (2011). İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Osmanlı Devletine Bakış. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(4), 253-288.
- Konuk, G. (2019). *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları ve Çocuk Suçluluğu*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kosif, S. (2020). *An Analysis of Policies Towards Young Children Through a Child Rights Perspective: The Case of Turkey*. (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Köksal, M. (2014). *Suça Sürüklenen Çocukların Cezai Sorumlulukları ve Bu Çocuklara Özgü Suç Soruşturması*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Köseoğlu, M. (2011). *Çocuk Suçluluğunda Arkadaş Çevresinin Rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Krcmar, M. ve Curtis, S. (2003). Mental models: Understanding the impact of fantasy violence on children's moral reasoning. *Journal of Communication*, 53(3), 460-478.
- Kurt, E. (2023). Vesayet ve denetim makamlarının onayına muhtaç işlemler. *MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 47-93.

- Kurt, S. L. (2016). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36), 99-127.
- Kurtuluş, A., Salman, N., Günbet, G., Boz, B., Cenger, C. D. ve Acar, K. (2009). Denizli İlinde 12-15 Yaş Arasındaki Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri. *Pamukkale Medical Journal*, (1), 8-14.
- Küçükyılmaz, Y. O. (2018). *Kentsel Mekan Ve Suç İlişkisi Bağlamında Trabzon'da Çocuk Suçluluğu*. (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Lansdown, G. (2000). *Challenging Discrimination Against Children within the EU*. Euronet - The European Children's Network. <https://archive.crin.org/en/docs/ChallengingDiscrimination.pdf>
- Lemoine, C. (2019). France and the UN Convention on the Rights of the Child. *International Journal of Children's Rights*, 27(3), 553-576.
- Leszczynski, L. (2024). Legal interpretation in the EU Law perspective: General model and the context of penal law. *Studia Iuridica Lublinensia*, 33(5), 179-196.
- Liefaard, T. (2015). Child-friendly justice: protection and participation of children in the justice system. *Temple Law Review*, 88, 905-927.
- Limoncu, M. (2017). Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocukların İnfazı. (Yüksek Lisans Tezi). *Selçuk Üniversitesi*, Konya
- Loeber, R., & Farrington, D. P. (Eds.). (2012). *From Juvenile Delinquency to Adult Crime: Criminal Careers, Justice Policy, and Prevention*. Oxford University Press.
- Mahmutovic, A. (2023). The European Union Charter of Fundamental Rights: Strengthening the Participation in the European Union. *Padjajaran Jurnal Ilmu Hukum (Journal of Law)*, 10(1), 17-35.
- Makaracı Başak, A., Öktem Çevik, S. ve Tek, G. S. (2021). *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması*. Seçkin Yayınevi.
- Mamur Işıkcı, Y. (2019). *Çocuk gözüyle Türkiye'de çocuk hakları sorunu (2. Baskı)*. Astana Yayınları.

- Mamur Işıkcı, Y. ve Karatepe, S. (2016). Türkiye’de çocuğa yönelik sosyal politika uygulamaları ve tarihsel analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 69-100.
- Manco, E. (2015). Detention of the Child in the Light of International Law-A Commentary on Article 37 of the United Nation Convention on the Rights of the Child. *Amsterdam Law Forum*, 7, 55-75.
- Mark, J. J. (2023, 9 Haziran). *Avrupa*. (N. Karaben, Çev.) World History Encyclopedia. <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-35/avrupa/>
- McNeilly, K. (2023). ‘If Only for a Day’: The Universal Declaration of Human Rights, Anniversary Commemoration and International Human Rights Law. *Human Rights Law Review*, 23(2), 1-26
- Meeler, L., & Todres, J. (2024). Deprivation of liberty as a last resort: Understanding the children’s rights law mandate for youth justice. *Stan. J. Int’l L.*, 60(1), 1-27.
- Merey, Z. (2012). *Türkiye ve ABD’deki Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Çocukların Katılım Haklarına Yer Verilme Düzeyinin Karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Metin, İ. (2019). *Ceza Muhakemesinde Suça Sürüklenen Çocuk*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Metin, Y. (2002). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(04), 35-63.
- Metin, Y. (2007). Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (İçeriği ve Hukuki Bağlayıcılığı). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(4), 41-63.
- Metin, Y. ve Kaygısız, Ü. (2011). Avrupa Birliği’nde Temel Hakların Korunması ve Lizbon Antlaşması’nın getirdiği yenilikler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 125-158.
- Meyarlı, S. A. O. (2020). *Temel Hak ve Özgürlükleri Koruma Bakımından Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın Yeri ve Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Mohammed, H., & Mohamed, W. A. W. (2015). Reducing recidivism rates through vocational education and training. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 204, 272-276.
- Monahan, K. C., Lee, J. M., ve Steinberg, L. (2011). Revisiting the impact of part-time work on adolescent adjustment: distinguishing between selection and socialization using propensity score matching. *Child Development*, 82(1), 96-112.
- Montaldo, S. (2017). On a collision course! Mutual recognition, mutual trust and the protection of fundamental rights in the recent case-law of the Court of Justice. *European Papers-A Journal on Law and Integration*, 1(3), 965-996.
- Moore, M. (2014, Kasım). Beş AB ülkesi ve Türkiye'de çocuklara yönelik koşullu salıverme sistemleri. UNICEF Türkiye. <https://www.unicef.org/turkiye/media/3586/file/1>. KOŞULLU SALIVERME SİSTEMLERİ_CONDITIONAL RELEASE.pdf
- Morsink, J. (1999). *The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting, and Intent*. University of Pennsylvania Press.
- Muhic, E. (2021). *Juvenile Delinquency in the European Union - A Qualitative Study with Focus on Juvenile Delinquency in the European City Malmö*. (Yüksek Lisans Tezi). Göteborg Üniversitesi, İsveç.
- Müftü, G. (2001). Çocukların hakları. *Milli Eğitim Dergisi*, (150), 151. [https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/muftu.htm?](https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/muftu.htm)
- Nurlu, E. (2022). *Suçta Sürüklenen Çocuklar Bakımından Ceza Adalet Sisteminin Yüksek Yargı Kararları Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Nylund, A (2019). *Introduction to Children's Constitutional Rights in the Nordic Countries*. Stockholm Studies in Child Law and Children's Rights, Chapter 1.
- Ocaktan, M. E. ve Akdur, R. (2019). *Çocuk Hakkı İhlallerinde Toplumsal ve Çevresel Etmeler. Çocuk İstismarı ve İhmali* (pp. 615 – 627). Punto Yayınları.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights and United Nations Children's Fund. (2009, Haziran). Convention on the Rights of the Child and its Optional Protocols. United Nations. <https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/Treaty/CRC-EN.pdf>

Official Journal of the European Union. (2007). *Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights*(OJ C 303, pp. 17-35). Official Journal of the European Union. <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0017:0035:EN:PDF>

Oğan, H. ve Sercan, M. (Ed.). (2019). *Ŗiddetle BaŖa ıkmak (4. Baskı)*. Türk Tabipleri Birliği Yayınları.

Okan Hukuk ve DanıŖmanlık. (2021, 19 Temmuz). Suça Sürüklenen ocuklar. Ankadata. 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://okanhukuk.com/icerik/suca-suruklenen-cocuklar?> Adresinden edinilmiŖtir.

Onar, A. O. (2016). *Türk Ceza Hukukunda Hakaret Suçu*. (Yüksek Lisans Tezi). ankaya Üniversitesi, Ankara.

Osmanlı Devleti. (2018, 27 Ŗubat). *Fransız İhtilali ve sonuçları (1789)*. 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.osmanlidevletigen.com/fransiz-ihtilali-ve-sonuclari-1789/> adresinden edinilmiŖtir.

ğt, O. (2017). *Suça Sürüklenen ocuklarının Sosyodemografik zellikleri, Algılanan Aile İŖlevselliđinin Ve Ebeveyn Tutumlarının Suça Sürüklenme zerine Etkisinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, İzmit.

nc, G. A (2019). *zel yaŖama ve aile yaŖamına saygı hakkı. Anayasa Mahkemesine Bireysel BaŖvuru El Kitapları Serisi - 8*. Avrupa Konseyi Yayınları.

ngren, H. ve Katılmış, A. (2021). Çocukları suça iten nedenler ve alınması gereken nlemler: İstanbul Emniyet Müdürlüğü ocuk Ŗube Müdürlüğü görevlilerinin grŖ ve değerlendirmeleri. *ocuk ve Medeniyet*, 6(11), 83-108.

- Öter, A. (2018). Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenlerine sosyolojik bir bakış (Antalya örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(21), 739-769.
- Özalp, A. (2024). Toplumsal değişim sürecinde çocuk suçluluğu: eğilimler ve etkiler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 446-466.
- Özar, S. (2023). Suça sürüklenen çocuğun ceza ve güvenlik tedbiri sorumluluğu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 14(55), 111-134
- Özbay, H. İ. (2021). İnternet Ortamında Çocukların Korunması. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 128(253), 441-460.
- Özbek, A. (2017). Çocuk ve Genç Suçluluğunda Biyolojik ve Psikolojik Etkenler: Nörobiyolojik Yaklaşımlar. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 83-94.
- Özdilek, E. S. (2021). Is the idea of a united Europe in the 21st century, a dream?. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(19), 57-68.
- Özkan, G. (2003). Avrupa Birliği Hukuku ve milli egemenliğin devri. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(3-4), 229-263.
- Özkan, Ö. (2021). *Ceza Muhakemesi Suça Sürüklenen Çocukların Yargılaması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Özne Çocuk Derneği (2024b). *Modül 4: İnceleme, Tespit ve İlk Müdahale Hizmetleri*. WEglobal Danışmanlık A.Ş. Özne Çocuk Derneği.
- Özne Çocuk Derneği. (2024a). *Çocuk Koruma Ulusal ve Uluslararası Mevzuat*. WEglobal Danışmanlık A.Ş. Özne Çocuk Derneği.
- Öztürk, H. K. (2017). Çocukluğun tarihsel gelişimi üzerine düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 253-276.
- Pehlivan, K. B., ve Acar, Y. B. (2009). Çocuklar ve eğitimde dışlanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 27-38.

- Pekdemir, K. (2025, 22 Mart). Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Türkiye'deki uygulamaları. Pekdemir Hukuk Bürosu. 19 Mayıs 2025 tarihinde <https://koraypekdemir.av.tr/cocuk-haklari-sozlesmesi-ve-turkiyedeki-uygulamalari-2/> adresinden edinilmiştir.
- Pelit, K., ve Alkan, M. F. (2022). Suça sürüklenen çocukların sosyo-demografik ve suç özelliklerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 51-65
- Petrašević, T. (2016). The Rights of Children in the EU. In 4th Eurasian Multidisciplinary Forum, EMF 27-29 April, Vienna, Austria (p. 44-57).
- Prpic, M., & Constantinou, E. (2025). *Child-friendly Justice* (EPRS Briefing No. PE 769.554). European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769554/EPRS_BRI\(2025\)769554_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769554/EPRS_BRI(2025)769554_EN.pdf)
- Publications Office of the European Union. (2022, 14 Ocak). *Charter of Fundamental Rights of the European Union* (Legislative Summary No. 133501). EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:133501>
- Republic of Turkey, Ministry of Family, Labour and Social Services. (2019). Combined fourth and fifth periodic report as per Article 44 of the Convention on the Rights of the Child: Turkey. The United Nations. <https://www.aile.gov.tr/media/45079/turkey.pdf>
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs & Directorate for EU Affairs. (2022). History of the EU. 18 Mayıs 2025 tarihinde https://www.ab.gov.tr/105_en.html adresinden edinilmiştir.
- Resetar, B. & Emery, R. (2007). Children's Rights in European legal proceedings: Why are family practices so different from legal theories?. *Family Court Review*, 46(1), 65-77.
- Sadak, E. ve Yıldırım, F. (2020). Kurum bakımından ayrılan bireylerin toplumsal yaşama uyum sorunlarının "Sosyal hizmetler" bağlamında değerlendirilmesi. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 169-191.

- Sağlam, F. (2019). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde tüm hak ve özgürlüklere yönelik kurallar üzerine bir deneme. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 25(2), 1236-1252.
- Sanioğlu, H. (2006). *Avrupa Birliği Hukukunda İnsan Hakları*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sanioğlu, H. (2008). Avrupa Birliği Hukukunda İnsan Hakları. *TBB Dergisi*, (74), 77-111.
- Saparca, Y. C. (2023). İnsan hakları, mülteciler ve devlet; Eleştirel bir yaklaşım. *Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, 6(10), 85-114.
- Saruç, S. ve Kayma Güneş, D. (2014). Suça sürüklenen çocuklar hakkında hazırlanan sosyal inceleme raporlarının mahkeme kararlarına etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 109-132.
- Savaşçı Temiz, B. (2023). Çocuk ceza adaleti ilkeleri çerçevesinde 12–15 yaş arası çocukların cezai sorumluluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 244-259.
- Senemoğlu, N. (2001). Çocuk hakları, çalışan çocuklar eğitim sorunları. *Milli Eğitim Eğitim Sanat-Kültür Dergisi*, 1-151
- Sezer, S., Kahya, O. ve Yıldırım, K. (2022). Eğitim ve suç arasındaki ilişkinin sosyolojik analizi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 441-452.
- Shader, M. (2003). *Risk Factors for Delinquency: An Overview* (OJJDP Bulletin No. 2003–127). Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, U.S. Department of Justice. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/ojjdp/frd030127.pdf>
- Sheppard, K. G., Talaugon, A. R., & Hernandez, J. L. (2024). Assessing the feasibility and performance of risk assessment instruments for early intervention and prevention services in Juvenile Justice. *Journal of Criminal Justice*, 94, 102262.

- Shreeves, R. (2022, Kasım). Children's Rights in the EU in the Light of the UN Convention on the Rights of the Child (EPRS Briefing No. PE 738.223). European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/738223/EPRS_BRI\(2022\)738223_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/738223/EPRS_BRI(2022)738223_EN.pdf)
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. (2022, 5 Nisan). *Eurochild - Avrupa Çocuk Ağı*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği. 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.stgm.org.tr/aglar-platformlar/eurochild-avrupa-cocuk-agi> adresinden edinilmiştir.
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. (2022, 6 Nisan). *The European Children's Network (EURONET) - Avrupalı çocuklar ağı*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği. 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.stgm.org.tr/aglar-platformlar/european-childrens-network-euronet-avrupali-cocuklar-agi> adresinden edinilmiştir.
- Siyaset Bilimi. (2020, 11 Aralık). *Avrupa Çocuk Hakları Sözleşmesi*. Lisans Eğitim. 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.lisansegitim.com/avrupa-cocuk-haklari-sozlesmesi/?> adresinden edinilmiştir.
- Solak, Z. (2023). *Türkiye'de Çocuk Hakları Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Meta-Sentez Yoluyla Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Stevens, A. J., Boukari, Y., English, S., Kadir, A., Kumar, B. N., ve Devakumar, D. (2024). Discriminatory, racist and xenophobic policies and practice against child refugees, asylum seekers and undocumented migrants in European health systems. *The Lancet Regional Health - Europe*, 41, 1-14.
- Süleymanoğlu Dinçer, R. (2020). *Çocukların Suça Sürüklenme Nedenleri, Tahliye Sonrası Sorunları, Gereksinimleri Ve Beklentileri: Nitel Bir Çalışma*. (Doktora Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, Ö. (2019). *İnsan Hakları Açısından Türk Ceza Kanunu Madde 232'de Düzenlenen Kötü Muamele Suçunun İncelenmesi, Çocuk Hakları Ve Kadın Hakları Bakımından Maddenin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Ankara.

- Şahin, Ş. (2019). *BM Pekin Kuralları Ekseninde Çocuk Yargılaması Ve Çocuğun Üstün Yararı İlkesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şen, A. (2021). İnsan hakları, çocuk hakları ve insan hakları eğitimi. *Anadolu Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 462-482.
- Şener, D. (2020). Avrupa Birliği Adalet Divanı Tarafından Tanınan Hukukun Genel İlkeleri, Hukuki Niteliği Ve Üye Ülkelere Etkisi. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(19).
- Şengün Afşin, R. (2017). *Suçta sürüklenen çocuklar ile suçta sürüklenmeyen çocukların algıladıkları anne ve baba tutumları, bağlanma stilleri ve benlik algılarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şenocak Bayrak, B. (2023). AB Hukukunun Genel İlkelerinden Biri Olarak Temel Haklar. *İnsan Hakları Dergisi*, (11), 11-20.
- Şentuna, T. (2023). Çocuk suçluluğunun toplumsal soruna dönüşmesinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 7(4), 68-90.
- Şentürk Dızman, Z. (2023). Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocukların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences/Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 1153-1169
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birleştirilmiş dördüncü ve beşinci periyodik rapor (2012–2017)*. <https://www.aile.gov.tr/media/45125/birlestirilmis-4-ve-5-periyodik-rapor-17-094-kelime-2.pdf>
- T.C. Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü. (2021). *Avrupa Birliği’nde Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği (1. Baskı)*. Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Yayını.
- Tanrıverdi, H. ve Erarslan, N. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile değer kazanımları arasındaki ilişki. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 9-23.
- Tapan, M. N. (1998). Avrupa Birliği (AB) Hukukunun Kaynakları Ve Ulusal Hukuka Etkileri Avrupa Adalet Divanı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (3), 971-1020.

- TASAM. (2025). *Nice antlaşması (Treaty of Nice)*. AB Bülteni. 18 Mayıs 2025 tarihinde <http://ab.tasam.org/tr/component/content/article/45-ab-sozluk/164-nice-antlamas-treaty-of-nice> adresinden edinilmiştir.
- Taş, H. (2022). Yargı kararları ışığında müdafiden yararlanma hakkı ve zorunlu müdafiliği gerektiren haller. *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 5(1), 71-112.
- Taşdemir, İ., Boylu, M. E. ve Kavruk Erdim, N. (2023). Hırsızlık veya yağma suçu işlemiş çocukların sosyodemografik, kriminal ve adli psikiyatrik özelliklerinin karşılaştırılması. *Adli Tıp Dergisi*, 37(3), 150-159.
- Taşkın Hamarat, H. N. (2019). *Kentleşme Ve Çocuk Suçluluğu. Karadeniz*. (Yüksek Lisans Tezi). Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Tat, D. (2016). Avrupa Birliği aday ülkelerinde çocuk işçiliği: Çocuk işçiliğini önleme politikaları önerileri. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 107-148.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2017). *İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi*. TBMM Yayınları.
- Tek, Özge. (2012). *Çocuk Suçluluğunun CHAİD Çözümlemesi İle Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tınç, M. R. (2023). Fransa’da Çocuk Hakları. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 81(2), 589-620.
- Tobin, J. (Ed.). (2019). *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*. Oxford University Press.
- Topal, E. (2008). *Avrupa Parlamentosu*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Topçu, N. K., ve Ekin, A. (2024). Suça sürüklenen 12-15 yaş grubu çocuklar hakkında verilen kısa süreli hapis cezasının “Kamuya yararlı bir işte çalıştırılma” (TCK M. 50/1-f) seçenek yaptırımına çevrilmesinin asgari çalışma yaşı bakımından değerlendirilmesi. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1), 337-397.

- Toprak, U. (2011). Çocuk suçluluğunun karakteristik ve yapısal özellikleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 24(95), 313-330.
- Tridimas, T. (2014). Fundamental rights, general principles of EU law, and the charter. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 16, 361-392.
- Tula Kotan, F. (2022). *Çocuklara Özgü Ceza Muhakemesine Hakim İlkeler Kapsamında Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Soruşturma Evresi*. (Yüksek Lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.
- Tuncer Kazancı, İ. (2023). Hukuki dinlenilme hakkı ve çocuğun katılma hakkı bağlamında yargılamada çocuğun dinlenilmesi. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1), 57-80.
- Tuncer, P. (2018a). Avrupa Birliği'nde Çocuk İstismarına Genel Bir Bakış. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 4(10), 418-439.
- Tuncer, P. (2018b). Avrupa Birliği'nde Çocuk İstismarı Ve Kamu Yönetiminin Sorumluluğu. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 4(21), 3547-3567.
- Tunceroğlu, Z. (2015). *Suçta Sürüklenen Çocuklarda Mükerrerliğin İrdelenmesi*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Tunç, İ. (2013). *Türkiye'deki Çocuk Koruma Hizmetlerinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Uygulamaları Üzerinden Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Turan, İ. (2012). *Suçta Sürüklenen Çocuklar: Kocaeli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Turgut, C. (2017). Türk Medeni Kanunu, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve AİHM Kararları ışığında velayet altındaki çocuğun eğitim hakkı. *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(133), 22-31.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. (1998). *İnsan Hakları*. In TMMOB Demokrasi Kurultayı 1998. <https://www.tmmob.org.tr/etkinlik/tmmob-demokrasi-kurultayi-1998/insan-haklari>

- Türkiye Barolar Birliği Çocuk Hakları Merkezi. (2010). Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi rehberi. https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_basvuru/cezasonumlulugunun.pdf
- Türkiye Barolar Birliği Ve UNICEF. (2021). *Çocuk Haklarına Yönelik Güncel Yargı Kararları: Cilt 2 Yargıtay & Danıştay*. Emsal Matbaa.
- Türkiye Barolar Birliği. (2025). *Anayasa ve Çocuk Hakları İletişim Ağı*. Gündem Çocuk Derneği.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1981). *Çocuk Mahkemelerinin Kuruluğu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değerştirilmesine, Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun* (Kanun No. 2552). Resmi Gazete, 17510. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc064/kanunmgkc064/kanunmgkc06402552.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2000). *Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışışleri Komisyonu Raporu* (1/734). T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c053/tbmm21053046ss0549.pdf>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2001). *Türk Medeni Kanunu* (Kanun No. 4721, Kabul Tarihi: 22/11/2001). Resmi Gazete, 24607, 8 Aralık 2001. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm>
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı. (2022). Birleşmiş Milletler (BM). 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-birlesmis-milletler.tr.mfa> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (2024, 23 Aralık). Adalet sistemi içindeki çocuklara yönelik hizmetler güçlendiriliyor. Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <https://orgm.meb.gov.tr/www/adalet-sistemi-icindeki-cocuklara-yonelik-hizmetler-guclendiriliyor/icerik/3040>

- Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı. (2016). *Adalet Sistemi İçinde Yer Alan Çocuklara İlişkin Uluslararası Mevzuat*. Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı. <https://www.tcyov.org/download/cocuk-adalet-sistemi-mevzuati.pdf>
- Türkiye ve İnsan Hakları Vakfı. (2021, 9 Aralık). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin Kabul Edilişinin 36. Yılı. Türkiye İnsan Hakları Vakfı. <https://tihv.org.tr/basin-aciklamalari/insan-haklari-evrensel-bildirgesinin-kabul-edilisinin-73-yili/>
- Tüysüz, A., Yenisey, F., Koçyıldırım, G., Güven, İ., Fırat, M. S., Karakaya, N., Acar, N., Ziyalar, N., Ejderoğlu, Ö. ve Akço Bilen, S. (2010). *Suçta Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım: Eğitimci El Kitabı*. Türkiye Barolar Birliği.
- Uğurlu, Z. ve Gülsen, İ. (2014). Çocuk hakları ve hukuki bağlamda çocuğun ihmal ve istismardan korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-24.
- Ultan, M. Ö. (2017). Avrupa Birliği Yasama Prosedüründe Karar Alma Mekanizması Ve Geçiş Dönemi Analizi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 199-228.
- Umutlu R. (2023). *Tarihsel Süreçte Çocuk Haklarının Gelişimi ve Çocuk Ombudsmanlığı*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- UN Committee on the Rights of the Child. (2007, 25 Nisan). *General Comment No. 10 (2007): Children's Rights in Juvenile Justice (CRC/C/GC/10)*. United Nations. <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2007/en/43085>
- UNICEF Europe and Central Asia Regional Office. (2018). *15 Years of Juvenile Justice Reforms in Europe and Central Asia: Key Results Achieved for Children and Remaining Challenges* (pp. 1-4). UNICEF. [https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/2018-11/Key Results in Juvenile Justice in Europe and Central Asia_0.pdf](https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/2018-11/Key%20Results%20in%20Juvenile%20Justice%20in%20Europe%20and%20Central%20Asia_0.pdf)
- UNICEF Türkiye Temsilciliği. (2004). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. UNICEF. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf

UNICEF Türkiye. (2011). *Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları*. UNICEF. https://www.unicef.org/turkiye/media/2626/file/TURmedia_Cocuk_Haklari_ve_Gazetecilik.pdf.pdf

UNICEF Türkiye. (2017). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usul Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları*. UNICEF. [https://www.unicef.org/turkiye/media/17931/file/CHDS ve İhtiyari Protokoller Usul Kurallari ile Cocuk Haklari Komitesi Genel Yorumlari.pdf](https://www.unicef.org/turkiye/media/17931/file/CHDS_ve_Ihtiyari_Protokoller_Usul_Kurallari_ile_Cocuk_Haklari_Komitesi_Genel_Yorumlari.pdf)

UNICEF UK. (2019). *A Summary of the UN Convention on the Rights of the Child*. UNICEF UK. https://www.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2019/10/UNCRC_summary-1_1.pdf

United Nations Committee on the Rights of the Child. (2002). *Report of the Committee on the Rights of the Child on its Thirty-Fourth Session (A/57/41)*. United Nations. <https://www.refworld.org/reference/annualreport/crc/2002/en/37977>

United Nations General Assembly. (1948). *Universal Declaration of Human Rights (Resolution 217 A (III), Article 1)*. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. (1990). *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines) (A/RES/45/112)*. 20 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh> adresinden edinilmiştir.

United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights (A/RES/217(III))*. 20 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf> adresinden edinilmiştir.

United Nations. (1985). *United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules) (A/RES/40/33)*. UN General Assembly. <https://www.refworld.org/legal/resolution/unga/1985/en/10533>

- Usta, S. (2020). *Akademide Çocuk Hakları*. Raoul Wallenberg Institute, İstanbul.
<https://rwi.lu.se/wp-content/uploads/2020/12/Childrens-rights-in-academia-in-Turkey.pdf>
- Uşar, G. (2010). *Maastricht Antlaşması'ndan Günümüze Avrupa Birliği Politik Kimliği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Uzuner, H. (2006). *Amsterdam Antlaşması İle Getirilen Yenilikler Ve Bunların Avrupa Birliği'ne Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- World Vision International, PICUM, and Missing Children Europe. (2021). *A Journey For Children's Rights: Joint Reaction to the New EU Strategy On the Rights of the Child*. World Vision International.
<https://www.wvi.org/sites/default/files/2021-08/A-JOUR~1.PDF>
- Yanık, M. (2008). 1982 Anayasası'nın insan hakları anlayışının uluslararası belgeler ışığında değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(2), 1133-1161.
- Yardımcı, F. (2020). *Mahalle Örnekleminde Çocuk Suçluluğu Olgusuna Bakmak: Elazığ İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Yıldırım, D. (2019). *Diyarbakır'da Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Yolcuoğlu, G. İ. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Aile, Toplum ve Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(18), 43 – 58.
- Yüce, O. (2019). *Suçta Sürüklenen Çocukların Rehabilitasyonunda Çocuk Mahkemelerinin Rolü (Sakarya Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mustafa Kubilay ÖZARSLAN

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : TED Üniversitesi - Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ufuk Üniversitesi -Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce, İtalyanca

Tarih: 18.06.2025